MAT.

CORDERII

COLLOQUIORUM

SCHOLASTICORUM

Libri IV,

[illegible] diligenter recogniti.

Protrepticon,

Ad bene vivendi, rectéque loquendi studiosos.

Calvinus didicit quo præceptore Latinè
Grammaticèq; loqui, Quantus hic autor erat!
Hinc bene vivendi documenta aptèq; loquendi,
O pueri, à teneris imbibite unguiculis.

LONDINI,
Typis *T. R.* pro Societate
Stationariorum, 1669.

~~5277~~ 30
~~[illegible]~~
1870, April 12.
Gift of
Hon. Vincent Colyer,
of New York

A: b: c: d: e: f: g: h: i: k: l: m:

and require

and

and

John

5277.30
Educ T 925.69
Educ T 70916.69

MATURINI CORDERII
in *Colloquiorum ſuorum* libros
PRÆFATIO.

Annus agitur minimum quinquageſimus, ex quo, ſuſceptâ docendi pueros provinciâ, in hanc cogitationem totus incubui, quâ poſſem ratione efficere, ut pueri pietatem bonoſq; mores cum humanarum literarum ſtudiis conjungerent. Quamvis enim, cùm Pariſiis *primum eo munere fungi cœpi, (cum in aliis gymnaſiis, tum in* Rhemenſi, *S.* Barbaræ, Lexovienſi, Marchiano, Navarræo) *nondum mihi verum Evangelii lumen illuxiſſet; ſed in profundis ſuperſtitionum tenebris demerſus jacerem: diſcipulos tamen meos bona fide ſemper, non ſolùm ad humanitatis ſtudia, ſed etiam ad cultum divinum adhortabar; ſi tamen eo nomine appellare licet profanos illos falſæ Eccleſiæ ritus, quos ego penè ab incunabulis hauſeram, & Deo acceptos eſſe mihi perſuaſeram. Me autem in illo inſtituto conſtanter perſeveraſſe, ſatis idonei ſunt teſtes libelli aliquot à me diverſis temporibus editi; in quibus ſcribendis ſemper mihi conſilium fuit ad utrumq; horum ſimul pueros formare: idem teſtari poſſunt & mei diſcipuli, è quorum ingenti numero cùm ſuperſint ad hunc uſque diem plerique celeberrimi Viri; unus tamen potiſſimum in preſentia mihi occurrit, ex iis quos* Pariſiis *docui, præſtantiſſimus ille vir,* Joannes Calvinus, *quem honoris causâ nomino. Ex quo autem miſertus Pater clementiſſimus mentem verâ ſua Evangelii cognitione illuſtravit, multò etiam ardentiùs id propoſitum perſequutus ſum. Quod & Niverneñſis Schola, & aliquanto poſt etiam* Burdegalenſis *(ad quam,* Lutetiâ *profugus propter Evangelicæ doctrinæ profeſſionem, me contulerim) per triennium experta eſt. Sed cùm & plenior Evangelii cognitio deinde acceſſiſſet & liberior etiam, imò verò prorſus libera, mihi eſſet ejus profeſſio; tum*

verò voti mei compos, reddi vehementiori desiderio quàm unquam antea concupivi. Atq; id testari hæc Schola Genevensis jampridem potuit in qua, relicta Burdegalensi, docui: potuit & Neocomensis, cujus per annos circiter septem fui Moderator, (de Neocomo autem in Helvetiorum finibus sito loquor:) potuit & Lausannensis id testari, ubi Gymnasiarchæ partes annos totos duodecim, magnificentissimorum dominorum Bernatum auspicia, sustinui: potuerunt (inquam) unà cum Genevensi hæ quoq; scho'æ id testari: sed & nunc eadem mihi testis esse potest cùm in eam me secundò Pater ille benignissimus, senectutis meæ miserius (quæ annum octogesimum quintum attigit) tanquam in portum tutissimum, post infinitos labores & multa pericula receperit. Ex quo tempore sæpissimè mecum cogitavi, quâ potissimùm re inservire illi possem, qui me per totam vitam tantâ benignitate prosequutus esset, meq; tot laboribus & periculis liberâsset. Cùm autem Robertus Stephanus, amicorum meorum intimus, (quo primum doctore ad Evangelii cognitionem usus fueram) me, ut aliàs sæpe ad scribendum aliquid pueris vehementer hortaretur, & ad minicula quæcunq; necessaria essent polliceretur, atq; adeò jam me benignissimè suis sumptibus aleret; animum ad eam rem appellere cœpi. Sed (proh dolor!) Robertus ille meus haud multò pòst ex hac vita ad Christum, non sine maximo literarum detrimento, commigravit. Neq; tamen ego incepto desiti, sed aliquot opuscula scribere sum aggressus, quibus me consulturum puerorum studiis sperabam, siquando mihi manum illis extremam imponere liceret. Verùm enimverò, ex quo tempore ad hanc docendi provinciam (Deo ità volente) sum revocatus, sic animum abjeci, ut vix sperare possem aliquid unquam edendi mihi datum iri spatium: propterea quòd ut semper antea feceram) me ad satisfaciendum discipulis ità dederam, ut nè succisivas quidem horas mihi liberas relinquerem. & quanvis permulti sæpe mecum agerent; adeòq; precibus efflagitarent, ut tandem aliquid ad puerorum utilitatem in lucem emitterem; nemo tamen persuadere poterat, ut mihi exirent è manibus, quæ judicio meo nondum satis probarentur. Anno tamen superiore,

superiore, cùm docendi adjutor ex animi sententia mihi dono Dei obtigisset, venit in mentem chartulas meas, præsertim vetustiores, diligentiùs excutere; inter quas occurrerunt hæc nostra Colloquia, *quæ jam fere triennium (quasi sopita) in musæolo meo latuerant. Ea igitur, velut è somno excitata, cum in manus sumpsissem, placuit matutinis horis (id est, tempore mihi à docendi provincia vacuo) recognoscere, aliquot etiam augere colloquiis, &, quantum res ipsa patiebatur, expolire. Peracta recognitione, visum est opusculum communicare cum quibusdam viris doctissimis, qui cùm mecum in eo consilium probassent, dignumque censuissent quòd pueri cùm* Grammaticæ rudimentis *haberent in manibus; ego, persuasus frequenti eorum hortatione, permisi ut in publicum ederetur. Sunt enim hæc nostra colloquia ejusmodi, quæ (nisi me fallit animus) bonæ indolis pueros magnopere juvare possint ad eas res consequendas, quas ego semper in votis habui, & in quibus ut pueri exercerentur, omni professionis meæ tempore potissimum laboravi: hoc est, (ut supra dixi) ad pietatem & bonos mores cum literarum elegantia conjungendos. Equidem fateor aliis opus esse ad eam rem adjumentis, præterquam his, quæ pueri-*
sunt colloquia; sed tamen si pueri, diligenti Magistrorum
ortatione assidue incitati, in his lectitandis sese oblecta-
t, futurum confido, ut non solum plurius & honestius ser-
nes inter se conferre assuescant, sed à pravis *etiam* collo-
iis *abstinere, quibus (ut ait* Apostolus *ex* Menandro,)
ores boni corrumpuntur. *Hîc etenim, præter linguæ* La-
iæ *simplicem puritatem, multæ interjectæ sunt modò ad pi-*
tem & Dei timorem admonitiones, modò præcepta salu-
ria de moribus, passim vero documenta sive exempla ad re-
te vivendum accomodata: ut interim taceam, quot modis una & eadem opera excitari & acui possit puerorum ingenium, & ad prudentiam, & ad judicium comparandum; ubi scilicet alter alterum hortatur, admonet, arguit, liberèque reprehendit; porrò in his ipsis libellis sic induat loquentes pueros, ut etiam obiter, & quasi aliud agens, parentes, pædagogos præceptores quoque minùs diligentes, de

sua

ſuo quemque in tractandis puerilibus ingeniis, officio compluribus in locis commonefaciam. Sed de Colloquiorum *uſu atque utilitate hactenus. Reliquum eſt, ut illa pueri, in quorum uſum conſcripta ſunt, eo quo ſcripſimus animo complectantur & legant; itque, quamdiu opus erit fruantur. Quòd ſi quid fructûs ex eorum lectione ſe percepiſſe intellexerint, ei gratias agant immortales, qui nobis ad ea ſcribenda & animum & facultatem ſuppeditavit. Interea quoque meminerint, preces ad ipſum Deum ſæpe & ex animo pro hujus civitatis ampliſſimo Senatu & prudentiſſimis Magiſtratibus fundere: ſub quorum felici adminiſtratione, Deo ſuâ gratiâ providente, tranquillam vitam agimus, ſtudiaque noſtra in ipſis gloriam feliciter proſequimur.*

DATUM GENEVÆ, VIII. Idûs Februar.

Anno Chriſtianæ Redemptionis MDLXIII.

Ætatis autem noſtræ LXXXV.

na. *C.* Dic *Latinè*. *An eye*. *D.* Oculus.
C The right eye. *D.* Oculus dexter.
C. The left eye. *D.* Oculus ſiniſter.
C. Both the eyes. *D.* Ambo oculi. *C.* Probè tenes.
D. Nunc audi an rectè ſolus dicam. *C.* Agè, audio.
D. An eye. *C.* Debes enumerare in digitis, ut docet præceptor.
D. Quid prodeſt iſtud ? *C.* Ad memoriam juvandam.
D. Quid hoc ſibi vult ? *C.* Non audiviſti multoties ?
D. Ego ſum oblivioſus : quid agerem ?
C. Eſto diligentior ad ea retinenda quæ perceperis.
D. Quòd me fideliter mones, pergratum facis.
C. Agè, ad rem redi.
D. An eye, Oculus. *The right eye*, Oculus dexter.
The left eye, Oculus ſiniſter.
Both the eyes, Ambo oculi. *C.* Quàm rectè omnia dixiſti !
D. Repetamus etiam hodierna. *C.* Placet : at tu viciſſim præito mihi.
D A hand. *C.* Manus.
D. The right hand. *C* Manus dextra.
D. The left hand *C* Manus ſiniſtra.
D. Both the hands. *C.* Ambæ manus. *D.* Reſtat, ut ſolus dicas.
C. A hand, manus.
The right hand, manus dextra.
The left hand, manus ſiniſtra.
Both the hands, Ambæ manus. *D.* O ſi tam bene diceremus coram præceptore ! *C.* Quid obſtat ? *D* Quia timemus. *C.* Et tamen errata noſtra ſatis humaniter corrigit.
D. Neſcio quid hoc ſibi velit : Ego ſemper ſum timidus in principio. *C.* Iſtud eſt quodammodo naturale omnibus, ut audivimus ex præceptore. *D.* Nunc repetendum eſſet *Latinè* & *Anglicè* ; ſed præceptorem venientem video. *C* Ingrediamur.

COLL.

COLL. 10.

A. B.

DIc *Latinè*, *Let us ſay our leſſon together*. *B.* Repetamus unà prælectionem. *A.* Hæc oratio quot habet partes? *B.* Tres. *A.* Diſcerne ſingulas nominatim. *B.* *Repetamus* eſt verbum: *Una* adverbium: *Prælectionem*, nomen *A.* Declara paulò planiùs. *B.* Tu igitur præito mihi, ut ſolet præceptor. *A.* *Repetamus*. *B.* *Repeto, repetis, repetere*, conjugationis tertiæ, ſicut *Lego, legis, legere*. Præteritum *repetivi*: Supinum, *repetitum*: Participia, *repetens*, & *repetiturus*. *A.* *Una*. *B.* Non declinatur, quia eſt adverbium hoc in loco; Anglicè: *Together*. *A.* *Prælectionem*. *B*, *Prælectio, prælectionis*, f. g. *The leſſon, or lecture*.

COLL. 11.

A. B.

FAmus unà repetitum. *B.* Quid ego repeterem? Nonne ſatis eſt, quod ſolus repetiverim? *A.* Si tantùm ſemel aut bis repetieris, id parùm eſt ad ediſcendum. *B.* Imò circiter decies repetivi. *A.* Id quidem ſufficit. *B.* Quid igitur vis ampliùs? *A.* Si vis certiſſimè reddere coram præceptore, opus eſt cum aliquo repetiviſſe. *B.* Iſtud ego neſciebam: ſed tibi libenter aſſentior. *A.* Faciamus ergò quod ego te monebam. *B.* Equidem non recuſo: incipe.

COLL. 12.

Gentilis, Iſaacus.

TEnésne memoriâ prælectionem? *I.* Propemodum *G.* Viſne repetamus unâ? *I.* Maximè velim. *G.* Incipe igitur. *I.* Faciam libenter: ſed tu attentè audi, ut me corrigas, ſi quid erravero. *G.* Agedum. *Fac ſumptum propere*. *G.* Erraſti: incipiendum fuit ab heſterna. *I.* Bene admones: nunc incipiamus. *Iratus de re incerta contendere noli*: *Impedit ira*. *G.* Peccas accentu *ira*. *I.* *Impedit animum ira ne*. *G.* Diſtingue poſt animum. *I.* *Impedit*

dit ira animum, uè poſſit cernere verum. Fac ſumptum propere cùm res deſiderat ipſa : *Dandum etenim.* G. Iterum peccas accentu : Repete. *I. Dandum enim eſt aliquid, cùm tempus poſtulat, aut res.* G. Vidéſne te erraviſſe quater ? *I.* Video. G. Et obſervâſti locos ? *I.* Obſervavi. G. Sic tibi faciliùs cavebis. *I.* Me miſerum ! putabam me rectè tenere. G. Sic mihi quoque ſolet accidere, quoties memoria non eſt bene confirmata. *I.* Felix qui memoriam bonam habet. G. Magnum Dei beneficium. Sed tempus abit ; audi nunc me. *I* Audio, pronuntia. *G. Iratus de re incerta contendere noli.* *I.* Hem ! præceptor adeſt, tace, ut illum ſalutemus.

COLL. 13.

Clemens, Felix.

NIhilne eſt, quod reddamus hodie præceptori ? *F.* Nihil, niſi de *Grammaticæ rudimentis.* *C.* Quidnam ? *F.* Inſpice librum tuum, invenies notas in quinque lectiones, quas præceptor nobis præſcripſit. *C.* Quando iſtud fuit ? *F.* Die *Veneris*, horâ quartâ. *C.* At ego tunc non interfui. *F.* Ergò plagas meruiſti. *C.* Siccine judicas ſevere judex ? occupatus eram domi, nec abieram injuſſu præceptoris. *F.* Eſto ; ſed tamen debuiſti poſtridie quærere quid pridie actum eſſet. *C.* Meam culpam confiteor : ſed cedò librum tuum, quæſo, ut videam quid nobis reddendum ſit. *F.* Accipe, & eadem operâ ſignato quæ à præceptore nobis præſcripta ſunt. *C.* Faciam diligenter : neque poſthac (ut ſpero) me accuſabis negligentiæ.

COLL. 14.

Comes, Oliverius.

QUid actum eſt in auditorio hora tertia ? *O.* Tractatæ ſunt orationis partes ex prælectione. *C.* Nihilne ampliùs ? *O.* Dixiſſem, niſi me interpellaſſes. *C.* Erravi ; pergè. *O.* Poſtea dictavit præceptor argumentum *Anglicum* hodie vertendum. *C.* Quando reddendum ? *O.* Cras meridie. *C.* Jámne vertiſti ? *O.* Utcunque *C.* Dicta

mihi

mihi, Quæſo, vernaculum. *G.* Accipe, feſtina; nam habeo aliquid ſcribere.

COLL. 15.

Sylvius, Gervaſius.

QUid agis? *G.* Repeto mecum. *S.* Quid repetis? *G.* Præſcriptum hodiernum præceptoris. *S.* Tenéſne memoriâ? *G.* Sic opinor. *S.* Repetamus unà: ſic uterque noſtrûm rectiùs pronunciabit coram præceptore. *G.* Tu igitur incipe, qui me provocâſti. *S.* Agè, attentus eſto, nè me ſinas aberrare. *G.* Sum promptior ad audiendum, quàm tu ad pronuntiandum.

COLL. 16.

Acoratus, Cortinus.

VIſne mecum repetere prælectionem? *C.* Volo. *A.* Tenéſne? *C.* Non ſatis rectè fortaſſe. *A.* Agè, faciamus periculum. *C.* Quid igitur expectamus? *A.* Ubi voles, incipe. *C.* Atqui tuum eſt potiùs incipere. *A.* Quid itá? *C.* Quia me invitâſti. *A.* Æquum dicis; attende igitur. *C.* Iſtic ſum.

COLL. 17.

Criſpus, Sandrotus.

JAmne tenes quæ reddenda ſunt horâ tertiâ? *S.* Teneo. *C.* Ego quoque. *S.* Ergò confabulemur pauliſper. *C.* Sed ſi interverierit obſervator, putabit nos garrire. *S.* Quid times, ubi nihil timendum eſt? Si venerit, non deprehendet nos in otio, aut in re mala. Audiat, ſi velit, noſtrum colloquium. *C.* Optimè loqueris: ſecedamus aliquò in angulum, nè quis nos impediat.

COLL. 18.

Trimundus, Meſſor.

NOn decet hic otiari, aut garrire; dum præceptor expectatur. *M.* Quid ais? Non decet? Imò verò non licet, niſi volumus vapulare. *T.* Tu igitur, audi me, dum prælectionem pronuntio: ego deinde te audiam. *M.* Agè, pronuntia.

COLL.

COLL. 19.

E. F.

CUr non ſcribis? *F.* Jam ſcripſi meam paginam: tu verò? *E.* Fo ſcriptum in area. *F.* Quid ità? *E.* Quia ſerenum eſt cœlum. *F.* Feſtina, tempus abit: & mox exigetur ratio.

COLL. 20.

Titus, Valerius.

CUr non ſcribis? *V.* Quia non libet. *T.* Atqui præceptor juſſerat. *V.* Scio: ſed eſt mihi aliquid legendum prius; præterea nihil habeo, quod nunc ſcribam. *T.* O ſi velles mihi ſcribere! *V.* Quidnam? *T.* Habeo deſcribenda dictata præceptoris. *V.* Quæ dictata? *T.* In *Ciceronis Epiſtolas.* *V.* Libenter deſcribam tibi: ſed expecta feriarum diem proximum. *T.* Expectabo igitur: ſed nè fallas, quæſo. *V.* Nec ſciens, nec volens fallam.

COLL. 21.

Damon, Audax.

VIſne mihi deſcribere prælectionem? *A.* Cur non habes? *D.* Quia heſterno die fui occupatus. *A.* Accipe librum meum, & deſcribe. *D.* Non ignoras me lentius ſcribere: & tu citiùs totum deſcripſeris, quàm ego quatuor aut quinque verſiculos. *A.* Quære tibi alium ſcriptorem; nunc ego tibi non poſſum dare operam. *D.* Cur non? *A.* Eſt mihi aliud negotium, idémque perneceſſarium. *D.* Nolo te urgere, nec poſſum quidem: ſed ſaltem commoda tuum codicem. *A.* Accipe; utere ut libet, modò nè abutare. *D.* Nihil eſt, quod hîc verearis.

COLL. 22.

Auguſtinus, Obſervator, domeſticus.

LIcetne ire cubitum, condiſcipule? *O.* Cur ante horam? *A.* Quia tertiâ eſt mihi ſurgendum. *O.* Quamobrem? *A.* Scribendi cauſâ. *O.* Quid habes ſcribere? *A.* Literas ad patrem. *O.* Cur non petis à præceptore veniam? *A.* Bene mones, eſtne in muſæolo? *O.* Puto eſſe: viſe.

COLL. 23.

Pædagogus, Puer.

UNde venis? *Pu.* Venio inferné. *P.* Quod erat tibi negotium infrà? *Pu.* Iveram redditum urinam. *P.* Sede nunc ad menſam, & mane in cubiculo donec rediero. *Pu.* Quid agam interea? *P.* Ediſce prælectionem in diem craſtinum; ut eam mihi reddas ante cœnam. *Pu.* Jam edidici, præceptor. *P.* Lude igitur. *Pu.* Sed nullos habeo colluſores. *P.* Satis multos invenies in hac vicinia, ex tuis etiam condiſcipulis. *Pu.* Nihil id curo nunc: malim (ſi tibi placet) ediſcere de *Catechiſmo*, in diem *Dominicum*. *P.* Ut libet. *Pu.* Si quis te quæret, quid illi dicam? *P.* Dic me prodiiſſe, ſed mox reverſurum.

COLL. 24.

Pædagogus, Abrahamus Puer.

HEus! *Abraham*. *A.* Hem! præceptor. *P.* Pone libros; jam ſatis toto die ſtuduiſti: para te, ut eamus ambulatum. *A.* Nonne à cœna præſtaret? *P.* Salubrior eſt ante cibum exercitatio corporis. *A.* Memini ex te audire. *P.* Narra *Socratis* dictum in eam ſententiam. *A. Cùm Socrates uſque ad veſperam contentiùs ambularet, interrogatus quare id faceret, reſpondit, Se, quò melius cœnaret, obſonare famem ambulando.* *P.* Probè meminiſti: quis auctor? *A. Cicero*: ſed quò prodibimus, præceptor? *P.* Extra urbem. *A.* Mutabone calceos? *P.* Muta, nè illos novos pulvere conſpergas: ſume etiam umbellam, nè ſolis ardor infuſcet tibi faciem. *A.* Jam paratus adſum. *P.* Nunc ſanè prodeamus. *A.* Vocabone ex vicinia unum aut alterum comitem? *P.* Rectè admones; ſic enim jucundior erit deambulatio: nam per viam ſermones inter vos conferetis, & in umbra colludetis alicubi. *A.* Sic etiam excitabitur cibi appetentia. *P.* Ego lento gradu præcedam; ubi nactus eris comites, vos me per *portam R. pariam* ſequimini. *A.* Nos igitur illîc expectabis? *P.* Certò. *A.* Quid ſi nullos invenero? *P.* Nihilominus ſequere me: audiſtine? *A.* Audivi præceptor.

COLL.

COLL. 25.

Herſenius, Gimarduſ.

A Quo emiſti iſtam chartam? *G.* A *Latino.* *H.* Eſtne bona? *G.* Melior quàm iſtâ tua, ut opinor. *H.* Nihil miror. *G.* Cur iſtud dicis? *H.* Quia fortaſſe carior. *G.* Neſcio. *H.* Quanti emiſti ſcapum? *G.* Solido & ſemiſſe: tu verò quanti? *H.* Solido & pluris. *G.* Quanti igitur? *H.* Quinque quadrantibus. *G.* Non malè profectò emiſti. *H.* Quinetiam mercator dedit mihi auctarium. *G.* Quodnam quæſo? *H.* Schedam chartæ bibulæ. *G.* O me imprudentem, qui oblitus ſum petere! *H.* Ego nè petivi quidem, ſed ultrò ille dedit. *Et hoc*, inquit, *addo tibi, ut me reviſas.* *G.* Sic ſolent emptores allicere. *H.* Nec mirum; ſuum quiſque commodum quærit. *G.* Sed quid agimus, hodierni penſi immemores? *H.* Exiguum eſt: ſatis temporis nobis reſtat.

COLL. 26.

Anicellus, Fontanus.

MEminiſtin' me tibi nuper dediſſe chartam mutuò? *F.* Quidni meminerim! non adeò ſum obliviosus. *A.* Quot erant ſchedæ? *F.* Quatuor. *A.* Cur non reddidiſti? *F.* Expectavi dum haberem codicem. *A.* Habuiſtine tandem? *F.* Tantùm hodie. *A.* Unde nactus es? *F.* Petivi à præceptore. *A.* Ubi? *F.* In bibliotheca ejus. *A.* Quid ille? deditne libenter? *F.* Miſit me ad hypodidaſcalum, qui ſtatim dedit codicem. *A.* Non antè in ſuum codicem retulit? *F.* Nihil dare ſolet, quin priùs inſcribat. *A.* Audivi ex patre id eſſe viri prudentis. *F.* Præſertim ſi reddenda eſt ratio. *A.* Sed quibus indiciis dare tibi auſus eſt? *F.* Oſtendi illi manu meâ ſcriptum in libello meo: ſic enim, ut ſcis, facere ſolemus. *A.* Reddes ergò mihi mutuum? *F.* A prandio ſtatim, nè dubites.

COLL. 27.

Francus, Marcus.

PEnnæ iſtæ, quas circumfers ſuntne venales? *M.* Etiam; ſi ſe emptor obtulerit. *F.* Oſtende: vah, quam ſunt

molles! *M.* Tales deciderunt ex alis noſtrorum anſerum: ſed tenta diligenter; ſunt aliæ aliis firmiores. *F.* Satis video quales ſint; quot vis dare pro quadrante? *M.* Tantùm ſex. *F.* Quid ais? ſex? mallem emere à mercatoribus, qui *Lutetiâ* & *Lugduno* huc adferunt. *M.* Quaſi neſciam quanti vendantur. Audivi ex fratre, qui dat operam ſcribæ hujus civitatis, ſe emiſſe *Lutetiæ* ſingulis aſſibus. *F.* Aliter *Lutetiæ*, aliter *Genevæ* vivitur: ſed non opus eſt tot verbis, vis dare duodecim? *M.* Hui, duodecim! quaſi ego furatus ſim! *F.* Iſtud non dico; ſed vide num tibi placet conditio. *M.* Vis uno verbo dicam? *F.* Dic, quæſo, ſatis jam garritum eſt. *M.* Dabo tibi novem, modò promiſcuè de mea manu accipias. *F.* Nugas agis; ego ſine delectu nollem accipere quindecim. Vale: alibi inveniam ſatis. *M.* Per me licet: heus! heus! redi. *F.* Cur me revocas? *M.* Accipe ſi vis, octo; nec à me plures expecta. *F.* Cedò totum faſciculum, ut deligam arbitratu meo. *M.* Tene; delige ut voles. *F.* Vide nunc, &, ſi libet, numera. *M.* Sunt viginti quatuor: conſtat numerus. Sed miror te nullas accepiſſe ex ala extrema: ſunt enim firmiores. *F.* Scio; ſed habent caulam breviorem. Accipe pretium. *M.* Bene vertat Deus utrique noſtrum. *F.* Idem tecum opto, atque precor. Sed quando afferes meliores pennas? *M.* Neſcio an meliores poſſim, ſed, ut ſpero, brevi plures afferam, cùm ad vos domum proficiſcar. *F.* Súntne vobis multi anſeres? *M.* Triginta & amplius. *F.* Papæ! quantus grex anſerum! ubi paſcuntur? *M.* Scies alias non licet mihi diutiùs hic morari. Vale *France*. *F.* Cura ut valeas, *Marce*.

COLL. 28.

Othomanus, Philobertus.

VIſne mihi dare unicam pennam? *P.* Non ſic dantur mihi! *O.* Hem! rem tantillam mihi negas? quid, ſi magnum quid rogarem? *P.* Fortaſſe repulſam ferres. *O.* Credo equidem: age, non peto dono, ſaltem commodabis? *P.* Non recuſo, modò nè abutare. *O.* Non abutar. *P.* Cave nè hinc pedem moveas. *O.* Nuſquam moveo.

COLL.

COLL. 29.

Mercator, Bertrandus.

ACuſtine pennam meam? *B.* Jamdudum. *M.* Quâ formâ ſcripturæ? *B.* Mediocri. *M.* Maluiſſem ad minutas literas. *B.* Debuiſti prædicere. *M.* Oblitus eram. *B.* Parùm refert; mucronem facilè mutabo: I petitum. *M.* Sed ubi reliquiſti? *B.* Super menſam hypocauſti. *M.* In qua parte? *B.* Ubi ſtudere ſoleo.

COLL. 30.

Piſtonus, Joſhua.

HAbésne duas aut tres pennas? *J.* Sunt mihi tantùm duæ. *P.* Da mihi unam commodató. *J.* Non faciam. *P.* Cur non? *J.* Nè abutaris. *B.* Memineris; fortaſſe aliquando me fruſtrà rogabis aliquid. *J.* Atqui jubet *Chriſtus* malum bono compenſandum. *P.* Nondum iſtud didici, *J.* Tamen diſcas oportet, ſi cupis eſſe *Chriſti* diſcipulus. *P.* Quid cupio magis? *J.* Diſce igitur magiſtrum imitari. *P.* Diſcam progreſſu temporis. *J.* Præſtaret nunc incipere, dum per tempus licet. *P.* Nimis urges: nondum complevi annum octavum, ut ait mater. *J.* Semper eſt bene agendi tempus; ſed interim nè mihi, quæſo, ſuccenſeas: jocabar enim ut te ad colloquendum invitarem tantiſper, dum ſumus otioſi. Ecce tibi penna, eáque non omnino peſſima. *P.* Reddam tibi ſtatim, cùm aliquid deſcripſero. *J.* Nolo mihi reddas. P. Quid igitur faciam? *J.* Quicquid voles: à me enim tibi dono datur. P. Gratiam habeo maximam.

COLL. 31.

Henricus, Gualtherius.

UNde redis tam anhelus? *G.* A foro. *H.* Quid illinc affers? *G.* Scalpellum. *H.* Quanti emiſti? *G.* Duobus aſſibus. *H.* Eſtne bonum? *G.* Eſt à *Germania*, ut dixit mercator: vide notam. *H.* Ego minimè novi; ſed non ſatis prudenter facis, qui fidas cuilibet mercatori. *G.* Quid facerem? *H.* Debuiſti aliquem peritum adhibere, qui tibi

optimum deligeret. *G.* Hic erravi fateor: ſed hoc me conſolatur, quòd mercator habetur vir bonus, utpote profeſſionis Evangelicæ. *H.* Quaſi nulli ſint fallaces ejuſmodi. *G.* Puto eſſe plurimos. Sed hæc omittamus; quin potius experiamur ipſum ſcalpellum. *H.* Experientia docebit nos. *G.* Accipe & tenta obſecro. Non enim probavi, niſi leviſſimè, idque inter emendum. *H.* Papæ! quis te docuit tam prudenter eligere? *G.* Rogas? non meminiſti præceptorem nobis dicere tam ſæpe, Deum eſſe ſolum, qui bona doceat? *H.* Profectò hic optimè te docuit. *G.* Ago illi ex animo gratias: & precor, ut me ſemper doceat parere ſuæ voluntati. *H.* Ego quoque idem precor; nec ſolùm nobis, ſed etiam pijs omnibus. *G.* Facis ut pium decet puerum. Sed éſtne tempus, ut conferamus nos in auditorium? *H.* Sic eſt; Sume libros, & eamus unà.

COLL. 32.

Michael, Renatus.

HAbéſne ſcalpellum? *R.* Habeo. *M.* Oro te, commoda mihi parumper. *R.* Quando reddes? *M.* Cùm primùm duas pennas exacuero. *R.* Accipe; ſed eâ lege, ut integrum reddas. *M.* Eâ conditione acceptum intelligo, etiamſi nihil addidiſſes. *R. Intelligenti* (ut vulgò dicitur) *pauca ſufficiunt.*

COLL. 33.

Sordetes, Manaſſes.

EMiſtine ſcalpellum, ut nuper volebas? *M.* Non emi. *S.* Quid obſtitit? dixeras enim mihi empturum te hodie. *M.* Dixeram quidem; ſed mihi poſtea in mentem venit præſtare ut expectem mercatum proximè futurum in hac ipſa urbe. *S.* Quid facis lucri? *M.* Et minoris emam, & meliores notæ: nempe ex *Germaniæ* officinis. *S.* Quis tibi iſtud conſilium dedit? *M. Hieronymus* noſter. *S.* Bene fecit. Debemus enim amicis bonum conſilium ſemper dare. *M.* Tantumne igitur amicis? *S.* Imò & inimicis, fateor: quia ſic jubet *Chriſtus* præceptor noſter optimus.

optimus. *M.* Utinam doctrinam ejus bene infixam memoriæ conſervemus, eámque perpetuò ſequamur! *S.* Faxit ille Spiritus bonus, cujus unius inſtinctu animi noſtri ad benè agendum accenduntur. *M.* Benè precaris.

COLL. 34.

Campanus, Languinus.

HAbéſne multos libros? *L.* Non admodum. *C.* Sed quos habes? *L. Rudimenta Grammaticæ, Colloquia Scholaſtica, Terentium, Epiſtolas Ciceronis* cum *Gallica* interpretatione, *Catonem, Dictionarium, Teſtamentum Anglicum, Pſalmos cum Catechiſmo*, præterea librum chartaceum ad ſcribendum dictata præceptoris. Tu verò quos habes? *C.* Omnes habeo quos enumerâſti, præter *Catonem, Terentium, & Ciceronis Epiſtolas*. Cur enim libros haberem, qui non præleguntur in claſſe noſtra? *L.* At ego, dum ſumus otioſi, lego interdum illos; ut ſemper aliquid addiſcam novi, præſertim in lingua *Latina*, & honeſtis moribus. *C.* Prudenter facis, mi *Languine*. O me miſerum, qui nunquam didici quid ſit ſtudioſum eſſe! *L.* Diſce igitur. *Præſtat* enim *ſerò quam nunquam diſcere.*

COLL. 35.

Simeon, Haggæus.

COmmoda mihi *Virgilium* tuum in duos dies, ſi nullo incommodo tuo id fieri poteſt. *H.* Profectò non poſſum. *S.* Cur non? *H.* Quia *Gerardus*, qui his diebus à me commodatò acceperat, pignori apppoſuit. *S.* Ain tu? pignori? *H.* Hic eſt, ut dico. *S.* Quanti oppignoravit? *H.* Tribus (ut ait) aſſibus. *S.* O hominem ingratum! *H.* Tantúmne ingratum? *S.* Imò verò & ingratum & malum. Sed nunquid ille rem tuam oppignorare potuit, te inconſulto? *H* Potuit, ut factum vides. *S.* Non tamen debuit. *H.* Rem acu tetigiſti: ſed quid facerem? *S.* Rogas? defer eum ad præceptorem. *H.* Malo iſtam pati injuriam, quàm committere, ut miſer vapulet. *S.* Benè facis dummodo tuum reddat. *H.* Reddet, ſpero. *S.* Unde redderet? Ait ſe brevi accepturum à patre pecuniam. *S* Quid ſi te fallit? *H.* Fieri poteſt: ſed tamen aliquot dies expectabo quid

poſtea ſit futurum; deinde conſilium capiam. *S. Conſilio recto nihil eſt tutius. H.* Meminiſti probè; ſic enim præceptor dictitavit nobis: ſed nunquid vis aliud? *S.* Ut bene tibi ſit. *H.* Et tibi optimé.

COLL. 36.

Granatus, Foreſtus.

VIſne mihi commodare tuum *Terentium*? *F.* Volo equidem, modò illum repetas à *Conrado*, cui utendum dedi. *G.* Quo ſigno vis repetam? *F.* Nempe hoc, quòd ejus habeo *Epiſtolas*. *G.* Id mihi ſatis eſt. *F.* Sed quando reddes? *G.* Cùm deſcripſero contextum in tres aut quatuor prælectiones. *F.* Matura igitur; nè meo ſtudio incommodes. *G.* Maturabo. *F.* Sed, heus tu, cave macules: alioquin ægrè commodabo poſthac. *G.* Nempe indignus eſſem beneficio.

COLL. 37.

Auguſtinus, Rodigus.

QUis iſte novus liber deauratus, quem tam magnificè oſtentas? *R. Terentius. A.* Ubi impreſſus? *R. Lutetiæ. A.* Quis tibi dedit eum? *R.* Fmi pecuniâ me. *A.* Unde nactus eras pecuniam? *R.* Stulte, iſtud quæris? quaſi verò furatus ſim? *A.* Abſit à me id cogitare: ſed animi causâ id rogabam. *R.* Nec ego ſeriò dictum tuum reprehendi: ſed eo modo jocari ſolemus cum familiaribus. *A.* Nihil jocari prohibet, modò nè Deus offendatur. Sed agè, de propoſitum revertamur: de quo emiſti *Terentium* iſtum? *R.* De *Clemente. A.* Illóne bibliopolâ circumforaneo? *R.* Maximé. *A.* Quanti conſtitit? *R.* Decem aſſibus. *A.* Nihilne amplius? *R.* Nihil omninò. *A.* Profectò ſatis vile pretium. *R.* Præſertim cùm auratus, adeóque eleganter compactus ſit. *A.* Erántne codices alii ſimiles? *R.* Duo vel tres. *A.* Deduc me quæſo ad illum. *R.* Eamus.

COLL. 38.

Edvardus, Baldus.

NOnne hic liber eſt tuus? *B.* Oſtende mihi: agnoſco meum, ubi inveniſti? *E.* In auditorio noſtro. *B.* A-

go tibi gratiam, quòd eum colligeris. *E.* Atqui nunc notandus eſſes, ſi ſummo jure vellem tecum agere. *B.* Quid ità? *E.* Neſcis leges noſtras Scholaſticas? *B. Ipſæ etiam leges cupiunt, ut jure regantur.* *E.* Quo jure reguntur leges noſtræ? *B.* Æquitate, & præceptoris arbitrio, nempe qui nobis eas privatim condiderit: præterea non ſolet tam ſeverus eſſe in eo, quod vel ne[illegible]tiâ vel oblivione peccatum eſt. *E.* Sic ſæpe expertus ſum. Sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit cauſa coram obſervatore. *B.* Non timeo cauſam dicere, ubi nihil eſt periculi. *E.* Taceo. *B.* Sed quæſo, quod opus eſt ut id ſciat obſervator? hîc enim Deus nihil offenſus eſt. *E.* Agè, colabo. *B.* Bene facies. *E.* Sed, heus! memento par pari referre, ſi fortè mihi acciderit aliquod delictum ejuſmodi. *B.* Æquum & bonum dicis: meminero.

COLL. 39.

Calliatus, Germanus.

CUr non reddis mihi librum? *G.* Expecta in craſtinum diem; nondum ſatis uſus ſum. *C.* Libenter expectabo. *G.* Referam tibi gratiam, Deo volente. *C.* Pro tantillo beneficio nullam expectabo gratiam. *G.* Tantum eſt meum agnoſcere.

COLL. 40.

Noæus, Capellus.

VIdiſtine librum meum? *C.* Quem librum quæris? *N. Ciceronis Epiſtolas.* *C.* Ubi reliqueras? *N.* Oblitus eram in auditorio. *C.* Tua fuit negligentia. *N.* Fateor: ſed interim indica, ſi quem ſcias accepiſſe. *C.* Cur non ades præceptorem? ſolet enim (ut ſcis) quæ à nobis relicta ſunt aut ferre in muſæolum, aut alicui dare qui reddat. *N.* Bene mones. O me oblivioſum, cui id in mentem non venit!

COLL. 41.

Ezekiel, Beatus.

VIs à me magnam inire gratiam? *B.* Nihil libentiùs fecerim, ſi quidem penès me res ipſa eſt. Sed quid eſt

in

in quo tibi commodare poſſim. *E.* Da mihi mutuò aſſes decem. *B.* Non tantum nunc habeo, ſed majorem partem. *E.* Quantum quæſo? *B.* Neſcio, niſi crumenam inſpexero: ecce tibi octo aſſes cum ſemiſſe. *E.* Solos ſeptem accipio, non enim te vacuare prorſus volo. *B.* Parùm refert, totum, ſi vis, accipe. *E.* Ago tibi gratias: credo hoc pecuniæ ſatis fore negotio meo, cum aliquantula, quam ipſe habeo. *B.* Ut libet. *E.* Amo te de iſta tam exprompta benignitate. *B.* Si quid aliud poſſim, nè parcas. *E.* Reddam totum, Deo volente, cùm primùm pater ad me miſerit. *B.* Nè iis magnopere ſollicitus; nondum eſt opus mihi.

COLL. 42.

David, Nicholaus.

POtéſne mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ? *N.* Quantum petis? *D.* Quinque aſſes, ſi tibi eſt commodum. *N.* Non tot habeo. *D.* Quot igitur? *N.* Tantùm quatuor. *D.* Bene ſané. Da mihi iſtos quatuor. *N.* Dabo (ſi vis) dimidium. *D.* Cur non totum? *N.* Quia ſunt mihi opus duo. *D.* Da igitur duos quæſo. *N* Sed tibi non ſufficient. *D.* Pteam ab aliquo alio. *N.* Accipe igitur hos duos: quando reddes? *D.* Die (ut ſpero) *Sabbati*, cùm pater ad forum venerit. *N.* Eſto igitur memor. *D.* Nè timeas.

COLL. 43.

Paſquetus, Cuſtos.

DA mihi duos aſſes mutuó. *C.* Nunc mihi non eſt promptum dare. *P.* Quid obſtat? nam ſcio te his diebus accepiſſe pecuniam. *C.* Accepi quidem; ſed emendi ſunt libri, & alia mihi neceſſaria. *P.* Nolo tuum commodum remorari. *C.* Ubi emero quæ mihi ſunt opus, ſi quid ſuperſit, faciam te libenter participem. *P.* Interea igitur ſperans expectabò: ſed quid ſi nihil tibi ſuperfuerit? *C.* Statim dicam tibi, nè fruſtrà diutius expectes. *P.* Quando emes ea, quæ decreviſti? *C.* Cras (ut ſpero) aut ad ſummum perindie. *P.* Bene habet, tempus eſt breviſſimum

COLL.

COLL. 44.

Morellus, Boruſſardus.

ABitne pater tuus? *B.* Abiit. *M.* Quotâ horâ? *B.* Primâ pomeridianâ. *M.* Quid dixit tibi? *B.* Multis verbis monuit me, ut diligenter ſtuderem. *M.* Utinam ſic facias! *B.* Faciam, Deo juvante. *M.* Ecquid pecuniæ dedit tibi? *B.* Dedit, ut ferè ſolet. *M.* Quantum? *B.* Nihil ad te. *M.* Fateor: ſed tamen quid facies iſtâ pecuniâ? *B.* Emam chartam, & alia quæ mihi ſunt uſui. *M.* Quid ſi amiſeris? *B.* Æquo animo ferendum erit. *M.* Quid ſi fortè eguero? dabiſne mutuo? *B.* Dabo, & quidem libenter. *M.* Habeo tibi gratiam.

COLL. 45.

Columbanus, Fontanus.

SAtiſne uſus es ſcalpello meo? *F.* Satis. *C.* Redde igitur, *F.* Accipe: ago tibi gratias. *C.* Nihil eſt quòd agas. *F.* Sed ignoſce, quòd non ultrò & citiùs reddiderim. *C.* Ea de re nihil ſum offenſus: non enim debemus offendi, niſi cùm Deum offendi videmus. *F.* Rectè ſentis.

COLL. 46.

Bergerius, Nepos.

COmmoda mihi parumper cultellum tuum. *N.* Semper aliquid commodatò petis: accipe, quin tu emeres potiùs. *B.* Non habeo pecuniam. *N.* Cur non petis? *B.* Unde peterem? *N.* A patre. *B.* Non eſt in hac urbe. *N.* Ubi igitur? *B.* Peregrè profectus eſt. *N.* Quo? *B.* Bernam. *N.* Quo die? *B.* Nudiuſtertius. *N.* Quando eſt reverſus? *B.* Cras ut ſperamus: ſic enim dixit proficiſcens. *N.* Bene vertat Deus.

COLL. 47.

Columbirius, Simo.

RFſtátne tibi multum panis? *S.* Satis, gratia Deo. *C.* Viſne dare mihi mutuò? *S.* Libenter. *C.* Sed fortaſſe tibi non ſufficiet. *S.* Imò, ut ſpero. *C.* Ad quod uſq; tempus? *S.* Ad diem *Veneris*. *C.* Unde habebis poſtea? *S.* Do-

S. Domo. *C.* Quis afferet? *S.* Egomet ibo petitum. *C.* Quando? *S.* Ipso die *Veneris*. *C.* Da mihi mutuò sesquilibram. *S.* Quis appendet? *C.* Uxor præceptoris, aut ancilla. *S.* Eamus petitum ex arca mea. *C.* Quin ito solus: ego te in culina expectabo.

COLL. 48.

I. T.

ORo te, da mihi ex pane tuo. *T.* Mihi non habeo nimis; tamen volo tibi impertire: accipe. *I.* Gratias ago tibi. *T.* Non est quod agas ob rem tantulam. Sed dic, quæso: cur non attulisti? *I.* Quia nemo erat domi nostræ qui mihi daret. *T.* Tu verò cur non accipis? *I.* Non audeo nisi det mater. *T.* Bene facis; sed audi bonum consilium. *I.* Ausculto, ut audiam: dic quæso. *T.* Cùm prandio finito, tollantur mensæ reliquiæ, petito merendam tuam, eámque in peram statim recondito: ità fiet, ut nunquam inanis venias. *I.* De jentaculo autem quid suades? *T.* Ut petas in exitu cœnæ, & idem facias, quod dixi tibi de merenda. *I.* Nunquam vidi melius consilium dari. *T.* Fac igitur ut memineris: cum voles, utere. *I.* Ego verò utar, quoties opus erit.

COLL. 49.

A. B.

DA mihi frustum panis. *B.* Non habes? *A.* Si haberem, non peterem. *B.* Cur non attulisti? *A.* Dicam postea; sed da interim, quæso: nam esurio vehementer. *B.* Cape. *A.* Hui tantillum? *B.* Etiam quæreris? *A.* Non immeritò, das parcè nimis. *B.* Vide quantulum restat; dedi ferè dimidium. *A.* Ago tibi gratias; dedisti abundè: sed jocabar. *B.* Nunc responde: cur non attulisti panem domo? *A.* Nemo erat, qui daret. *B.* Nemo? *A.* Prorsus nemo. *B.* Quid mater? *A.* Aberat domo. *B.* Quid cæteri? *A.* Omnes erant occupati. *B.* Cur tute non accipiebas? *A.* Nunquam auderem tale quidpiam. *B.* Cur non? *A.* Mater perpetuò vetat, nè quid attingam sine permissu ejus. *B.* Dura mater. *A.* Tuo quidem judicio, qui indulgentiorem habes. *B.* Non dico indulgentem; sed certè liberalem.

ralem. *A.* Quomodo te tractat? *B.* Suaviſſimè, omninóque ex animi ſententia. *A.* Fortaſſe in tuam perniciem. *B.* Avertat Deus Optimus maximus. *A.* Non equidem invideo. *B.* Cur ergò iſtud dicis? *A.* Ut interim te moneam, *Omnes licentiâ deteriores fieri.* *B.* Bene facis: ſed quid cenſes? Nonne uti licet parentum bonitate? *A.* Certè licet, modò ne abutaris. *B.* Quomodo abutimur? *A.* Rogas? cùm aut patris aut matris indulgentiam in malum vertimus. *B.* Rectè dicis: ſed quotuſquiſque id facit? *A.* Imò, fere omnes, niſi qui à Domino Deo prohibentur. *B.* Quis poteſt bonus eſſe, niſi per Dei gratiam? *A.* Ergò (ut ſæpe monemur à præceptore) precandus eſt, ut Spiritu ſuo nos bonos & ſanctos efficiat. *B.* Gaudeo te non attuliſſe jentaculum. *A.* Quamobrem? *B.* Quia hoc noſtro colloquio mihi videor multum profeciſſe. *A.* Ego quoque non parum. *B.* Tuâ operâ id factum eſt. *A.* Imò beneficio Dei, qui quidem ità voluit. *B.* Credo equidem. *A.* Et hîc igitur, & in cæteris agnoſcamus bonitatem ejus. *B.* Valde id æquum eſt. *A.* Imò valde neceſſarium, ſiquidem volumus ingrati animi crimen effugere. *B.* O ſermonem jucundiſſimum! *A.* Gratiæ Deo immortales, per *Jeſum Chriſtum.* *B.* Ità velim.

COL. 50.

Diſcipulus primus ex victoribus, Præceptor, Nomenclator.

PRæceptor, viſne dare præmiolum? *P.* Quamobrem? *D.* Victoriæ causâ. *P.* Ubi ſunt compares tui? *D.* Adſunt *Hugo* & *Audax.* P. Heus, Nomenclator, ſúntne hi victores hac hebdomade? *N.* Habent notas omnium pauciſſimas. *P.* Ergò ſunt victores; quid aliud ex te quæro? Vos igitur quod premium petitis? *D.* Quod tibi placuerit. *P.* Quo tandem jure debeo? *D.* Ex promiſſo. *P.* Æquum dicitis. *Quicquid* enim *rectè promiſſum eſt, præſtari debet.* *D.* Sic ex te didicimus. *P.* Fcce vo[illegible] pe[illegible] ſingulæ ad ſcribendum! ac ne putetis vulgares eſſe [illegible] earum ſunt genere, quæ vulgò *Hollandinæ* appellantur. *D.* Gratias agimus, præceptor. *P.* Quin potius agite Deo omni

omnium bonorum auctori, qui det ſtudiis veſtris ſucceſſus proſperos: vos autem in literarum ſtudio pergite diligenter. *D.* Dabimus operam, quantùm juvabit ille Pater optimus. *P.* Sine ejus ope vana ſunt noſtra omnia.

COLL. 51.

Obſervator, Capparonus.

UNde venis, *Capparone*? *C.* Domo. *O.* Quid affers illinc? *C.* Merendam. *O.* Quis tibi permiſerat exire? *C.* Præceptor ipſe. *O.* Unde iſtud probabis? *C.* Adeamus illum ut conſulamus. *O.* At vide quid agas? *O.* Hac in re nihil timeo. *O.* Adeóne ſecurus es? *C.* *Qui verum dicit, nihil timere debet.* *O.* Vera quidem iſta eſt ſententia, ſed quotuſquiſque non mentitur? *C.* Certus ſum me nihil mentiri nunc. *O.* Propemodum perſuades mihi. Abi: credo tibi, quia in mendacio nunquam te deprehendi. *C.* Eſt Deus juſtus: quem precor ut me integrum & purum cuſtodiat. *O.* Utinam ex animo omnes precarentur! recipe nunc te, ut edas merendam tuam.

COLL. 52.

Giraldus, Eliel.

QUi ſunt victores hâc hebdomade? *E.* Ubi eras, cùm rationes redderentur? *G.* Accerſitus à patre fueram: ſed qui ſunt victores? dic ſodes. *E.* Ego & *Puteanus.* *G.* Jámne habuiſtis præmium? *E.* Habuimus. *G.* Quodnam? *E.* Duodenas juglandes. *G.* Hui! quale præmium! *E.* Eho, inepte, æſtimas ergò præmium ex rei pretio? *G.* hîc nihil aliud video æſtimandum. *E.* Sordidus es, qui lucro ſic inhias. Non meminiſti verbum præceptoris? *G.* Quod verbum? *E.* *Non lucri ſed honoris causâ datur præmium.* *G.* Nunc reminiſcor, quaſi per nebulam. Poſthac cro diligentior. *E.* Sic tandem ſapies.

COLL. 53.

Galatinus, Burchardus.

EUge, dimiſſi ſumus ad ludum, audiſtine? *B.* Quidni audirem? cùm egomet adfuerim? *G.* Placétne pauliſper

lisper confabulari? deinde ludemus unà. *B.* Mallem ego priùs ludere. *G.* Atqui difficile est ludum abrum[illegible] *B.* Planè verum dicis, & ego in me sic experior. *G.* [illegible]niam igitur placet tibi mea ratio, da nobis aliqu[illegible]gumenti ad confabulandum. *B.* Imò tuum est da[illegible] qui me lacessiveris. *G.* Æquum dicis; redde nom[illegible] *tinè* quæ tibi Anglicè proponam. *B.* Qua de re [illegible] *G.* De supellectili. *B.* Tentabo respondere [illegible] plura quam decem proponas. *G.* Enumerab[illegible] nè fortè numerum excedam. Audi igitur. *B.* I[illegible] *G. A cup board.* *B.* Abacus. *G. A bench.* *B. Sella.* *G.* [illegible] *stick.* *B.* Candelabrum. *G. A caldron.* *B.* Ahenum [illegible] *of bellows.* *B.* Follis. *G. A pillow.* *B.* Pulvinar. *G.* [illegible] *B.* Cervical. *G. Linen cloth.* *B. Linteum.* *G. A pot of earth.* *B.* Olla. *G. A flagon of wine.* *B.* Oenophorum. *G.* Errâsti semel. *B.* Ubi? *G.* Dixisti *linteum* pro *lodice.* *B.* Fateor: debeo tibi semel victoriam. *G.* Nunc vicissim propone ut redimas, si potes. *B.* Vis respondere de eduliis? *G.* Ut libet. *B. Fresh meat.* *G.* Caro recens *B. Pork.* *G.* Suilla *B. Venison.* *G.* Ferina. *B. Venison of a wilde boar.* *G.* Aprugna. *B. Sod milk.* *G.* Lac decoctum. *B. Whey.* *G.* Ser[illegible] *vel* serum lactis. *B. New cheese.* *G.* Caseus recens. [illegible] *G.* Jus carnium. *B. Fish sod.* *G.* Piscis elixus. [illegible] *G.* Condimentum. *B.* Falleris. *G.* Quid ergó [illegible] *B. Instinctus.* *G.* Condimentum volo. *B.* At ego nolo contendere. *G.* Quis contendit? consulamus. *B.* Quin priùs ludamus; illud fiet posteriùs. *G.* Age; fiet nè amittamus ludendi occasionem.

COLL. 54.

Moses, Olevitanus.

JAmdudum tædet me toties repetere lusus Scholasticos. *O.* Quid facias igitur? *M.* Eamus in hortum nostrũ. *O.* Quid agemus? *M.* Ambulabimus, colloquemur, Dei beneficia in ejus operibus commemorabimus. *O.* Nihil sanè jucundius, sed interim petenda est à præceptore venia. *M.* Jam impetravit mihi, & item uni, quem vellem

ducere

ducere. *O.* Bene res habet; eamus, ducente Deo. *M.* Precor, ut nos cuſtodiat. *O.* Ego quoque idem precor tecum.

COLL. 55.

Sulpitius, Munchius.

IMpetrâſtis ludendi facultatem? *M.* Impetravimus. *S.* Ad quod uſque tempus? *M* Ad cœnam uſque. *S.* Qui dederunt verſus? *M.* Primi & ſecundi. *S.* Quid cæteræ claſſes? *M.* Primus quiſque decurio trium proximarum claſſium pronuntiavit unam è ſacris literis ſententiam. *S.* Nonne precati eſtis, ut ſolemus? *M.* Precati, & quidem præſente ludimagiſtro: tu verò ubi eras? *S.* Iveram domum, à matre accerſitus. *M.* Nunc igitur quid agere cogitas? *S.* Ludere ſeſquihoram; deinde ad ſtudium me recipere. *M.* Vin' tu, ut tibi ſim colluſor? *S.* Quidni velim? *M.* Quo luſu nos exercebimus? *S.* Nullus eſt mihi jucundior pilâ palmariâ. *M.* Nec mihi quidem. *S.* Viſamus igitur, an cæteri partes ſortiti ſint: nam ſi ſoli luderemus, minus eſſet voluptatis. *M.* Viſamus ſané.

COLL. 56.

M. R.

VIſne ire mecum? *R.* Quò properas? *M.* [illegible] *R.* Quid eò? *M.* Lotum pedes. *R.* In lotione mihi opus non eſt. *M.* Sed interim par[illegible] labimur. *R.* Nè fabulari quidem nunc velim. *M.* Atqui utilis eſt confabulatio; duntaxat de honeſtis rebus. *R.* At mihi utilior eſt ad valetudinem exercitatio corporis. *M.* Quid ſi manſero tecum? *R.* Prudenter facies, & nos pilâ palmariâ colludemus. *M.* Bene vertat Deus; maneo. *R.* Aliàs lotum unà tecum ibo: cùm ſcilicet longius erit temporis ſpatium. *M.* Ad ludum igitur nos accingamus. *R.* Nulla eſt in me mora.

COLL. 57.

Vincentius, Bonus.

CUr hodie non luſiſti nobiſcum? *B.* Non erat mihi ludendi ſpatium. *V.* Quid habes negotii? *B.* Non

B. Non abſolveram penſum meum. *V.* Quod penſum? *B.* Dimidium exemplaris reſtabat mihi perſcribendum *V.* Perfeciſtine? *B.* Perfeci. *V.* Laudo tuam diligentiam: ludes aliàs otioſé. *B.* Cùm voluerit Deus. *V.* Rectè dicis: nam abſque voluntate ejus fieri nihil poteſt.

COLL. 58.

Primus puer, Præceptor, Secundus puer, & Tertius.

SAlve præceptor. *Præ.* Sit vobis ſalus à *Chriſto Pueri.* Amen. *P.* Jámne repetiviſtis? *Pri.* Etiam, præceptor. *P.* Quis docuit vos? *Pri.* Subdoctor. *P.* Quid nunc vultis? *Sec.* Ut per te liceat nobis parumper ludere. *Præ.* Non eſt ludendi tempus. *Ter.* Non petimus omnibus, ſed nobis parvulis tantùm. *Præ.* Atqui pluit, ut videtis. *Sec.* Ludemus in pergula. *P.* Quo luſu? *Sec.* Aciculis, vel juglandibus. *P.* Quid mihi dabitis? *Pri.* Dicemus nomina. *P.* Quot dicetis ſinguli? *Sec.* Duo. *P.* Dicite igitur. *Pri.* *Paper*, Charta; *Ink*, Atramentum. Dixi. *Sec.* A *book*, Liber; A *little book*, Libellus. Dixi. *Ter.* A *cherry*, Ceraſus. *Walnuts*, juglandes. Diximus. *P.* Quàm belli eſtis h[illegible]uli? Ludite ad cœnam uſque. *Pueri.* Gratias ag[illegible] præceptor.

COLL. 59.

A. B.

UBi nunc eſt pater tuus? B. Puto eum eſſe *Lugduni.* *A.* Quid illîc agit? B. Negotiatur. *A.* Ex quo tempore? B. Ab ipſo initio mercatûs. *A.* Valde miror, qui audeat illîc commorari tot dies, cùm peſtilentia tanta ſit per totam urbem. B. Non eſt adeò mirandum. *A.* Itáne tibi videtur? B. Ità profectò: fuit enim aliàs in majore periculo: ſed Dominus Deus ſemper eum cuſtodivit. *A.* Credo equidem, & adhuc cuſtodiet. Sed quando eſt reverſurus? B. Neſcio; in horas expectamus. *A.* Reducat illum Deus. B. Ità precor.

COLL. 60.

Elizius, Delphinus.

QUa de re ſic elatus es lætitiâ ? *D.* Pater meus modò advenit. *E.* Quid mea refert ? *D.* Imò plurimùm, quia nobis impetravit ludendi veniam. *E.* Ain tu ? *D.* Vide pueros jam ludentes in area. *E.* Ludant ſanè alii : ego ſtudere malim quàm ludere. *D.* Nec minùs ego, ſed in tempore : nam (ut eſt in proverbio) *Omnia tempus habent.* Unde & nos rectè monet *Cato* noſter,

Interpone tuis interdum gaudia curis ;
Ut poſſis animo quemvis ſufferre laborem.

E. Vera ſunt, quæ dicis fateor : ſed interim omitte me, ut ſerò ſtudeam. *D.* Per me ſtudeas licet ; nihil impedio : at ego hâc utar occaſione. *E.* Utere ſanè.

COLL. 61.

Nomenclator, Quidam puer ex turba, Item alius.

HEus ! pueri, heus, heus, heus ! *Q.* Quid clamitas ? *N.* Deſiſtendum eſt à luſu. *Q.* Eho inepte, nondum quarta exacta eſt. *N.* Imò ferè ſemihora poſt quartam. *Q.* Cur non dediſti ſignum ? *N.* Quia tintinnabuli funis fractus eſt. *A.* Clama iterum ; ſed attolle vocem. *N.* Heus ! pueri, recipite, vos omnes. *A.* Feſtinate, feſtinate, inquam ; urget præceptor. *N.* Deſine clamare, accurrunt omnes.

COLL. 62.

Orontius, Quintus.

QUid ità lætus es ? *Q.* Quia venit pater. *O.* Ain' tu ? Unde venit ? *Q. Lutetiâ. O.* Quando advenit ? *Q.* Modò. *O.* jámne ſalutaſti ? *Q.* Salutavi, cùm ex equo deſcenderet. *O.* Quid amplius illi feciſti ? *Q.* Calcaria detraxi & ocreas. *O.* Miror te non manſiſſe domi, propter ejus adventum. *Q.* Nec ille permiſiſſet, nec ego vellem ; præſertim nunc, cùm audienda eſt prælectio. *O.* Bene tibi conſulis, qui temporis rationem habeas. Sed quid pater, valétne ? *Q.* Rectè, Dei beneficio. *O.* Equidem gaudeo plurimùm tuâ, & ejus causâ, quòd ſalvus peregrè redierit

dierit. *Q.* Facis, ut amicum decet: ſed cras pluribus verbis colloquemur. Vidi præceptorem, qui jam ingreditur auditorium. *O.* Famus auditum prælectionem.

COLL. 63.

Marcus, Aaron.

MIſeret me tui. *A.* Quid ità? *M.* Quòd pennâ tuâ tam miſerè abutaris. *A.* Quomodo abutor? *M.* Quia peſſim tractas eam in acuendo. *A.* Non eſt culpa mea: nè quid erres. *M.* Cujus igitur? *A.* Scalpelli mei cujus acies obtuſa eſt. *M.* Scalpellum in culpa non eſt, ſed tu ipſe. *A.* Cur iſtud dicis? *M.* Quia debuiſti vel ſcalpellum tuum acuere, vel aliud alſcunde rogare commodatò, ſaltem ad præſens negotium. *A.* Non audeo petere. *M.* Quid times? *A.* Nè mihi denegetur. *M.* Ecce tibi meum! *A.* Gratias ago. *M.* Utere, quantùm voles; ſed rectè. *A.* Sciens non abutar. *M.* Nec ſis poſthac tam verecundus in petendo. *A.* Sic eſt ingenium meum; ſoleo libentiùs dare quàm petere. *M.* Utinam multi eſſent tui ſimiles! ſed tamen *qui libenter dat beneficium, is petere quoque liberè poteſt.* Sed ego te nimis detineo; perfice quod cœperas.

COLL. 64.

A. B.

CUr non venit *Petrus* in ſcholam? *B.* Eſt occupatus. *A.* In quo negotio? *B.* In ligno ſtruendo. *A.* Quî ſcis? *B.* Dictum eſt mihi. *A.* A quo? *B.* A patre ejus. *A.* Ubi eum vidiſti? *B.* Fuit mihi obvius, cùm venirem. *A.* Vide nè mentiaris: nam ex illo quæram; ſi fortè occurrat mihi per vicos. *B.* Reperies ſic, ut dico.

COLL. 65.

Sulpitius, Rogerus.

CUr hodie manè abfuiſti? *R.* Occupatus eram. *S.* In quo negotio? *R.* In ſcribendis ad matrem literis. *S.* Quid opus erat illi ſcribere? *R.* Quia ad me ſcripſerat. *S.* Ergò reſcripſiſti. *R.* Propriè loqueris. *S.* Unde tibi miſerat

ferat literas? *R.* Rure; nempe ex villa noſtra. *S.* Quando rus profecta eſt? *R.* Superioribus diebus. *S.* Quid agit rure? *R.* Curat noſtra negotia ruſtica. *S.* Quid potiſſimum? *R.* Præparat ea, quæ ſunt opus ad proximam vindemiam. *S.* Prudenter agit. *R.* Unde iſtud probares? *S.* Nam *omnibus in rebus adhibenda eſt præparatio diligens.* *R.* Quis te iſtud docuit? *S.* Quidam pædagogus dictavit è *Cicerone*. *R.* Qua occaſione? *S.* Cum admoneret, ut me diligenter pararem ad reddendam hebdomadam poſtero die. *R.* Profecto recte monebat. *S.* Sed ad propoſitum revertamur. Non habetis villicum, qui curet rure negotia veſtra? *R.* Imo & villicum habemus, & famulos, & ancillas. *S.* Quid opus eſt illic tuæ matris operâ? *R.* Quia melius novit providere rebus omnibus, quam iſti imperiti ruricolæ. *S.* Nihilne amplius? *R.* Sine me finire propoſitum. *S.* Putabam te abſolviſſe, perge. *R.* Etiam (ut ex patre audivi) *Præcipua cura domini requiritur in re familiari adminſtranda.* *S.* Ergò pater tuus nunc potiùs deberet ad villam eſſe: *R.* Non poteſt. *S.* Quid prohibet? *R.* Quia totus eſt in arte ſua occupatus. *S.* majorem, ut opinor, ex ea re fructum percipiet. *R.* Quis dubitet? *S.* Inde igitur fit, ut relinquat uxori omnem curam rei domeſticæ. *R.* Omnino ſic eſt. *S.* Sed mater quando eſt reverſura? *R.* Vix ante perfectam vindemiam. *S.* Quid tu? non ibis vindemiatum? *R.* A matre (ut ſpero) brevi accerſar. Sed, quæſo te, quid cogitamus? jam omnes in auditorium currunt. *S.* Bene res habet; curramus & nos, ne poſtremi ſimus.

COLI. 66.

Riparius, Amadæus.

AUdiviſtine horologium? *A.* Dudum ſonuit. *R.* Dinumeraſti horas? *A.* Dinumeravi. *R.* Quota eſt? *A.* Fere ſeſquiprima. *R.* Inſtat igitur prælectionis tempus: fac, ut paratus ſis. *A.* Ubi merendam peredero, ecce me paratum! *R.* Cur meridie non adfuiſti nobiſcum?

A. Pro-

A. Prodieram cum bona venia præceptoris. *R.* Sed interim sum tibi impedimento. *A.* Nihil impedis; nè bolum quidem perdidi interpellatione tuâ. *R.* Bene habet; perge, sed matura.

COLL. 67.

Ligerius, Saraſſinus.

FEciſtine officium tuum? *S.* Qua in rè? *L.* In repetenda prælectione. *S.* Nihil adhuc repetivi. *L.* Quid cauſæ fuit? *S.* Expectabam, dum rediret compar meus. *L.* Quò ille ivit? *S.* Domum. *L.* Quid eò? *S.* Petitum merendam. *L.* Quid ſi redibit ſerius? *S.* Neſcio; fieri poteſt. *L.* Vis interea mecum repetere? *S.* Equidem non recuſo. *L.* Secedamus igitur, nè quis moleſtus ſit nobis. *S.* Profectò bene mones; *nemo ſtudere poteſt in* tanto *ambulatorum ſtrepitu, & clamore.* *L.* Aſpice illic locum remotiſſimum, ubi nulli ſunt ambulantes. *S.* Eamus illúc.

COLL. 68.

D. E.

QUo properas? *E.* Eo cœnatum; quid tu? *D.* Jam cœnavi. *E.* Quotâ horâ? *D.* Quintâ, ut ferè ſolemus. *E.* Quid nunc ages? *D.* Repetam aliquid eorum, quæ reddere habemus craſtino die. *E.* Ego didici ex pædagogo meo, *Non eſſe* tam *cito à cibo ſtudendum.* *D.* Iſtud ego quoque didici; ſed volo nunc ediſcere. *E.* Quid ergò facies? *D.* Ego quaſi animi cauſa, prælectionem particulatim aliquoties legam & perlegam. *E.* Quid tum? *D.* Ità paulatim fiet, ut ſine cura, ſine tædio, ſine moleſtia, bonam partem prælectionis ediſcam. *E.* Iſta non ſatis intelligo, & certè videris mihi ſupra ætatem ſapere. *D.* Non eſt res adeò difficilis, quin te docere poſſem, niſi ad cœnam properares. *E.* De cœna in tempore admones: ego igitur ejus causâ me domum recipio. Vale. *D.* Ducat te Deus, & reducat

PRÆFATIUNCULA, QUÆ septem proximis Colloquiis præfixa erat.

NE pueri nihil agendo discant malè agere, præsertim otioso sermone, praviſque aut ineptis colloquiis ſeſe invicem corrumpentes; omnibus modis incitandi ſunt, ut in ſchola dum præceptoris ingreſſum expectant, aſſueſcant interea bini ternive, id, quod ab eo præſcriptum fuerit, ſimul repetere. Plurimum prodierit hæc illis jucunda exercitatio, eoſque interim ab otio, laſciviâ, multiſque aliis rebus malis, quibus offenditur Deus, avertere poterit. Sed quia ſine puerili colloquio, ejuſmodi repetitionis tractari non ſolent, pueri autem ipſi, niſi inſtituti fuerint, nihil aliud quam barbarè loquuntur: idcirco, ut Latinè *inter ſe loqui paulatim diſcant, hac de re hic aliquot breves colloquendi formulas propoſuimus. Cæterum in præceptores diligentia ſitum erit, ut hæc ipſa colloquia diſcipulis aliquoties interpretatur, doceátque quomodo in his, & aliis ejus generis (quæ tradere ipſe poterit) ſeſe & domi & in ſchola debeant exercere, ad idque illos identidem cohortetur. Ità fiet, progreſſu temporis, ut promptiores ſemper & alacriores eos habiturus ſit ad ea maturè reddenda, quæ ſcripſerit: hinc etiam conſequitur, ut minore cum labore ac moleſtia docendi munus exequatur.*

COLL. 69.

A. B.

VIſne repetamus unà? *B.* Quidnam? *A.* Id quod nobis præſcriptum eſt. *B.* Equidem volo: ſed quo genere repetendi utemur? *A.* Audiamus nos viciſſim. *B.* Sic præceptor nos monet ſæpe. *A.* Rectè monet: ſed malè paremus. *B.* Uter incipiet? *A.* Ego, ſi ità tibi placet. *B.* Maximè placet; incipe igitur. *A.* Secundæ declinationis nomina his exemplis *Latinè* declinantur:

Magiſter, Puer, Dominus, Lanius, Antonius, Regnum.

B. Quæ ſunt hodie declinanda? *A.* Heſternum quidem eſt *Lanius*, hodiernum verò *Antonius*. *B.* Cur nos id repetimus

petimus quotidie, quod pridie reddidimus? *A.* Quia ſic præceptor jubet. *B.* Id ſatis ſcio: ſed cur jubet? *A.* Ad confirmandam memoriam. *B.* Agè, declina *Lanius.*

A. Nom. Sing. *Hic Lanius.* Gen. *hujus lanii*, &c. ad finem uſque.

B. Verte *Anglicè.* A. *Lanius, lanii*, g. m. *A Butcher.*

B. Declina *Antonius.*

A. Nom. Sing. *Hic Antonius.* Gen. *hujus Antonii.* Dat. *huic Antonio*, &c. ad finem uſque.

B. Verte *Anglicè.* A. *Antonius, Antonii*, g. m. eſt nomen viri, *It is the proper name of a man*, Anglicè *Antony.* *B.* Cur dicis nomen viri? tu nondum es vir. A. Fateor: ſed ſunt alii *Antonii*, qui viri ſunt. *B.* Utinam aliquando vir evadas! A. Evadam, Deo juvante.

B. Attende nunc: ut viciſſim audias me. A. Iſthîc ſum, dic audacter.

B. Secundæ declinationis nomina. A. Deſine; præceptor adeſt. *B.* Audio tuſſientem; deſinamus, nè putet nos garrire.

COLL. 70.

C. D.

MOx aderit præceptor: repetamus. *D.* Quid opus eſt mihi repetitione? ſolus repetivi ſatis: omnia teneo memoriâ. *C.* Quid tum? *Quanto ſæpius repetes, tanto melius tenebis.* *D.* Bene mones: habeo tibi gratiam.

C. Incipe: tempus abit.

D. *Quartæ declinationis.* *C.* Erras, *Daniel*: incipiendum eſt ab exemplo heſterno. *D.* Erravi, fateor. *C.* Dic igitur nunc rectè. *D.* Nom. Sing. *Hoc ſedile*, Gen. *hujus ſedilis*, &c. *ad finem uſque.*

Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur.

Nom. Sing. *Hic ſenſus.* Gen. *hujus ſenſus.* Dat. *huic ſenſui.* *C.* Hactenus; audio præceptorem.

COLL. 71.

E. F. G.

QUid agis, *Franciſce*? inſtat præceptoris adventus. *F.* Scilicet! inſtat: nondum eſt ſemihora poſt ſecundam.

dam. *E.* Tamen non debemus interim tempore ſic abuti: repetamus. *F.* Non ſtabit per me: ego enim ſum paratus. *E.* Incipe igitur. *G.* Expectate parumper, quæſo, ego ſum veſtræ decuriæ. *E.* Matura. *F.* Dicamus ſuum quiſque caſum ordine, ut interdum nos docet præceptor. *E.* Satis eſt verborum, attendite. *F.* Quid aliud agimus?

E. Tertiæ declinationis nomina his exemplis Latinè *declinantur:* Pater, Lumen, Rupes, Meſſis, Pars, ſedes, Vectigal, laquear,

F. Nom. Sing. *Hæc rupes.* Gen. *hujus rupis.* Dat. *huic rupi.* *E.* Acc. *hanc rupem.* *G.* Voc. *o rupes.* Ablat. *ab hac rupe.*

F. Nom. Pl. *Hæ rupes.* *G.* Gen. *harum rupium.* *E.* Errâſti, *Gabriel* corrige erratum. *G.* Gen. *harum rupium.* *E.* Dat. *his rupibus.* Acc. *has rupes.* *G.* Voc. *o rupes.* Ablat. *ab his rupibus.*

E. Verte *Anglicè.* *G. Rupes, rupis,* g. f. *A rock.*

E. Pone in oratione. *F.* Non eſt in libro noſtro.

E. Sed præceptor docuit. *F.* Alta rupes, *A high rock.*

E. More patrio dicis, aſpera fortiter, *high.* *F. An high rock.*

E. Nom. Sing. *Hæc meſſis.* *G.* Gen. *hujus meſſis.* *E.* Dat. *huic meſſi,* &c. *uſque ad finem hujus nominis; deinde ſic pergunt colloqui.*

E. Ambo errâſtis. *F.* Erravi, fateor. *G.* Ego quoque: ſed uter erit victus? *P.* Præceptor judicabit. *F.* Æquum dicis. *E.* Vultiſne dicamus iterum, ad memoriam confirmandam? *F.* Quidni? *G.* Quid ſi præceptor interveniat? *E.* Quid tum? laudabit nos ore pleno.

G. Sed mutandus eſt ordo. *E.* Non eſt dubium; incipe, *Franciſce.*

F. Tertiæ declinationis nomina, &c.

COLL. 72.

H. I.

VIſne repetere mecum? *I.* Cur tam citò? *H.* Nè obſervator nos deprehendat garrientes, aut otioſos.

I. Agè,

L. Agè, repetamus; ſed uter incipiet? *H.* Ego, quia victor ſum.

I. Dic igitur.

H. Prudens, nomen adjectivum, ſic declinatur in genera.

Hic prudens, g. m. *hæc prudens*, gen. f. *hoc prudens*, gen. n.

Idem nomen ſic declinatur in caſus:

Nom. Sing. *Hic hæc & hoc prudens.*

I. Gen. *Prudentis.* *H.* Dat. *Prudenti.*

I. Acc. *Prudentem, & prudens*, &c. *ad finem uſque.*

COLL. 73.

L. M.

CUr tu es otioſus? *M.* Non ſum omnino. *L.* Quid agis igitur? *M.* Cogito de lectione reddenda. *L.* Ego quoque id ago; repetamus una. *M.* Fiat; ſed quam rationem tenebimus? *L.* Age præceptoris partes, ego diſcipuli. *M.* Valdè placet mihi conditio. *L.* Sed nè ſis mihi auſterior. *M.* Nè timeas, nôſti me ſatis. *L.* Novi. *M.* Declina *Lego* in modo infinito.

L. Infiniti modi tempus præſens & præteritum imperfectum, *Legere*; præteritum perfectum & pluſquam perfectum, *Legiſſe*. *M.* Perge. *L.* Sine me paululùm reſpirare, quæſo, præceptor. *M.* Agè, ſino; ſatiſne reſpirâſti? *L.* Satis. *M.* Perge nunc. *L.* Futurum indefinitum, *Lecturum eſſe*. Gerundia, *Legendi*, &c. *ad finem uſque.*

M. Gaudeo te rectè feciſſe officium. *L.* Ego verò mihi gratulor. Sed eſt Deo gratia. *M.* Rectè dicis, utinam ex animo! *L.* Ex animo certè. *M.* Benè habet: deſinamus; ſentio præceptoris adventum. *L.* Eccum! adeſt.

COLL. 74.

N. O. P. Q. R.

HEus pueri! nos hìc ſumus quinque: repetamus hodiernum verbum ut ſolemus coram præceptore.

O. Nemo (ut opinor) contradicet. *P.* Quis contradiceret?

ceret? noſtra omnium res agitur. Q. Incipe igitur, *Nicolae*, qui primus ſedes.

N. Optativi & Subjunctivi modo præſens, *Audiam.* O. *Audias.* P. *Audiat.* Q. *Audiamus.* R. *Audiatis.* N. *Audiant.* *O.* Præteritum imperfectum, *Audirem.* P. *Audires.* Q. *Audiret.* R. *Audiremus.* N. *Audiretis.* O. *Audirent.* P. Præteritum perfectum, *Audiverim.* Q. *Audiveris.* R. *Audiverit.* N. *Audiverimus*, &c. *uſque ad finem verbi pergunt ordine.*

COLL. 7ſ.

S. T. V.

HIc dies nobis eſt feriatus, & jam ſatìs luſimus. *T.* Satìs opinor. *S.* Vultis ergò ut animi gratiâ conferamus de ſtudiis noſtris. *T.* Sanè mihi gratum feceris. *V.* Mihi verò gratiſſimum. *T.* Sed quid tractabimus? *S.* Tentemus declinare aliquod verbum *Latinè* ſimul & *Anglicè*. *V.* Incipe igitur, qui nos provocâſti. *S.* Faciam, quando ità placet vobis. *T.* Audiamus.

Indicativi modi præſens tempus.

S. Doceo, *I teach*: doces, *thou teacheſt*: docet, *he teacheth*: Pl. Docemus, *we teach*: docetis, *ye teach*: docent, *they teach.*

T. Præteritum-imperfectum, Docebam, *I did teach*: docebas, *thou didſt teach*: docebat, *he did teach.*

Pl. Docebamus, *we did teach*: Docebatis, *ye did teach*: docebant, *they did teach.*

S. Præteritum-perfectum, Docui, *I have taught*: docuiſti, *thou haſt taught*: docuit, *he hath taught.*

V. Docuimus, *we have taught*: docuiſtis, *ye have taught*: docuerunt vel docuere, *they have taught.*

V. Aliter *Anglicè*, *I have taught, thou haſt taught, he hath taught, we have taught, ye have taught, they have taught.*

T. Præteritum-pluſquamperfectum. *S.* Docueram, *I had taught*: docueras, *thou hadſt taught*, &c. *Sic pergunt quatenus placet.*

Libri primi finis.

COLLOQIORUM SCHOLASTICORUM LIBER II.

COLLOQ. I.

Cornelius, Martialis.

QUid legis? *M.* Literas. *C.* A quo? *M.* A patre. *C.* Quando accepisti? *M.* Heri, vesperi. *C.* Quis attulit? *M.* Nescio. *C.* Nescis? Quis tibi reddidit eas? *M.* Ancilla quædam à caupone. *C.* Unde sunt datæ? *M.* *Lutetiâ*, credo. *C.* Quo die? *M.* Nondum licuit inspicere. *C.* Nempe ego te interpellavi. *M.* Parum refert, non adeò sum occupatus. *C.* Agè, perlege tuam Epistolam, ego interea studebo. *M.* Ego quoque mox idem faciam.

COLL. 2.

Musicus, Heraldus.

QUo in statu sunt res vestræ *Lugdunenses*? *H.* Nescio: jampridem nihil audivimus. *M.* Nihilne scripsit frater tuus? *H.* Post menses duos nihil literarum misit, quòd viderit pater. *M.* Fortasse ægrotat. *H.* Minimè verò: nam tabellarii sæpe nobis salutem nuntiant verbis ejus. *M.* Libenter audio illum rectè valere: valde enim diligo, quia fuit mihi suavissimus condiscipulus. *A.* Ille (ut opinor) te viciſſim diligit. *M.* Id verò mihi non est dubium. Sed nos hora vocat; eamus in auditorium. *H.* Maturemus. Jam recitatur catalogus.

COLL. 3.

Observator, Briscantellus.

DEsinite, o pueri garrire, absente magistro,
Verba, quibus summus læditur ille Patr.

De ſtudiis potiùs tractare & rebus honeſtis:
Diſcite ſermones, ptaque verba loqui.
Diſcite & inter vos reddenda revolvere ſæpe:
Doctor enim pueris ſemper adeſſe nequit.
Diſcite ſectari veſtigia certa bonorum:
Otia vos fallant blanda, cavete, precor.
En! ego præmoneo, vos ne delectet abuti
Tempore nè tergum verbera dura premant;
Ecce iterum vobis morum prædico magiſter:
Si quis erit caſus, nè mihi det vitio.
B. *Deſine plura loqui, nemo parere recuſat;*
Eſt monitor nobis optimus ille Pater,
Illiúſque Patris natus, cui nomen Ieſus,
Et qui nos regnavans Spiritus intus alit.
Ob. *Quem mihi ſperâſſem tam reſpondere paratum?*
Quis puer Angelicos mittit ab ore ſonos?
O quam te memorem, noſtræ doctiſſime claſſis!
Nam tibi divinum carmen ab ore fluit,
Non ſum tam felix, ut fundam ex tempore verſus:
Sed modò quæ dixi præmeditatus eram.
B. *Si meditatus eras, qui nunc tam fundis apertè*
Caſtalios latices, quis furor iſte novus?
Ob. *Nam tua me tantis moverunt carmina flammis;*
Ut mihi nunc videar poſſe movere feras.
B. *Sed cur immeritum tantis me laudibus effers?*
Eſt tribuenda uni Gloria ſumma Deo.
Atque utinam eloquium nobis ſpatiúmque daretur,
Et noſtra in laudes ſolveret ora ſuas!
Sed quia tempus adeſt, ut voce & mente precemur,
Idque jubet doctor, deſino plura loqui.

COLL. 4.

Obſervator, Puer.

QUid agis? P. Scribo. *O.* Quid ſcribis? P. Sententias. *O.* Quas? P. *Ex Novo Teſtamento.* *O.* Bene facis: unde habuiſti? P. Hypodidaſcalus dictavit nobis. *O.* Quando? P. Heri. *O.* Quotâ horâ? P. Meridie. *O.* Ubi? P. In area

area. *O.* Qui aderant? *P.* Omnes domeſtici, præter primos & ſecundos. *O.* Ubi erant illi? *P.* In aula communi. *O.* Quid agebant? *P.* Diſputabant. *O.* Vale, & perge ſcribere.

COLL. 5.

Obſervator, Pueri garrientes.

QUid vos hic agitis, pueri? mihi videmini garrire, & nugas agere. *Quidam Puer.* Longè falleris: nam repetimus unà. *Ob.* Quæ de re? *P.* *De verbis anomalis*, id quod reddendum eſt horâ tertiâ. *Ob.* Bene facitis. *P.* Vis audire noſtrum colloquium? *Ob.* Imo pergite; majus opus moveo; volo tendere laqueos Picis & Graculis. *P.* In area multos ad ſolem invenies. *Ob.* *Retibus & illis præda parata meis.*

COLL. 6.

Obſervator, Pueri garrientes.

ATat! ecce, nunc capti eſtis; non fatemini? *Quidam puer.* Certè fatemur ingenuè: ſed non dicebamus mala verba. Quæſo te, mi *Nicolae*, nè velis notare nos. *Ob.* Quid garriebatis? audivi neſcio quid de jentaculo. *P.* Illud eſt; loquebamur de jentaculo matutino, quia famulus non dederat nobis in tempore. *Ob.* Puto id fuiſſe; nec certè eſt valde magnum malum, niſi quod ſunt otioſa verba. *P.* Sed *Latinè* loquebamur. *Ob.* Audivi; ſed non erat fabulandi locus. Nam (ut ſcitis) hoc puſillum temporis à merenda debet vobis eſſe valde pretioſum, cùm ſit dicatum ſtudio; ſcilicet ut ſe diligenter quiſque præparet ad reddenda magiſtris ea, quæ præſcripſerint: nonne verum dico? P. Certè verum dicis; debuiſſemus legere ſimul de *Teſtamento* quæ mox oportebit reddere: ſed ignoſce, præcor, ſuaviſſime *Nicolae*; poſthac erimus prudentiores, & officium noſtrum diligenter faciemus. *Ob.* Si ſic feceritis, præceptor vos amabit, tanquam minuta ſua inteſtina. Nonne videtis, quemadmodum diligit bonos pueros & ſtudioſos? nec amat ſolum, ſed etiam laudat & præmiolis afficit. *P.* Iſta ſci-

ſcimus & quotidie experimur. *O.* Ergò mementote & promiſſa facite. *P.* Tacebis igitur hanc culpam? *O.* Tacebo: ſed eâ lege, ut cavetis recidere. *P.* Cavebimus *Chriſto* favente.

COLL. 7.

Nomenclator. Puer.

UBi eſt frater tuus? *P.* Modò ivit domum. *N.* Quid eo? *P.* Petitum nobis opſonium. *N.* Quid nunc opus eſt opſonio? *P.* In merendam. *N.* An non habetis in arca veſtra? *P.* Non. *N.* Quid ità non? *P.* Quia mater non ſolet nobis dare opſonium, niſi in prælens tempus. *N.* Nempe quia novit vos eſſe guloſos. *P.* Quomodo guloſi ſumus? *N.* Quia fortaſſe uno convictu devoratis, quod in tres datum fuerit. *P.* Tace. *N.* Ego dicam præceptori, fratrem tuum nihil aliud quàm diſcurrere. *P.* Atqui prodire non ſolet, niſi cum bona venia præceptoris. *N.* Atqui præceptorem fallit. *P.* Quomodo fallit eum? *N.* Non enim mens eſt præceptoris, ut ter quotidie prodeat. *P.* Sine illum venire, videbis quid tibi reſpondeat. *N.* Imò videat quid præceptori reſpondeat.

COLL. 8.

Paſtor, Languinus.

FRater tuus venitne *Lugduno*? *L.* Jam venit heri ante meridiem. *P.* Nihilne literarum tibi attulit? *L.* Nihil. *P.* Quid igitur nuntiavit? *P.* Proſpera omnia. *P.* De patre quid narrat potiſſimum? *L.* Ait illum, Dei beneficio jam planè febri carere, & paulatim convaleſcere. *P.* Gaudeo ſanè Deúmque precor, ut priſtinam valetudinem brevi recuperet: ſed cur ille (ut ſolet) nihil ad te ſcripſit? *L.* Negat frater eum potuiſſe ſcribere. *P.* Quamobrem? *L.* Quia nondum ſatis erat confirmatus. *P.* Nihil mirum cùm tamdiu tam graviter ægrotaverit: ſed ille nihil ad te miſit? *L.* Imò pecuniam. *P.* Fuge; nullus eſt jucundior nuntius. *L.* Ità aiunt. *P.* Tu verò ſic reſpondes, quaſi fabulam audias. *L.* Quin pejus audio. *P.* Quidnam?

L. Ve-

L. Merum mendacium. *P.* Egóne mentitus ſum? *L.* Non dico te eſſe mentitum: ſed falſum dixiſti. *P.* Ego quid dicas non intelligo. *L.* Dabo operam ut intelligas. *P.* Obſecro te. *L.* Si nullus eſt jucundior nuntius, quàm de allata nobis pecunia, quid ergò eſt Evangelium *Chriſti*? quis eſt jucundior nuntius, quàm Gratia Dei, quàm *Chriſtus* attulit nobis per Evangelium? *P.* Fateor nihil eſſe jucundius Evangelio, iis duntaxat qui credunt ei, & ex animo amplectuntur. *L.* Equidem ſic intelligo. *P.* At ego loquebar de humanis & terrenis rebus, tu verò ad cœlum ſtatim aſcendiſti. *L.* Ità ſolent boni concionatores. *P.* Non putabam te eſſe Theologum maturum. *L.* Nihil dixi, niſi quod eſt tritum & in medio poſitum. *P.* Utinam illud adeò vulgare & protritum foret, ut omnes in *Chriſtum* crederent! *L.* Nunquam credent omnes. *P.* Quid prohibet? *L.* Quia *multi ſunt vocati, pauci vero electi*, ſicut *Chriſtus* ipſe teſtatur. *P.* Sed nè te diutiùs teneam, potéſne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? *L.* Vix poſſum. *P.* Quid ità? *L.* Nam habet à patre noſtro mandata plurima, in quibus curandis totus eſt occupatus. *P.* Nonne cœnabit domi apud vos? *L.* Cœnabit, opinor. *P.* Ibo igitur ſub horam cœnæ. *L.* Veni precor, & eâdem operâ nobiſcum cœnabis. *P.* Non recuſo. *L.* Interim vale; ſed fac memineris adeſſe tempore. *P.* Quotâ horâ? *L.* Ante ſextam. *P.* Hora eſt mihi commodiſſima.

COLL. 9.

Vignolus, Angelinus.

ROgo te, *Angeline*, compinge mihi hanc chartam. *A.* Quid me rogas: Non eſt ars mea. *V.* Et tamen ſæpe compingis aliis. *A.* Quot habes ſcheda? *V.* Octo: ſed jam ſunt complicatæ, tantùm reſtat inſuere membranæ. *A.* Quid dabis, ſi tibi compegero? *V.* Nihil habeo, quod poſſim dare: nam pecunia nulla mihi eſt. *A.* Ergò quære tibi alium opificem; non enim gratis faciam. *V.* Mi *Angeline*, tu es tam bonus, denegabis mihi rem tantillam? *A.* Scin' tu quid habet proverbium? *V.* Quod proverbium

binm dicis? *A. Manus manum fricat.* *V.* Quid hoc sibi vult? *A.* Da aliquid, si velis accipere. *V.* Si quid haberem, certè libenter darem. *A.* Cedò merendam tuam. *V.* Merendam? ah me miserum! quid ederem? Mallem dare pilcum, si auderem. *A.* Merenda tua parva res est. *V.* Sed vehementer esurio. *A.* Quid causæ est. *V.* Quia nihil prandi, nisi frustum panis & tres aut quatuor juglandes. *A.* Eho, quid causæ fuit? *V.* Quia mater domi aberat. *A.* Quis ergò tibi dedit merendam? *V.* Ipsa. *A.* Atqui dicebas eam abfuisse. *V.* Verum est; aberat enim tempore prandii, nec rediit, nisi paulò ante merendam. *A.* Nihilne edisti domi, antequam in ludum venires? *V.* Nihil. *A.* Cur non? *V.* Quia timebam non adesse in tempore. *A.* Tintinnabuli sonitus te satis admonere debet. *V.* Sed rarò audimus à nostris ædibus. *A.* Quid ità? *V.* Quia longè nimis ab hac schola distant. *A.* Sùntne vera ista omnia, quæ mihi narras? *V.* Vera profectò, *Angeline.* *A.* Agè, da mihi tuam chartam; ego tibi compingam elegantem libellum: tu interim ede merendam tuam. *V.* Ego petam à matre sextantem, quem dabo tibi. *A.* Cave petas, nihil volo: quin potius darem tibi si egeres. *V.* Ago tibi gratias. *A.* Nonne putabas me seriò petere abs te merendam? *V.* Profectò sic putabam. *A.* Atqui dicebam joco. *V.* Quamobrem? *A.* Ut paulisper audirem te *Latinè* fabulari. Nam quod bene discas gaudeo. Quanti emisti chartam hanc? *V.* Dedi pro codice assem cum semisse. *A.* Non emisti malè bona est, sed non rectè complicâsti. Habes membranam? *V.* Ecce tibi. *A.* Bene res habet; ego citiùs confecero, quàm tu merendam perederis. *V.* Habeo tibi maximam gratiam, mi *Angeline.* *A.* Honestè loqueris: sed memento, si i, ut semper vivas in timore Dei, diligenter obedias matri, sis frequens in schola, diligens in studio, nè versèris cum pravis ac dissolutis; denique, quibus poteris benefacito, quo modo vides me feciisse tibi; intellextin'? *V.* Optimè. *A.* Fac igitur, ut sæpe recordèris. *V.* Faciam, Deo volente. *A.* Ede nunc otiosè.

COLL.

COLL. 10.

Divinus, Albus.

QUid tibi dedit mater in merendam? *A.* Vide. *D.* Caro eſt; ſed quænam? *A.* Bubula. *D.* Utrùm recens, an ſalſa? *A.* Eſt bubula ſalita. *D.* Utrùm pinguis, an macra? *A.* Pho inepte, non vides macram eſſe? *D.* Annon malles eſſe vitulinam, aut vervecinam? *A.* Utraque bona eſt: ſed in omni genere ſapit mihi hœdina, præſertim aſſa. *D.* Hem! delicatule, jámne palatum tam doctum habes? *A.* Dico ut ſentio: nec enim eſt mentiendum. *D.* Abſint à nobis mendacia; ſumus enim filii Dei, & Chriſti fratres, qui eſt ipſa Veritas, ut ipſe de ſe loquens teſtatur. *A.* Sed ad rem. Suillâ quoque veſcor libenter, modico ſale aſperſâ, & bene coctâ. *D.* O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opſoniorum genera, & tam bona! *A.* Quot putas eſſe hac in urbe pauperes, qui ſolo pane hordeaceo victitant, neque tamen ad ſaturitatem? *D.* Non dubito multos eſſe tantâ præſertim annonæ caritate. *A.* Itaque nos in tanta bonarùm rerum copia, quantas Deo gratias agere debemus, quas laudes illi dicere! *D.* Ejus igitur beneficia magnificè ubique prædicemus: atque interim precemur, ut pauperum ſuorum miſereatur inopiæ. *A.* Utinam ipſe corda noſtra ſuo Spiritu ad eam rem penitus afficiat! *D.* Ità precor.

COLL. 11.

Eraſmus, Beſſonius.

QUid rides? *B.* Neſcio. *E.* Neſcis? magnum ſignum ſtultitiæ. *B.* Me igitur ſtultum vocas; *E.* Minimè verò; ſed dico tibi argumentum eſſe ſtultitiæ, cùm quis ridet & ridendi cauſam neſcit. *B.* Quid eſt ſtultitia? *E.* Si diligenter evolvas Catonem tuum, iſtud quod quæris invenies. *B.* Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere. *E.* Quod habes negotium? *B.* Habeo ediſcere aliquid de rudimentis. *E.* Interim quæris fabulari, ineptule? *B.* Dic mihi (quæſo) de ſtultitia in Catone. *E.* *Stultitiam ſimulare loco, prudentia ſumma eſt.* Annon hæc didiciſti? *B.* Imó: ſed non recordabar. *E.* Cùm domi eris,

inſpice librum tuum. *B.* O quantas gratias ago tibi! Ego proponam alicui iſtam quæſtionem, qui non poterit mihi reſpondere, & ſic erit victus. *E.* Tace, puer, tace, & ſtude, nè vapules. *B.* Non multum curo: ego ferè teneo prælectionem. *E.* Niſi taceas, dicam obſervatori, qui te ſtatim notabit. *B.* Mane, mane: nihil dicam ampliùs. *E.* Sed memento id quod dixi tibi. *B.* Quid eſt? *E.* Nè rideas unquam ſine cauſa. *B.* Sed ridere non eſt malum. *E.* Non dico iſtud. *B.* Quid igitur? *E.* Stultum eſt ſine cauſa ridere. *B.* Nunc intelligo. *E.* Recordare ſæpè.

COLL. 12.

Cleophilus, Melchiſedech.

ECquid habes novi? *M.* Accepi literas à patre, qui *Lugduni* habitat. *C.* Quando accepiſti? *M.* Heri ſub noctem. *C.* Quis attulit? *M.* Piſcarius. *C.* Quidnam intellexiſti ex iſtis literis? *M.* Omnia bene illic habere, quod ad Evangelium pertinet. *C.* Veráne prædicas? *M.* Expecta, literas ipſas oſtendam tibi à prandio. *C.* Eſt profectò, quòd noſtris fratribus gratulemur. *M.* Scilicet, quodque Deo noſtro gratias maximas agamus. *C.* Id quidem præſtare debemus omni tempore; ſed nunc maximè, cùm audimus ea, quæ ad gloriam ejus præcipuè pertinent. *M.* Utinam hoc ſemper habeamus in memoria! *C.* Communicabis igitur mecum tuas literas? *M.* Ut promiſi. *C.* Ergò poſt prandium. *M.* Etiam dubitas? *C.* Interea vale. *M.* Vale, & ſalve, *Cleophile.*

COLL. 13.

Iſrael, Matthæus.

EStne domi frater tuus? *M.* Cur iſtud rogas? *I.* Pater meus volebat eum convenire. *M.* Non eſt in hac urbe. *I.* Ubi igitur? *M.* Peregrè profectus eſt. *I.* Quando? *M.* Nudiuſtertius. *I.* Quónam ivit? *M. Lutetiam.* *I.* Quâ iter facturus eſt? *M. Lugduno.* *I.* Utrùm pedes an eques ivit? *M.* Ivit in equo. *I.* Quando eſt rediturus? *M.* Neſcio. *I.* Sed quem terminum conſtituit illi pater? *M.* Juſſit ut hic adeſſet ad viceſimum hujus menſis diem. *I.* Ducat illum Deus, ac reducat. *M.* Ità precor.

COLL.

COLL. 14.

Duæus, Billinus.

QUando profecturus es domum? *B.* Cras Deo juvante. *D.* Quis juſſit? *B.* Pater. *D.* Quando autem juſſit? *B.* Ad me ſcripſit ſuperiore hebdomade. *D.* Quo die literas accepiſti? *B.* Die *Veneris*. *D.* Quid continebant præterea literæ? *B.* Omnes rectè valere, proximis diebus initiũ ſore vindemiæ. *D.* O fortunatum, qui vindemiatum properas! *B.* Vis dicam patri meo, ut te accerſat? *D.* Quam gratum mihi faceres? ſed vereor ut nolit. *B.* Imò gaudebit, cùm propter noſtram conjunctionem, tum verò quia & *Latinè* colloquendo nos exercebimus, & de ſtudio unà interdum conferemus. *D.* Oh, gaudio totus exilio! Amabò te, id cura, mi animule. *B.* Senties: interim Deum precemur, ut dicta & conſilia noſtra vertat in gloriam ſui Nominis. *D.* Benè mones, & certè ità expedit facere.

COLL. 15.

Aurelius, Lambertus.

SIſte parumper gradum *Lamberte*; quo properas? *L.* Rectà domum. *A.* Quid eo? *L.* Mater me vult paucis convenire. *A.* Neſcis quamobrem? *L.* Neſcio, niſi fortè ut veſtimenta hyberna mihi facienda curet. *A.* Iſtud eſt veriſimile; jam enim inſtat hyems. *L.* Jam viſa ſunt gelicidia, & glacies etiam alicubi: *A.* His diebus vidi in foro montanos quoſdam, qui dicebant magnam vim niviũ decidiſſe ſuperiore hebdomade, cùm hîc interea lentas pluvias tantum videremus. *L.* Ego quoque id ipſum audivi domi noſtræ ex ruſticis, qui triticum nobis advexerant. Sed cogor abrumpere ſermonem, nè mihi iraſcatur mater. *A.* Sed heus tu, mi *Lamberte*, adfer mihi domo aliquod uvas: nam ampliſſima fuit vobis vindemia. *L.* Adferam (ut ſpero) utrique noſtrum affatim; niſi ſi quid fortè mater irata eſt mihi. *A.* Iſtud avertat Deus.

COLL. 16.

Pelignus Bartholomæus.

QUonam is tam celeriter? *B.* Ad tonſorem. *P.* Ego quoq; unà tecum. *B.* Rogatu veniam? *P.* Non rogavi

ſed tantiſper expecta me, dum eo rogatum. *B.* Feſtina igitur. P. Mox rediero. Redii: eamus nunc jam. *B.* Quo vultu te præceptor excepit. P. Hilari ſané. *B.* Eodem me quoque exceperat. P. Non ſolet iraſci nobis, niſi illum adeamus intempeſtivé. *B.* Quotuſquiſque id non ægrè fert? P. Etiam nos, qui pueri ſumus, ſæpiùs iraſcimur condiſcipulis; cùm ſtudia noſtra, quantulacunque ſunt, interpellant: ſed jam deſinamus, optimè tonſorem ante officinam video. *B.* Euge nulli ſunt igitur expectantes: ità fiet, ut minùs diu moremur.

COLL. 17.

A. B.

QUò nunc ſolus abis? *B.* Semper à verſibus aliquid auſpicaris. *A.* Facile eſt carmen incipere, deducere non item. Sed dic, quò nunc is? *B.* Rectà in portum. *A.* Quid in portu habes negotii? *B.* Viſo ecquid alimenti mihi avectum ſit. *A.* Vis me tibi comitem? *B.* Imò etiam ducem, ſi tibi ita videtur. *A.* Nunquam dux eſſe didici, ſed ſæpe egi comitem. *B.* Nihil ad rem pertinet pluribus verbis hic fabulari; eamus unà. *A.* Eamus ſané: confabulari licebit amplius ambulando in ripa lacus, ſi navis nondum appulſa. *B.* Quid ſi jam appulſa? *A.* Tamen deambulare ſatis diu poterimus, dum exonerabitur.

COLL. 18.

Nomenclator, Puer.

UBi eſt *Petrus*? P. Ivit forás. *N.* Quo? P. Abiit rus. *N.* Quicum? P. Cum patre. *N.* Quis venerat accerſitum? P. Patris famulus. *N.* Quando eſt in urbem rediturus? P. Hinc (ut dixit) ad octavum diem. *N.* A quo petivit abeundi veniam? P. Ab hypodidaſcalo. *N.* Cur non potius à ludimagiſtro? P. Ad negotia prodierat. *N.* Sat habeo.

COLL. 19.

Richardus, Niger.

QUò aſcendis? *N.* In cubiculum noſtrum. *R.* Quid eo? *N.* Petitũ thecam ſcriptoriam. *R.* Adfer mihi cingulum

lum eâdem operâ. *N.* Ubi eſt? *R.* Super arcam meam. *N.* Adferam: ſed tu me hic expecta. *R.* Nuſquam moveo.

COLL. 20.

Lenimus, Gerardus.

HEus! *Gerarde.* *G.* Quid vis? *L.* Accerſeris. *G.* Quis me vocat? *I.* Frater tuus. *G.* Ubi eſt? *L.* Præ foribus te expectat. *G.* Certò ſcis eſſe fratrem meum? *L.* Quidni ſciam? vidi illum, & ſum alloquutus. *G.* Viſo ſanè quid ſit.

COLL. 21.

Putaneus, Vilactus.

NEſcis vetitum eſſe, nè ſubmiſsè loquamur inter nos? *V.* Quidni ſcirem, cùm præceptor tam ſæpe nobis inculcet ejus rei cauſas? *P.* Cur igitur modò faciebas contrà? *V.* Quia *Iſaias* ità me cœperat alloqui. *P.* Quid tum? debuiſti illum admonere, non imitari. *V.* Debui; ſed nunc mihi non venit in mentem. *P.* Sed interim notandus es. *V.* Minimè verò: niſi vis eſſe ipſo præceptore ſeverior. *P.* Dic mihi cauſam. *V.* Quia præceptor vetat quempiam notari, qui ſponte delictum agnoverit: modò nè talè ſit factum, quod verbo Dei interdictum ſit. *P.* Nonne à Deo præceptum eſt, ut parentibus obediamus? *V.* Illud eſt quintum decalogi præceptum. *P.* Atqui (ut habemus in Catechiſmo) præceptum illud patet latius; Nam parentum nomine præceptores complectitur, & magiſtratus, & denique omnes, quibus Deus ipſe nos ſubjecit. *V.* Non equidem nego vera eſſe quæ narras: ſed malo præceptorem conſulere, quàm tecum diſputare; alioquin in majus malum me induceres, quod eſt contentionis vitium, multo magis à præceptore vetitum. *P.* Æquum dicis: memineris igitur præceptorem admonere, cùm rationes à nobis exiget. *V.* Nè putes me obliturum, præſertim cùm res mea agatur.

COLL. 22.

Roſſetus, Ferrerius.

UNde venis? *F.* E foro. *R.* Quid illic audiſti novi? *F.* Nihil. *R.* Nihilne? *F.* Prorſus *R.* Mirum eſt te nihil

audisse de bello, aut de cæteris rebus *Anglicis*. *F.* De iis quæ nihil ad me pertinent, non soleo percontari. *R.* Esto, sed tamen aliquid vel in transitu audiri solet. *F.* Nè mentiar, intellexi nonnihil in transitu. *R.* Narra quæso. *F.* Nunc non est narrandi spatium. *R.* Cur non? *F.* Est mihi aliò properandum. *R.* Quónam? *F.* Nihil ad te. *R.* Quando igitur revises nos, ut ex te istud audiamus? *F.* Prandió, si licebit per otium. *R.* Amabò te, fac liceat. *F.* Dabo operam: sed me detines diutiùs. Vale.

COLL. 23.

A. B.

UNde venis? *B.* A foro. *A.* Quis te illùc miserat? *B.* Mater. *A.* Quid egisti in foro? *B.* Emi pyra. *A.* Nescis nobis vetitum esse emere fructus aliquos? *B.* Quis istud ignorat? nam dictum est palàm in aula. *A.* Qui igitur ausus es emere pyra? *B.* Mater dederat mihi sextantem, ut mihi emerem in merendam. Quid mali feci, si parui matri?

COLL. 24.

Franciscus, Dyonisius.

UBi fuisti his diebus. *D.* Rure. *F.* Quo in loco? *D.* In villa nostra. *F.* Quid agebas illic? *D.* Ministrabam patri. *F.* Quid vero ille? *D.* Pastinabat vites nostras. *F.* Quando illinc rediisti? *D.* Heri tantum. *F.* Quid pater? *D.* Unà mecum reversus est. *F.* Benè factum; sed quò nunc is? *D.* Rectà domum. *F.* Sed quando repetes ludum literarium? *D.* Cras, juvante Deo, aut summùm perindie. *F.* Ergò interim vale. *D.* Et tu vale, mi *Franciscе*.

COLL. 25.

Fontetius, Curtetus.

QUando rediturus est *Blasius*? *C.* Non certò scio; fortasse die crastino: sed cur istud rogas? *F.* Quia secum abstulit catalogum, & præceptor irascetur, si nemo sit, qui reciter. *C.* Relinque mihi istam curam: habeo catalogi exemplum. *F.* Recitabis igitur? *C.* Recitabo. *F.* Benè facies & noster *Blasius* referet gratiam, siqua se offeret occasio.

COLL.

COLL. 26.

Garbinus, Furnarius,

QUod eſt tibi domicilium? *F.* Paterna domus. *G.* Unde nunc venis? *F.* Domo. *G.* Ubi prandiſti? *F.* Domi. *G.* Ubi cœnabis? *F.* Domi veſtræ, ut ſpero. *G.* Quiſcis? *F.* Pater ipſe tuus hodie me invitavit. *G.* Ubi illum vidiſti? *F.* Domi *Varronis*. *G.* Quod illic erat tibi negotium? *F.* Pater me miſerat nuntiatum aliquid. *G.* Scire etiam velim ubi ſis cubiturus. *F.* Domi fratris. *G.* Quid habes negotij cum fratre tuo? *F.* Dixit ſorori noſtræ, ſe velle convenire me ocioſe. *G.* In qua domo habitat? *F.* In quadam conductitia. *G.* Eho, nullámne habet propriam domum? *F.* Habet quidem, ſed eam locat quibuſdam inquilinis. *G.* Locat igitur domum propriam, & conducit alienam? *F.* Scilicet, ut ex me audis. *G.* Quanti locat? *F.* Octodecim aureis *Italicis*, quos nunc *Piſtoletos* vocant. *G.* Cur illam non potiùs habitat? *F.* Quia ſua non eſt in loco ſatis commodo, ſive (ut ità loquar) mercatorio. *G.* Sed illam alienam quanti conducit? *F.* Longè pluris. *G.* Quanti igitur? *F.* Quinque & viginti. *G.* Cara eſt habitatio. *F.* Cariſſima; ſed quid agat? loci commoditas id facit. *G.* Agè [ut aliquando tandē finiamus] dic precor, ſciſne ubi cras futurus ſis? *F.* Domum revertar, ut inde in ſcholam me cōferam, ſiquidē permiſerit Dominus. *G.* Cur addis, *Si Dominus permiſerit*? *F.* Quia niſi permiſſu Dei, nè domo quidem exire poſſumus. *G.* iſtud audivi ſæpè ex præceptore. *F.* Cur ergò rogabas? *G.* Quia numquam nimis dicitur quod benè dictum fuerit, præſertim ubi de rebus divinis agitur *F.* Iſtud quoq; ex præceptore didicimus. *G.* Verum, ſed utile eſt talia ſæpe repetere ad mēoriam exercēdam. *F.* Vide quò nos ſenſim adduxerit tu prima interrogatio. *G.* Tantùm volebam paucis verbis tecum jocari. *F.* Agè, quoniam nunc ſatis animum exercuimus, non vis etiam corpus exercere valetudinis causâ? *G.* Quidni velim? *F.* Eamus igitur luſum pilâ palmariâ: nam eo luſu ſcio te delectari. *G.* Delector ſanè, ſed nunc pilam non habeo. *F.* Ecce tibi: ſequere me. *G.* Ego te ſequor libens, tu me benè ducito.

COLL. 27.

Creditor, Debitor.

QUoad patris reditum expectas? *D.* Hinc ad diem octavum. *C.* Quî scis diem? *D.* Ipse pater ad me scripsit. *C.* Adventus ejus (ut spero) te ditabit. *D.* Crœso ditior ero, si bene nummatus venerit. *C.* Tunc mihi mutuum reddes? *D.* Non est quod dubites, quin, si tibi opus erit amplius, non modò reddam mutuum, sed etiam referam gratiam. *C.* Quomodo? *D.* Pecuniam mutuam vicissim dabo. *C.* Nihil opus erit, spero. *D.* At nescis quid possit accidere. *C.* Tempus est brevissimum. *D.* Non eò dico, quòd tibi vellem ominari malum. *C.* Quicquid ominentur homines, Deus clavum tenet. *D.* Sed quid cessamus recipere nos in auditorium? *C.* Opportunè admones.

COLL. 28.

Pieus, Micuardus.

QUando redîisti domo? *M.* Tantùm redeo. *P.* Ubi est frater tuus? *M.* Mansit domi. *P.* Cur mansit? *M.* Ut prandere at cum patre. *P.* Tu verò, cur etiam non mansisti? *M.* Jam pranderam cum patre. *P.* Quis vobis ministrabat? *M.* Ancilla. *P.* Quid mater? ubi erat? *M.* Etiam domi sed occupata. *P.* Qua in re? *M.* In recipiendo tritico, quod nobis advectum fuerat. *P.* Quando redibis domum? *M.* Cum accersar à patre. *P.* Quo die istud erit? *M.* Fortasse hinc ad quatuor dies. *P.* Cur vos tam sæpe commeatis? *M.* Sic volunt parentes. *P.* Quid agitis domi? *M.* Quod jubemur à parentibus. *P.* Sed interim perit vobis studiorum tempus. *M.* Non omnino perit. *P.* Quid igitur? *M.* Quoties pater non est necessariò occupatus, omnibus horis exercet nos, manè, ante & post prandium, ante cœnam, à cœna satis diu, postremò etiam antequâ cubitum eamus. *P.* Quibus rebus vos exercet? *M.* Exigit à nobis ea potissimùm, quæ totâ hebdomade in schola didicimus; themata nostra inspicit, ac de iis nos interrogat; sæpe dat nobis aliquid modò Latinè, modò Anglicè describendum; interdum etiam nobis proponit brevem sententiam vernaculo sermone, quam Latinè vertamus; interdum contrà

jubet

jubet aliquid Latinum Anglicè reddere; poſtremò, ante cibum & poſt, ſemper ex Bibliis Anglicis aliquid legimus, idque totâ præſente familiâ. *P.* Nihilne de Catechiſmo interrogat? *M.* Id facit omni die dominico, niſi forte domo abſit. *P.* Mira narras, ſi modò vera. *M.* Imò, ſunt longè plura quàm quæ tibi narravi: ſum enim oblitus morum civilitatem, de qua etiam admonere nos ſolet in menſa. *P.* Cur pater veſter tantum ſumit laborem in vobis docendis? *M.* Ut ſic intelligat num in ſchola operam ludamus, & tempore abutamur. *P.* Mira hominis diligentia, atque adeo prudentia! O quàm devincti eſtis Patri cœleſti, qui talem patrem in terra dedit vobis! *M.* Faxit ille, ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obliviſcamur. *P.* Bonum & pium eſt iſtud optatum; cura, ut habeas non modò in ore, ſed in animo etiam magis. *M.* Quòd me tam fideliter mones habeo tibi gratiam. *P.* Bene monendi officium debemus omnibus, ſed maximè fratribus. *M.* Fratribúſne igitur ſolis? *P.* Eos potiſſimùm fratres hic dico, qui ex fide in Chriſtum nobis conjuncti ſunt. *M.* Rectè judicas: ſed viſo num frater domo tandem reverterit; nam ad ceſſandum promptus eſt plùs ſatis.

COLL. 29.

Myconius, Petellus.

SErione ſcribis? an tu ineptis? *P.* Equidem ſcribo ſerio; cur enim tempore abuterer? Tu verò cur iſtud rogas? *M.* Quia vidi aliquando cùm bene ſcriberes. *P.* Scribo interdum meliùs. *M.* Qui fit igitur, ut nunc tam ſcribas malè? *P.* Deſunt mihi bene ſcribendi adjumenta. *M.* Quæ tandem? *P.* Bona charta, bonum atramentum, bona penna. Nam hæc mea charta (ut vides) miſerè perfluit, atramentum eſt aquoſum & ſubalbidum, penna mollis & malè parata. *M.* Cur iſta omnia maturè non providiſti? *P.* Pecunia mihi deerat, & nunc etiam deeſt. *M.* Incidiſti in illud vulgare proverbium, *Cui deeſt pecunia, huic deſunt omnia.* *P.* Sic agitur mecum. *M.* Sed quando te ſperas accepturum? *P.* In mercatu proximo pater ad me miſſurus eſt, aut ipſemet venturus. *M.* Egote interea

interea juvare volo. *P.* Siquidem id potes magno beneficio me afficeris. *M.* Accipe hos ſex aſſes mutuò ad chartam & cætera comparanda. *P.* Quàm verè dictum eſt illud, *Amicus certus in re incerta cernitur*? Sed quid te impellit, ut mihi ultrò tam benignè facias? *M.* Charitas illa Dei, quæ (ut *Paulus* ait) effuſa eſt in cordibus noſtris. *P.* Mira eſt vis divini Spiritus, qui ejus auctor eſt charitatis. Sed mihi interim cogitandum, quomodo tibi referā gratiam. *M.* Parva res eſt; omitte iſtam cogitationem, nè ſic impediat quò minus in utram vis aurē dormias: tantum redde mutuum, quum tibi commodum fuerit. *P.* Reddā (ut ſpero) propediē. *M.* Eamus ad precationē, ne notemur. *P.* Adde unum, ſi placet. *M.* Quid eſt? *P.* Nè hodie incœnati mittamur cubitum. *M.* Ha, ha, he.

COLL. 30.

Veluſatus, Stephanus.

QUotâ horâ ſurrexiſti hodie? *S.* Paulò ante quintam. *V.* Quis te expergefecit? *S.* Nemo. *V.* An cæteri jam ſurrexerunt? *S.* Nondum. *V.* Non iviſti illos excitatum? *S.* Non ivi. *V.* Quamobrem? *S.* Neſcio, niſi quia non putabam illud ad me pertinere. *V.* An non te illi excitant interdum? *S.* Imò ſæpiſſimé. *V.* Debuiſti igitur ſimiliter facere. *S.* Debui fateor. *V.* Memento igitur ut poſthac facias. *S.* Meminero, Deo juvánte. *V.* Sed tu quid feciſti ex quo ſurrexiſti è lecto? *S.* Primùm flexis genibus precatus ſum Patrem cœleſtem in nomine Filii ejus, Domini noſtri *Jeſu Chriſti*. *V.* Factum benè; quid poſtea? *S.* Deinde ornavi me & curavi corpus mediocriter, ut *Chriſtianum* decet: poſtremo ad quotidiana ſtudia me retuli. *V.* Si perges ſic facere, ne dubites quin Deus tua juvet ſtudia. *S.* Adhuc me ſemper juvit, quæ eſt ejus benignitas; nec me (ut ſpero) derelinquet. *V.* Rectè loqueris: nec ille ſpem tuam fruſtrabit. *S.* Anno ſuperiore didici in *Catone*: *Spem retine*; *ſpes una hominem nec morte relinquit*. *V.* Quod retinueris, benè feciſti; eſt enim egregia ſententia, & homine *Chriſtiano* digna. *S.* Atqui autor ejus libri non fuit *Chriſtianus*. *V.* Non fuit, certa res eſt.

S. Unde

S. Unde igitur ſumpſit tot pulchras ſententias? *V.* Maximè ex Philoſophis *Ethnicis*. Nam & ipſi (divino Spiritu illuminati) plurima dixerunt, quæ ſunt verbo Dei conſentanea: quod tu quoque videre aliquando poteris, ſi literarum ſtudium proſequere. *S.* Ego proſequar (ut ſpero) dummodò ipſe Deus dat patri meo vitam longiorem. *V.* Precare diligenter & ex animo ut illud contingat. *S.* Quotidie id præcor ſæpè. *V.* Det tibi Dominus Deus in omni opere bono perſeverantiam. *S.* Quod mihi optas, idem tibi precor; & gratias ago, quòd me tam fraternè monueris.

COLL. 31.

Dominicus, Barralius.

UBi ſunt juglandes tuæ? *B.* De quibus loqueris juglandibus? *D.* Quas hodie ex præmio accepiſti. *B.* Ubi ſint rogas? quaſi vero tibi ſervare debuerim. *D.* Non ſic intelligo: ſed quæro quid feceris? *B.* Edi in merendam. *D.* Ediſti miſer? cur potiùs non ſervabas ad ludendum? *B.* Edere malui, quàm perdere. *D.* Non poteras perdere niſi duodecim. *B.* Fateor. *D.* Quòd ſi ſors tuliſſet, potuiſſes ducentas aut fortaſſe plures lucrifacere. *B. Dubius eſt* (ut vulgò dicitur *ludi eventus*. *D.* Quid tum? ubique parati eſſe debemus in utramque partem, & boni conſulere quicquid nobis evenerit. *B.* Iſtud ego ſcio, ſed non ſum admodum ludendi peritus in eo genere. *D.* Abi, nunquam rem facies. *B.* Nemo rem facit, niſi Deo volente: nec ego ditari ex ludo velim. *D.* Ergò (ut video) quærendus eſt mihi colluſor alius. *B.* Nihil ſanè impedio. Sed mane parumper. *D.* Quid vis? *B.* Quid tu vocas ſortem, de qua hic mihi mentionem feciſti? *D* Ipſam fortunam. *B.* Quid autem eſt ſortuna? *D.* Stultorum opinio. *B.* De fortuna quid opinantur ſtulti? *D.* Nunc mihi non vacat de hoc tibi reſpondere: ſed vide annotationem præceptoris in *Catone*. *B.* In quem locum. *D.* In illum verſiculum, *Indulget fortuna malis, ut lædere poſſit.* *B.* Ut video, non ignoras quid ſit fortuna. *D.* Satis ſcio fortunam nihil eſſe. *B.* Cur ergò dixiſti, quòd ſi ſors tuliſſet. *D.* Excidit.

cidit mihi sic loqui, Ethnicorum more. Nam eorum libri (ut sæpe docet præceptor) pleni sunt ejusmodi impiâ doctrinâ. *B.* Nihil mirum, nempe illi veram Dei cognitionem non habuerunt. *D.* Sed audi, mi *Barnasi*, si vis amplius disputare, quære tibi alios disputatores; nam mihi nunc seriò ludendum est: volo tamen prius te vicissim admonere. *B.* O quàm gratum mihi feceris! *D.* Nonne tu dixisti hæc verba, *Dubius est ludi eventus*? *B.* Fateor me dixisse, sed præmunivi. *D.* Quomodo istud intelligis? *B.* Addidi enim hæc tria verba, *Ut vulgò dicitur*. *D.* O astutam vulpeculam! Os occlusisti mihi. Sed hæc inter nos sine odio aut malevolentia dicta sint. *B.* Novit Deus utriusque animum. *D.* Est enim solus cordium scrutator. Sed quid tu, vis hîc solus otio torpescere? *B.* Cogito quo lusu me exercerem. *D.* Quali verò sic diutiùs cogitandum. Agè, sequere me, dabo tibi mutuò juglandes. *B.* Amicè nunc loqueris: sed quando reddam. *D.* Ad calendas Græcas, si non potes citiùs. *B.* O festivum caput! eamus.

COLL. 32.

H. J.

Jacobe. *J.* Quid vis? *H.* Repetamus unà prælectionem. *J.* Non est mihi otium. *H.* Quid habes negotii? *J.* Volo scribere. *H.* Quid scribere paras? *J.* Dictata præceptoris. *H.* Cur heri non scripsisti? *J.* Quo tempore scripsissem? *H.* Cùm luderetur. *J.* At ego nolebam amittere ludendi occasionem. *H.* Ah! piger, nihil aliud quàm lusiones meditaris? Nonne diebus Mercurii & Sabbati ternæ sunt horæ liberæ? *J.* Liberæ quidem sunt, sed ad lusum destinatæ, deputatæ, attributæ, assignatæ. *H.* Imò partim lusibus aut alicui honestæ remissioni, partem studio literario sunt dicatæ. *J.* Fateor duntaxat, iis, qui volunt immori studiis. *H.* Non poteras heri sesquihoram detrahere ludo tuo, aut saltem horam unicam? *J.* Tu lude quantùm voles: ego verò ludam quamdiu licebit. *H.* Per me quidem licebit: sed interim parùm promovebis in literis

teris. *J.* Nonne præceptori ſatisfacio? *H.* Utcunque. *J.* Tu igitur ſtudioſe, vis eſſe præceptore ipſo ſeverior? Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum. *H.* Age, Age, ut libet.

COLL. 33.

Rufus, Caſtrenſis.

QUando repetes ludum literarium? *C.* Neſcio. *R.* Cur de hac re patrem non admones? *C.* Quid putas me curare? *R.* Parùm admodum, ut credo. *C.* Profectò verum dicis. *R.* Satis eſt ſigni te non amare literas. *C.* Scio legere, ſcribere, Latinè loqui, ſaltèm mediocriter: quid opus eſt mihi tantâ ſcientiâ; Ego plura ſcio quam tres ſacerdotes Papiſtici. *R.* O miſerum adoleſcentem! ſiccine rem contemnis inæſtimabilem? *C* Quid tu ſic exclamas? Unde tibi videor miſer? *R.* Amice, nulla tibi a me orta eſt injuria. Quod enim tibi dixi, non eſt convitium; nè tu in malam partem accipias: ſed miſereor tui, quia id contemnis, quod felicitatem parit *C.* Lucrum, divitiæ, & voluptas felicitatem pariunt. *R.* Imò iſta multis fuerunt exitio; tametſi divitiæ ſunt donum Dei; nec nocent, niſi iis qui abutuntur: verum enimverò nulla eſt homini pretioſior poſſeſſio quam virtus, & rerum honeſtarum cognitio. *C.* Vis igitur concionari, ut video. *R.* Utinam divinas conciones audiviſſes diligenter! *C.* Hem! Obtundis me; nunquid vis? *R.* Ut bonam mentem det tibi Deus. *C.* Ea fortaſſe tibi magis eſt opus, quàm mihi. Vale.

COLL. 34.

A. B.

MIror ego quid tibi velis; tu ferè ſemper es otioſus, aut garris, aut ineptis. *B.* Quid vis faciam? *A.* Ut ſtudeas diligenter. *B.* Cur me iſtud mones? *A.* Pro meo in te amore, tuâq; utilitate. *B.* Fruſtra mones. *A.* Quid ità? *B.* Quia non eſt mihi animus in literis. *A.* Quid ergò velles? *B.* Diſcere aliquam artè aptam ingenio meo. *A.* Jámne cogitâſti quænam ars tibi placeat potiſſimum? *B.* Jampridem. *A.* Cur ergo patrem non admones? *B.* Nunquam auſus ſum. *A.* Cur non? *B.* Vereor ut mihi iraſcatur.

A. Roga

A. Roga præceptorem; ut illi dicat. *B.* Imò te oro. Dic tu ipse præceptori meis verbis: nam verecundia me impedit. Faciesne quòd rogo? *A.* Faciam certè idque libentissimè. Valde enim tædet me videre te adeò remissum. *B.* O quàm mihi gratum feceris! *A.* Sed præceptor te appellabit. *B.* Quid tum? Oblata occasio me audacem reddet ad mentem meam liberè aperiendam. *A.* Rectè judicas. *B.* Tu igitur fac promissi memineris: deinde renuntia mihi quid ille responderit. *A.* Alioquin essem tibi nuntius inutilis.

COLL. 35.

Michael, Frisius.

SAlve, *Friſi.* *F.* Tu quoque salvus sis, *Michael.* Quota est hora? *M.* Mox audies sonum semihoræ post quintam. *F.* Bene habet, maturè satis aderimus. *M.* Gaudeo me tibi occurrisse, ut euntes *Latinè* tantisper colloquamur! *F.* Ea sanè est utilis & jucunda exercitatio. *M* Quoties incido in aliquem ex istis dissolutis nebulonibus, mallè rhedarium offendisse. Non enim per eos mihi licet aliquid in via meditari, adeo mihi sunt eorum mores odiosi. *F.* Nihil mirum. Nam ferè sunt ejusmodi, ut neq; loqui velint quid piam boni, neque audire sustineant. *M.* Quid cum illis agas, quibus nihil est curæ, nisi ut suas libidines expleant. *F.* Nihil aliud crepant, nisi suas cupedias, & meras compotationes in secretis cauponulis. *M.* Etiam nos irrident plenis buccis, quòd *Latinè* per vicos loquamur. Illud vero est omnium pessimum, quòd nusquā se patiuntur admoneri. *F.* Quia scilicet (ut ait Propheta) *Non est timor Dei ante oculos eorum.* *M.* Si quid occœperis amicè commonere, statim audies, Tace concionator, obtundis me. Quòd si dixeris, Deferam re ad præceptorem, aut ad observatorem: Oh, egone curo? inquiunt: tu non auderes. Nam si me accusares, non feres impunè. *F.* Imò verò te continuò verberabunt, si locus erit semotus ab arbitris. *M.* Profectò, cùm quidam eorum me nuper offendisset in quodam recessu, impegit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos, & aufugit

conti-

continuó. *F.* Quid tu, quæſo, interea? *M.* Quid iſtud quæris? tam iſtud ſubitum fuit, ut vix hominem aſpicere potuerim. *F.* Sed qui tam cito & ſenſim ad ſcholam pervenimus? *M.* Sic fere confabulantibus uſu venire ſolet. *F.* Agè, ingrediamur ſine murmure & ſtrepitu, nè ſtudentes offendamus.

COLL. 36.

Probus, Amiculus.

UNde adfers iſtam tuniculam? *A.* A domo? *P.* Quid vis facere? *A.* Volo induere. *P.* Nunc non eſt mutandi tempus. *A.* Quando igitur? *P.* Cras manè, quum ſurges è lecto. *A.* Bene mones, expectabo.

COLL. 37.

Antonius, Daniel.

EUge, audivi ſororem tuam nupſiſſe. *D.* Verum audiſti. *A.* Quis eſt maritus ejus? *D.* Quidam civis *Londinenſis*, honeſtis parentibus progenitus. *A.* Eſtne dives? *D.* Sic habetur, ſed tamen pater meus hæc longè pluris facit: Primum, quod ille ſit bene moratus adoleſcens: deinde, quod non ſolum doctiſſimus, ſed etiam bonarum literarum amantiſſimus: denique, quòd verus Dei cultor & *Chriſtianæ* religionis ſummus obſervator. *A.* Mihi narras egregios adoleſcentis titulos. O felicem ſororem tuam, quæ Dei beneficio talem virum nacta eſt! *D.* Felicem ſanè non abs re dixeris, ſiquidem bonum illud perpetuò ſic agnoſcat, ut ſemper meminerit ex Dei bonitate profectum eſſe, ob idque immortales agat eidem gratias. *A.* Credo id facturam. *D.* Ità ſpero quidem: ſic etiam a parentibus ſemper inſtituta eſt in doctrina *Chriſtiana*. Sed me jam alio revocant domeſtica negotia. Ergò vale, mi *Antoni*. *A.* Tu quoque bene vale, ſuaviſſime *Daniel*. *D.* Nunquid vis? *A.* Ut verbis meis dicas ſalutem plurimam tuis omnibus, præcipuè patri matrique, & ipſi novæ nuptæ: meque illi gratulari fauſtum illud conjugium. *D.* Ego verò id faciam, & quidem libentiſſimè.

COLL.

COLL. 38.

Hewricus, Gerardus.

HOdie te non vidi in concione, quid id ſibi vult ? *G.* Quid ſibi velit neſcio, ego tamen interfui. *H.* Narra mihi quæ mandâſti memoriæ. *G.* Non eſt tuum à me rationem exigere. *H.* Ego quidem non exigo, verùm id rogo, ut memoriæ causâ conferamus unâ. *G.* Malim nunc ſolus recordari. Audies me (ſi voles) cùm præceptor ante prandium nos interrogabit. *H.* Quid mali eſſet ſi nunc inter nos ea de re conferemus ? *G.* Nihil mali eſſet, fateor ; ſed nunc mihi non libet. *H.* Tua igitur te libido regit. *G.* Omitte me ; cur moleſtus es ? *H.* Omitto ſané ; ſed audi unum verbum. Non decet puerum eſſe tam moroſum. *G.* Nec puerum decet eſſe tam moleſtum.

COLL. 39.

Rublius, Lepuſculus.

QUid feciſti de regula mea ? *L.* Reliqui in pergula ſuperiore. *R.* Cur eam reliquiſti ? *L.* Oblitus ſum. *R.* Non recte factum ; ſed tu ſic ferè ſoles, quid tibi fuerit commodatum. *L.* Piget me negligentiæ meæ. *R.* Non ſatis eſt dolere, niſi mores mutare velis. *L.* Deum precabor, ut mihi mutare velit *R.* Si ſapis ; alioqui nemo tibi poſthac commodare volet. *L.* Habeo gratiam, quòd me tam amicè admoneris. *R.* I nunc petitum meam regulam ; eſt enim ea mihi opus ad ducendas in charta lineas. *L.* Nunc eo. *R.* Refer ad me in cubiculum. *L.* Mox habebis.

COLL. 40.

Emericus, Baldus.

CUr ſolus rides ? *B.* Quid tibi ? *E.* Quia fortaſſe rides me. *B.* Unde tibi orta eſt iſta ſuſpicio ? *E.* Quia malus es. *B.* Omnes quidem mali ſumus ; at ego te pejor non ſum. Nemo igitur ridet, niſi aliquem irrideat ? *E.* Non ſic intelligo ; ſed qui ſolus ridet (ut ſæpe audivi) aut ſtultus eſt, aut aliquid mali cogitat. *B.* Iſta ſententia cujus ſit neſcio ; ſed cujuſcunque ſit, non eſt perpetuò vera : tamen admo-

admonitionem tuam in bonam partem accipio; téque moneo viciſſim, ut caveas ſuſpicioſus eſſe: *Nam timidis & ſuſpectis aptiſſima mors eſt*, ut eſt in morali noſtro carmine. *E.* Memini; boni tamen conſulo admonitionem tuam.

COLL. 41.

Nathanael, Mercurius.

UNde venis? *M.* Domo. *N.* Quid agitur domi veſtræ? *M.* Nihil tuâ refert. *N.* Fateor: ſed familiares ſic rogare ferè ſolemus, perinde quaſi rogemus, *Ut valetis? Quomodo ſe veſtræ res habent?* *M.* De re aliena nimiùm percontari non debet. *N.* Taceo: ſed videris mihi pro ætate nimis ſapere. *M.* Nihil meum dico; id audivi ſæpe. *N.* Ego quoque non ſemel audivi. *M.* Cur ergò non uteris? *N.* Quia non ſemper in mentem venit. *M.* Imò, quia tu es percontator; quæ res non ſine cauſa datur vitio. *N.* Habeo gratiam, quòd me adeò amicè moneas; poſthac, adjuvante Deo, cavebo ineptus eſſe. *M.* Ità paulatim ſapies.

COLL. 42.

Humbertus, Paulinus.

HEus tu, præceptor adeſt. *P.* Quid tum? *H.* Reſpice ad illum. *P.* Quamobrem? *H.* Ut ei caput aperias & venientem ſalutes. *P.* Ità decet facere; ſed aliud cogitabam. *H.* Tace.

COLL. 43.

Portanus, Marcus.

UNde redis? *M.* Foris. *P.* Cur exîeras? *M.* Redditum urinam. *P.* Qualis eſt cœli facies? *M.* Nubiloſa. *P.* An regelat? *M.* Sic reſolvitur gelu, ut nives omnino liqueſcant. *P.* Etiámne pluit? *M.* Senſi aliquid ſupernè diſtillare. *P.* Fortaſſe in tranſitu, è ſtillicidio ejecti. *M.* Imò è nubibus, ſcio; quod ſi non credis, vide tu ipſe. *P.* Quaſi ego tibi non credam in re tantilla. *M.* Cur igitur dubitare videbaris? *P.* Ut pluribus verbis tecum fabularer. *M.* Quorſum id pertinet? *P.* Ad *Latinum* ſermonem exercendum. *M.* Sed interim læpe otioſa verba dicimus; à quibus

ēnino abſtinendum *Chriſtus* præcepit. *P.* Totâ erras viâ in præcepti intellectu. *M.* Cur iſtud dicis? *P.* Quia *Non eſt otioſus ſermo, qui ad aliquam inſtitutionem refertur*, præſertim ubi agitur de bonis & honeſtis qualia ſunt Dei o[illegible] rebus naturalibus. *M.* Videris mihi rectè ſentire; proinde facilè tibi aſſentior. *P.* Sed hæc hactenus; inſtat nobis aliud negotium. *M.* Agè, deſinamus.

COLL. 44.

Trolleanus, Bolanus.

SCin' tu quota ſit hora? *B.* Non certum ſcio: ſed video inſtare cœnæ tempus. *T.* Me miſerum! oblitus ſum adire matrem, quæ juſſerat. *B.* Curre, curre; opportunè venies, ut cœnes domi. *T.* Rectè mones, eo rogatum veniam. *B.* Eccum hypodidaſcalum! *T.* Optimè adeſt.

COLL. 45.

Rolandus, Lauguinus.

QUid ais de ſcalpello, quod emeram tibi nudiuſtertius? éſtne ſatis bonum? *L.* Imò verò eſt optimum; ſed me miſerum! parùm abfuit quin perdideram. *R.* Eho, quid ais? quomodo id accidit? *L.* Cùm redirem foris exciderat mihi in vico. *R.* Unde exciderat? *L.* E theca mea, quam imprudenter apertam reliqueram. *R.* Quomodo recuperâſti? *L.* Affixeram ſtatim chartulam valvis januæ: poſt prandium quidam puer ſextæ claſſis mihi retulit. *R.* Utinam omnes tam fideles eſſent, qui res amiſſas reperiunt! *L.* Profectò pauci ſunt, qui reſtituant; ſi modò ſit res alicujus pretii. *R.* Et tamen id verbo Dei nominatim præcipitur. *L.* Quidni? Eſt enim furti ſpecies, ſi quis rem alienam inventam retineat, modò ſciat cui reddenda ſit. *R.* At plerique putant ſe jure poſſidere quicquid amiſſum invenerint. *L.* Errant illi quidem graviſſimè. *R.* Verùm (ut redeāmus ad inceptum ſermonem) quid dediſti puero, qui ſcalpellum tuum invenerat? *L.* Dedi ſextantem, & nuces aliquot juglandes; laudavi præterea, & paucis admonui idem ſemper eſſe facien-

faciendum. *R.* Rectè fecisti, sic enim libentiùs reddet aliàs si quid repererit. Sed quid si perdidisses? *L.* Æquo animo tulissem, & mihi emissem aliud. *R.* Itáne æquo tulisses animo? *L.* Certè non sine aliqua molestia. *R.* Non igitur æquo animo; sed nolo te arctiùs urgere. *L.* Non sumus Theologi. *R.* Quid ergò? *L.* Grammaticuli. *R.* Et quidem imperiti. *L.* Tantò diligentiùs Deum precari debemus, ut per *Evangelium* suum nos liberet ab ignorantiæ tenebris, in quibus versati sumus, & adhuc versámur. *R.* Id verò faciemus, si sanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie à præceptore, & sæpe à concionatoribus, divini verbi administris. *L.* Vide quantum profuerit nobis scalpelli mei amissio. *R.* Ob eam rem tibi dupliciter gratulor: primum, quod tibi rectè emerim, deinde quòd amissum recuperaveris. *L.* Habeo tibi gratiam, mi *Rolande*. *R.* Quin Patri nostro cœlesti sit laus, & gratiarum actio. *L. Amen.*

COLL. 46.

Mercarius, Calvinus.

MIhi non videris nimis occupatus. *C.* Mediocriter. *M.* Quid si mihi exacuas duas aut tres pennas *C.* Satis sit tibi, si unam acuero in præsentia. Súntne novæ? *M.* Novæ quidem; sed para te usque dum acuantur: Jam enim lævigavi, caudam rescidi, detraxi plumulas. *C.* Ostende: profectò sunt optimæ, & ad scribendum aptissimæ. *M.* Unde istud nôsti? *C.* Quia sunt caule amplo, firmo, & nitido: nam molles, & quæ caulem breviorem habent, parùm sunt ad scribendi usum habiles. *M.* Gaudeo me utiliter emisse. *C.* Non abs re; sed quanti? M. Pro his tribus dedi quadrantes duos. *C.* Singulas igitur binis emisti denariolis. *M.* Res apparet. Est vile pretium, pro rei bonitate: de quo emisti? *M.* De quodam circumforaneo. *C.* Apud hujus oppidi mercatores singulæ & quidem minus bonæ, venduntur sextantibus. *M.* Et tamen audent interdum dicere, pluris sibi constare *Londini*. *C.* Fæ ferè est mercatorum, consuetudo; *Nihil* enim *proficiunt*,

nisi admodum mentiantur; ut ait *Cicero*. *M.* Sed age, ne t
diutiùs remorer, agamus quod instat. *C.* Citò expedî ero
aspice me diligenter, ut discas aliquando. *M.* Atpicio in
tentis oculis; sed mihi opus esset spatio paulò longiore
C. Istud ergò fiet in cubiculo, si quando me velis invi
sere *M.* Quo tempore? *C.* Post Scholæ missionem, ho
est, horâ nonâ matutinâ, vel quartâ pomeridianâ. Nun
habes pennas duas, rectè (ni fallor) in usum tuum ac
commodatas. Hanc tertiam in aliud tempus tibi inte
gram servabis. *M.* Accipe tibi, si placet. *C.* Quin tibi ser
va; domo adferuntur mihi satis multæ. *M.* Ago tib
quantas possum gratias; vale. *C.* Incolumem te conser
vet Deus. Sed heus, nè parcas unquam labori meo. *M*
Tu quoque & me & rebus meis viciſſim utere, si quid o
pus fuerit. Iterum vale.

COLL. 47.

Puteanus, Buerla.

UNde venicbas modò? *B.* E culina. *P.* Quid illuc ive
ras? *B.* Ut me calefacerem. *P.* Tu credo, libentiùs e
in culina, quam in schola, nonne? *B.* Nihil mirum; in
schola non est ignis, sicut in culina. *P.* Abi, sapis. *B.* Uti
nam tam saperem in divinis rebus quam in cura corpo
ris! *P.* Fac sapias. *B.* Quomodo? *P.* Studio, curâ, labore
& diligentia. *B.* Non parco labori. *P.* Rectè fa is; sed
est tempus expectandum, cujus progressu fiunt omnia
interea precandus est Deus assiduè. *B.* Benè mones; uti
nam ille studia nostra promoveat in gloriam sui Nomi
nis! *P.* Id faciet, si pergamus eum colere diligenter.

COLL. 48.

Puteanus, Capusius.

QUid tecum cogitas, *Capusi*? *C.* Libenter irem domum,
P. Quid eo? *C.* Ut me his diebus parumper recrearem
cum matre. *P.* Quid obstat, quo minus eas? *C.* Præ
ceptor non vult permittere. *P.* Meliùs tibi consulit quàm
ipse putas. *C.* Quomodò? *P.* Nam interea perderes mul
tum temporis, & cùm rediisses tibi doleret. N nne ve
rum dico? *C.* Profectò sic est. *P.* Sane igitur, si sapis. *C.* Pa
rebo

rebo tuo concilio, quia mihi rectum videtur. *P.* Nollem ſciens malum tibi conſilium dare. Atq; utinã quod ſuadeo ſuccedat tibi proſperé! *C.* Spero ità fore, Deo volẽte.

COLL. 49.

Martialis, Blancus.

QUantum habes pecuniæ? *B.* Aſſem cum ſemiſſe: tu verò? *M.* non tantum. *B.* Quantum igitur? *M.* Unicum aſſem. *B.* Vis mihi dare mutuó? *M.* Eſt mihi opus. *B.* In quem uſum? *M.* Ad emendam chartam. *B.* Hodie reddam tibi. *M.* Addendum fuit, Deo juvante. *B.* Sic docet præceptor ex verbo Dei, ſed non poſſum aſſueſcere. *M.* Fac aſſueſcas. *B.* Quomodo id fiet? *M.* Si ſæpe cogites nos à Deo ſic pendere, ut nihil poſſimus ſine ejus auxilio. *B.* Bonum mihi das concilium. *M.* Quale mihi dari velim. *B.* Sed (ut ad propoſitum redeamus) dabis mutuò iſtum aſſem? *M.* Miror te mutuò petere, qui plus habeas quàm ego. *B.* Eſt quidam Scholaſticus hàc tranſiens, qui librum venalem oſtentat. *M.* Quid tum? *B.* Cupiebam emere, quia viliùs indicat quàm noſter bibliopola. *M.* Accipe; ſed, quæſo, unde tam citò reddes? *B.* A cœna ibo domum, ut à matre petam. *M.* Quid ſi dare nolit? *B.* Nihil cunctabitur, cùm librum oſtendero.

COLL. 50.

Montanus, Euſebius.

QUot annos habes? *E.* Tredecim, ut à matre accepi: tu verò? *M.* Equidem non tot habeo. *E.* Quot igitur? *M.* Deeſt unus. *E.* Sunt ergò duodecim. *M.* In promptu eſt ratio. *E.* Sed frater tuus quotum agit ãnum? *M.* Quintum. *E.* quid vis? an *Latinè* loquitur! *M.* Quid miraris? ſemper habemus domi pædagogum & doctum & diligentem, is ſemper nos *Latinè* loqui docet: nihil *Anglicum* effert, niſi aliquid declarandi causâ; quin etiam patrem non audemus niſi *Latinè* alloqui. *E.* Nunquam igitur *Anglicè* loquimini? *M.* Solùm cum matre, idq; certâ quâdam horâ, cum illa nos ad ſe vocari jubet. *E.* Quid agitis cum familia? *M.* Cum familia rarus eſt nobis ſermo, & quidem tantùm in tranſitu; & tamen famuli ipſi nos *Latinè*

tinè alloquuntur. *E.* Quid ancillæ? *M.* Si quando usus postulat ut eas alloquamur, utimur sermone vernaculo, ut solemus cum ipsa matre. *E.* O vos felices, qui tam diligenter docemini! *M.* est Deo gratia, cujus dono patrem habemus, qui curet nos tam accuratè erudiendos. *E.* Certè ejus rei laus & honor unico cœlesti Patri debetur. *M.* Sed quid agimus? jam audio recitari catalogos. *L.* Ergò festinemus.

COLL. 51.

Sylvius, Ludovicus.

QUid tristis es, *Ludovice*? *L.* Ægroto. *S.* Quid morbi est? *L.* Nescio. *S.* Sed tamen éstne gravis morbus? *L.* Non admodum, gratia Deo. *S.* Quidnam tibi dolet? *L.* Caput. *S.* Quid? totúmne caput? *L.* Non certè. *S.* Quid ergò? utrùm sinciput, an occiput? *L.* Hæc pars anterior. *S.* Est ergò sinciput. *L.* Quid igitur faciam? *S.* Quiesce; bene mox sanus eris. Sic enim à matre accepi, Nullum esse præsentius remedium capitis doloribus, quàm quietem: *L.* Atqui sunt varii morbi capitis. *S.* Et varia fortasse remedia: sed quid est facilius quàm id tentare quod dixi tibi? *L.* Experiri quidem nihil (ut spero) nocebit: sed ubi quiescam? *S.* Domi vestræ in lecto. *L.* Mater non sinet. *S.* Imò, si dixeris te ægrotare. *L.* Atqui me putabit simulare. *S.* Fieri potest; sed quid dubitas periculum facere? *L.* Bonum concilium. *S.* Utere, si vis. *L.* Faciam profectò. *S.* Enimvero, si sapis. *L.* Sed unum restat. *S.* Quid est? *L.* Impetranda à præceptore venia. *S.* Adi, & pete. *L.* Quid si nolet dare? *S.* Imò facillimè. *L.* Quî scis illud? *S.* Quia satis est credulus nobis, nisi qui aliquoties illum fefellerunt. *L.* Nunquam sciens illum fefelli. *S.* Ito igitur fidenter. *L.* Nunc eo. *S.* Sed heus, prius meditare quid sis dicturus nè fortè loquendo hæreas. *L.* Bene mones; non accedam imparatus.

COLL. 52.

Paulus, Timotheus, Solomon judex.

OPeratus mihi ades, *Timothee*; quærebam, qui mecum certare vellet; sed omnes ad lusûs certamen currunt:

runt: tu verò quid ais? *T.* Quid ego malim, quàm tecum de nostris studiis pacificè contendere? *P.* Sed quod petis certandi argumentum? An de repetendis *Ciceronis Epistolis*? *T.* Malo de *Catone*. *P.* Quamobrem? *T.* Quia restant mihi ediscendæ aliquot prælectiones de *Cicerone*. Scis enim me ægrotásse ferè duas hebdomadas. *P.* Memini. Vis igitur dicamus secundum librum *Moralium Distichorum*? *T.* Est longus nimis in hanc horam. *P.* Quid ità? *T.* Quia nobis aliquandiu ludendum est, ut corpus exerceamus ad valetudinem conservandum. *P.* Dicamus ergò librum tertium, qui est brevissimus. *T.* Sed judicem volo. *P.* Præstò est *Solomon*, qui me ob eam rem sequitur. *T.* Vis igitur, *Solomon*, audire nos? *S.* Quid dicturi estis? *P.* Tertium librum *Distichorum moralium*. *S.* Nonne alternis dicetis? *T.* Scilicet suum uterque Distichum. *S.* At pueri (nè erretis) nolo vos audire tanquam judex. *P.* Cur non? *S.* Ne forte meâ sententiâ alteruter amicorum offendatur. *T.* In quo igitur nobis erit adjutor? *S.* Notabo in chartula diligenter utriusque lapsus; deinde referetis ad præceptorem. *T.* Quid tum fiet? *S.* Ille, utri videbitur, & victoriam & præmium adjudicabit. *P.* Eris igitur nobis tantùm testis. *S.* Sic intelligo. *T.* Optima sane videtur mihi ratio. *P.* Mihi quoque valde probatur. *S.* Sed unum restat. *T.* Quid est? *S.* Vultisne præter lapsus manifestos, hæsitationes etiam notari? *T.* Sic volunt præceptoris leges super hac re. *S.* Date mihi librum in manum, ut certiùs observare possim. *P.* Tene meum. *T.* Incipiámne? *P.* Æquum est, quia tu à me provocatus es. *T.* Audi (quæso) *Solomon*, sed diligenter. *S.* Tu verò cave dicas negligenter.

T. Hoc quicunque cupis carmen cognoscere, Lector,
Hæc præcepta feres, quæ sunt gratissima vitæ.
P. Instrue præceptis animum, nec discere cesses:
Nam sine doctrina vita est, quasi mortis imago.
T. Commoda multa feres; sin autem spreveris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

P. *Cùm rectè vivas, nè cures verba malorum. Arbitrii nostri, &c.*

Sic pergunt ad finem usque libri tertii.

COLL. 53.

Dyonisius, Gulielmus.

GRatulor tibi reditum *Guilielme*: quando rediîsti rure? *G.* Heri post meridiem. *D.* Quid mater? *G.* Quemadmódum illa me secum duxerat, ità reduxit. *D.* Nonne venit in equo? *G.* Et quidem tolutario. *D.* Tu verò? *G.* Quid rogas? eram illi à pedibus. *D.* Non tibi fuit molestus labor itineris? *G.* Nulla mihi fuit difficilis, adeò erat jucunda in urbem reditio. Quid quæris? noluissem eques venire. *D.* Quantum distat hinc villa vestra? *G.* Quatuor milliaribus, isque non admodum longis. *D.* Sed jam satis de reditu: nunc aliud agamus. Fuisti ne memor promissi tui num rediîsti vacuus? *G.* Attuli uvarum quantum potui. *D.* Quantum igitur? *G.* Quasillum. *D.* Hui! quasillum! tibi igitur uni. *G.* Imò nobis duobus. *D.* Quid? duobus tantillum? *G.* Non poteram ferre ampliùs pro viribus corpusculi mei. Quòd si robustus essem, asini onus asportâssem; mater enim facilè permittebat. *D.* Quam vellem adfuisse! *G.* Ego & mater te plurimùm desideravimus. Sed esto animo bono, ea reliquit famulum ruri, qui ampliss[i]mâ corbe onustus veniet: tum illa tibi dabit affatim. *D.* Aha, nunc optata loqueris, mi *Gulielme*. *G.* Eamus domum ad nos, videbis quasillum nostrum adhuc (ut spero) integrum. *D.* O lepidum caput! nam & cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi charissimam. *G.* Profectò illi gratissimum feceris. *D.* Eamus igitur.

COLL. 54.

Antonius, Bernardus.

QUid hîc solus cogitas? *A.* Veam deploro miseriam. *A.* Quænam te afficit miseria? *B.* Heu me miserum! ecce, mutavimus classem, nec est mihi pecunia unde libros emam. *A.* An non tibi dat pater? *B.* Dat quidem inter-

interdum, sed parcè nimis. *A.* Est igitur avarus. *B.* Non sequitur. *A.* Quid igitur impedit quò minus tibi pecuniam suppeditet? *B.* Paupertas; præterea cum peto, miratur tot nobis opus esse libris. *A.* Nihil mirum, præsertim cum sit pauper: sed interim, esto animo bono, nec te afflictes, quæso. Dabo operam ut te juvet pater meus: libenter enim largitur pauperibus, præsertim iis quos novit bonarum literarum studiosos esse. *B.* O me felicem, si tuâ operâ me Deus adjuverit! *A.* Juvabit spero: sed tu interim precare illum diligenter, ut mei patris animum erga te affectum reddat. *B.* Rectè mones; nam (ut sæpe audivi è sacris concionibus) *Solus est Deus qui hominum corda gubernat ac dirigit.* *A.* Ita res habet. *B.* Vale, mi *Antoni*, qui mihi animum reddidisti. *A.* Tu quoque *Bernarde*; vale: sed dic mihi, quæso, quantum nummorum tibi opus est? *B.* Si duos haberem decusses, abundè mihi esset in præsentia. *A.* Tace; cras (ut spero) divinum auxilium senties.

COLL. 55.

Philippus, Vultherius.

QUò nunc is? *V.* In hypocaustum. *P.* Quid eò? *V.* Hócine rogandum est? non frigus sentis? *P.* Quotusquisque nunc non sentiat, cùm sit adeò acerbum? Sed ego malim me in culina calefacere. *V.* Atqui præceptor vetuit. *P.* Non ignoro: sed rogabo veniam. *V.* Cur non vis in hypocausto calefieri? *P.* Vapores clibani tentant mihi caput (quod alioquin infirmum satis habeo; unde fit ut facilè ex capite laborem. *V.* Ego quoque sic aliquando fui; sed paulatim assuefeci me ad ferenda hypocausti incommoda. *P.* Et ego (ut spero) me assuefaciam; verùm præstat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus æstus deferbuerit. *V.* Sed nunc tempus non est hîc philosophandi diutiùs; jam mihi dentes frigore crepitant.

COLL. 56.

Stratanus. Theobaldus.

QUæ sunt arbores in horto vestro? *T.* Hortum habemus suburbanum, in quo sunt olera, quibus vesci-

mur

mur quotidie; præterea sunt in fundo nostro bini horti, variis arboribus consiti. *S.* In horto quæ sunt olera? *T.* De hoc mater melius responderе posset. Nam illîc sæpe versatur aut serendi causâ, aut sarrienti, aut aliquid colligendi. *S.* Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina. *T.* Parum prodesset nomina tibi recensere, nisi res ipsas videres: quin eamus in rem præsentem. *S.* Potes ire quando libet? *T.* Possum quidem, matre permittente. *S.* Fac amabò permittat; sed eâ lege ut me tibi comitem assumas. *T.* Id facillimè fiet; tantum hîc me expectes: mox reliquo. *S.* Quid si ea domi non est? *T.* Tamen hoc tibi renuntiabo. *S* Bene vertat Deus.

COLL. 57.

Præpositus, Caulinius.

HOdie pecuniam à parte accepi: si tibi fortè est opus, *C.* Nihil nunc opus est mihi, sed tamen gratiam habeo maximam, quod pro tua liberalitate ultro mihi offers beneficium. Quotus enim quisque id faciat? *P.* Credo esse paucissimos: tu me tamen non semel beneficiis provocâsti. *C.* Adeo parva illa fuerunt, ut non sint commemoratione digna. *P.* Non est parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum est. *C.* Utinam Dei erga nos beneficia tam expenderemus, quàm solemus hominum? *P.* Faxit ille ut in ea cogitatione nos exerceamus & sæpiùs & diligentius. *C.* Illud profectò necesse est, si volumus ejus benignitatem sæpiùs experiri.

COLL. 58.

Fatonus, Barbarius.

QUid agis? *B.* Scribo. *F.* Quid scribis? *B.* Describo dictata præceptoris. *F.* Quænam? *B* Hesterna. *F.* Quid? non aderas? *B.* Imo aderam: sed non poteram magistrum dictantem assequi. *F.* Quæ res te impediebat? *B.* Quòd satis commodè non sederem. *F.* Veneras ergò seriùs? *B.* Istud est. *F.* Cedo commentarium tuum; egomet tibi scribam. *B.* Quid faciam lucri? *F.* Ego citiùs quàm tu describam; post lubemus unà, ut conciliet præceptor. Da (inquam) libellum tuum. *B.* Libenter id quidem facerem;

rem; ſed non audeo. *F.* Quid times? *B.* Edictum præceptoris. *F.* Quod mihi edictum narras? *B.* Neſcis eum vetuiſſe, nè quis ſine permiſſu ejus alteri ſcribat? *F.* Id ego probè memini: ſed unde hoc ſciret? *B.* Rogas? cum emendandi causâ ſcripturæ rationem exiget, tum captus ero: novit enim manum meam. Præterea, neque fallendum eſt, neque mentiendum. *F.* Verbo Dei utrumque vetamur. *B.* Quid ergò reſponderem præceptori cum ille negaret me iſta ſcripſiſſe? *F.* Non eò res evadet, ſpero. *B.* Nolo tuâ ſpe tantum ſubire periculum. *F.* Vah, nimiùm timidus es, nunquam rem facies. *B.* At tu forſitan audacior. *F.* Tu igitur ſcribe quantum voles; ego ad ludendum me confero. *B.* Abi, quæſo; jam unam paginam deſcripſiſſem, niſi me interpellâſſes. *F.* At interim aliquid proficimus, dum *Latinè* fabulamur.

COLL. 59.

Quirinus, Romulus.

VEnitne pater ad mercatum hodiernum? *R.* Hodie manè convenit me, cum adhuc è lecto ſurgerem. *Q.* Nihil ab eo petiſti? *R.* Imo pecuniam. *Q.* Et numeravit? *R.* In præſentia. *Q.* Quantum, obſecro? *R.* Viginti aſſes. *Q.* Papæ! aſſes viginti? qui fit, ut audeat tibi tantum pecuniæ committere? *R.* Quia novit me diſpenſatorem frugi: ſiquidem ſemper illi reddo rationem uſque ad teruncium. *Q.* Sed ægrè fortaſſe impetrâſti. *R.* Imo facillimè atque adeo cum gratia. *Q.* O mitem parentem! *R.* Certe mitiſſimum. *Q.* Sed (ut ad rem) quid facies iſta pecuniâ? *R.* Emam libros, & alia mihi neceſſaria. *Q.* Potéſne mihi aliquid mutuo dare? *R.* Poſſum, ſi modo eges. *Q.* Niſi egerem, non peterem. *R.* Quantum vis à me accipere? *Q.* Quinque aſſes. *R.* Accipe. *Q.* O vere amicum animum! *R.* Amicus verus non eſt, niſi qui amicum juvat in tempore, ſi tamen habet unde juvet. *Q.* *Amicus certus* (ut eſt in proverbio) *in re incerta cernitur.* *R.* Quando reddes mutuum? *Q.* Ubi primum pater in hanc urbem venerit. *R.* Quando venturum ſperas? *Q.* In mercatu proximo, nempe ad octavum diem *Octobris*.

COLL

COLL. 60.

Pædagogus, Puer.

HOdie manè quotâ horâ expergefactus es? *Pu.* Ante lucem; quotâ horâ nescio. *Pæ.* Quis te expergefecit? *Pu.* Venit excitator hebdomadarius cum laterna sua; pulsavit acriter ostium cubiculi; quidam aperuit; excitator accendit nostram lucernam; clara voce inclamavit, Experrecti sunt omnes. *Pæ.* Narra mihi ordine quid egeris ex illo tempore usque ad finitum jentaculum. Vos pueri, auribus atq; animis diligenter attendite, ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari. *Pu.* Experrectus sum, surrexi è lecto, indui tunicam cum thorace, sedi in scabello, accepi femoralia & tibialia, utraque indui, calceos calceavi, femoralia ligulis astrinxi thoraci; tibialia perisceli de ligavi super crura, cingulo me præcinxi, caput diligenter pexui, aptavi capiti pileolum, togam indui; deinde egressus cubiculo descendi infrà, urinam in area reddidi ad parietẽ, accepi aquam frigidam è situla, manus & faciem lavi, os & dentes collui, deterſi mantili manus & faciem. Interea signum ad precationem datur minore tintinnabulo, in aulam privatim convenitur, precamur unà, accipimus ordine jentaculum à famulo culinario, jentamus in triclinio sedentes quieti sine murmure & stripitu; quos audivi ineptè garrientes aut verba loquentes otiosa, aut etiam lasci vientes vidi, amicè admonui: qui non parverunt admonitioni, detuli ad observatorem, ut eos notaret. *Pæ.* Nemône vobis præerat dum jentaretis? *Pu.* Imò hypodidascalus. *Pæ* Quid agebat interea? *Pu* Ille per mediam aulam ambulabat tenens librum in manibus, & identidem monens observatorem, ut notaret ineptè garrientes. *Pæ.* Nullúmque igitur verbum tunc licet emittere? *Pu.* Im licet; verùm ii demum notari solẽt, quid diu & multis, verbis ineptè & sine ullo fructu confabulantur. Cæterùm licet omnibus jucundos inter se tractare sermones de bonis & honestis rebus, dũ tamen id modestè fiat, citra clamorem & contentionem. *Pæ.* Hactenus satisfeciſti mihi; cætera narrabis à prandio

dio, niſi aliquod negotium intervenerit. Eamus nunc in aulam ad prandium, nè magiſtro in mora ſimus. *Pu.* Audivi modò ſignum dari. *Pe.* Opportunè datum.

COLL. 61.

Magiſter, Diſcipulus.

UBi finiviſti narrationem ante prandium? *D.* Cum vellem finem imponere de jentaculo, tu mè interpellaſti, præceptor. *M.* Perge igitur narrare ordine reliqua. *D.* Dum jentandi finem facimus, datur publicum ſignum poſterius; ſumit quiſque libros; imus in aulam communem; recitantur de more catalogi ſingularum claſſium; qui adſunt, ad nomen reſpondent; ego quoque reſpondeo; abſentes notantur in catalogis ab ipſis nomenclatoribus. Finitâ catalogorum recitatione, ludimagiſter pulpitum aſcendit, ut precetur; jubet nos attentos eſſe, túmq; publicè precatur; ubi precatus eſt. Recipite inquit, vos in ſuum quiſque auditorium. Conveniunt omnes, ego itè venio cum meis condiſcipulis; ſedeo in loco meo, præceptor ingreditur, inquirit de abſentibus, deinde ſedet in cathedra ſua, & jubet pronuntiari auctoris ſcriptum. Pronuntiavimus terni clara voce, ut ſolemus quotidie. Tùm jubet ut reddamus interpretationem: aliquot ex nidioribus legunt ſinguli: nos alii reddimus terni, idq; memoriter, præter eum qui verba ipſa auctoris præit nobis ordine. Tandem præceptor exigit *Anglicanam* verborum ſignificationē: doctiores quibus nominatim id præcepit, reſpondent: ego quoque juſſus ab eo reſpondeo; laudat illos qui bene reſponderint; de quorū numero ego (quod ſine jactantia dictum ſit) unus eram. Poſtea jubet ſingulas orationis partes ordine tractari ad rationem Grammaticam. Poſtremò palàm præſcribit, quid ſit à prandio reddendum: auditâ horâ octavâ, precationem imperat, quâ finitâ, monet ut officium ſedulo faciamus: tandem nos miſſos facit. Eo ſpectante, eximus ordine & ſine ſtrepitu, lætique diſcedimus. Satiſne tibi feci, præceptor? *M.* Imo cumulatiſſimè. *D.* Placetne tibi

tibi ut ſub cœnæ tempus idem faciam de reliquis hujus diei actionibus? *M.* Nihil opus erit. Nam de iis quæ horis pomeridianis aguntur, aliàs te audivi ſatis. *D.* Nunquid vis præterea? *M.* Eſtne tempus eundi in aulam communem ad *Pſalmorum* cantionem? *D.* Tempus eſt. *M.* Ito igitur.

COLL. 62.

Pædagogus, Puer.

ADes, *Carole*? *Pu.* Adſum, præceptor. *Pæ.* Quid agunt duo condiſcipuli tui? *Pu.* Adhuc docentur à ſubdoctore. *Pæ.* Tu vero jamne pronuntiaſti contextum prælectionis in craſtinum mane? *Pu.* Pronuntiavi. *Pæ.* Satiſne recte? *Pu.* Satis gratia Deo. *Pæ.* Quis te audivit? *Pu.* Ludimagiſter. *Pæ.* Bene habet; ſed eſt, quod monere te velim. *Pu.* Ego iſtud audire percupio. *Pæ.* Sæpenumero cogitandum tibi eſt, quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui & ingenium & memoriam tam felicem tibi dederit. *Pu.* Quid illi non debeam, qui mihi dedit omnia? *Pæ.* Dic aliquot ejus beneficia præcipua, quemadmodum docui te aliquando. *Pu.* Dedit mihi cœleſtis ille Pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, bene erga me affectos, & qui non modo ſuppeditant mihi copioſè omnia ad hanc vitam neceſſaria, ſed etiam (quod eſt longè maximum, me bonis literis, boniſque moribus tam diligenter inſtituendum curant, ut nihil ſit præterea, requirendum. *Pæ.* Vere omnia iſta dixiſti, ſed unum prætermiſiſti, quod eſt ſingulare Dei beneficium. Scin tu quid ſit? *Pu.* Sine me paulìſper cogitare. *Pæ.* Otioſe cogita. *Pu.* Nunc ego reminiſcor; ſed prò magnitudine rei neſcio quibus verbis id poſſim exprimere. *Pæ.* Dic tamen, quo poteris modo. *Pu.* Cogito etiã atque etiam. *Pæ.* Dic tandem. *Pu.* Innumerabilia ſunt Dei Optimi Maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus: ſed nullum majus nec dici nec cogitari poteſt, quam quod Filium ſuum unicum gratis mihi dederit, qui me miſerrimum peccatorem & ſub *Satanæ* tyrannide captivum, ac morti

æternæ

æternæ destinatum redemit, idque morte sua omnium credelissima,& maxime ignominiosa. *Pæ.* Satis aptè dixisti,& totidem ferè verbis quot alias te docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tantum beneficium præstitit? *Pu.* Minimè verò. *Pæ.* Quibus præterea? *Pu.* Omnibus, quotquot Evangelio fideliter ac verè crediderint. *Pæ.* Age, profer locum ex *Joannis* Evangelio, in eam sententiam. *Pu. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur; qui verò non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.* Hæc est autem. *Pæ.* Hactenus satis; sed cujus sunt verba ista? *Pu.* Ipsius *Christi* de seipso loquentis. *Pæ.* Quem alloquitur? *Pu. Nichodemum*, qui ad eum nocte venerat. *Pæ.* Faxit ipse *Christus*, unicus Servator noster, ut magis ac magis in ipsius cognitione proficias. *Pu.* Faciet, spero. *Pæ.* Perge igitur ut cœpisti, alacriter, quod bene vertat Deus in gloriam sui nominis. *Pu.* Ita precor. *Pæ.* Eamus cœnatum.

COLL. 63.

Observator, Puer.

TU nunquam studes; quando eris doctus? *P.* id fiet progressu temporis Deo juvante. *O.* Rectè dicis: sed interim laborandum tibi est. *P.* Atqui ego nò sum arator. *O.* Etiam rides? Quasi *laborare* idem sit quod *arare*. *P.* Scio non idem esse. *O.* Cur ergò sic respondisti? nonne istud ridere est? *P.* Et ridere non est malum, cum sit naturale omnibus hominibus. *O.* Pergin' tu nugas dicere? *P.* Quod dixi verum est,& verum dicere non est nugari. Cur me immerito reprehendis? *O.* Jure te arguo. *P.* Quo jure? *O.* Quia non ignoras *ridere* pro *irridere* usitatum esse, & tamen sic accepisti quasi de risu sum loquutus? *P.* Si defendo causam meam, quid mali facio? *O.* Pergis igitur esse pertinax? Profectò seriò notaberis. *P.* Nè, quæso, mihi irascaris, mi *Martine*. *O.* Non irascor: sed officium

meum

meum facio. *P.* Sed audi, quæso. *O.* Quid audiam? tuas nugas? *P.* Audi, inquam, nihil mentiar. *O.* Dic breviter: est mihi alibi negotium. *P.* Inprimis cum tu me monuisti, non eram otiosus. *O.* Quid ergo? si nihil faciebas, nonne otiosus eras? *P.* Non eram; pace tuâ dixerim. *O.* Quî potest illud fieri? *P.* Dicam tibi, etsi tute meliùs hoc intelligas quam ego. Nihil faciebam, ut apparebat: sed tamen cogitabam aliquid boni. *O.* Declara istud mihi. *P.* Cum tu facis versus, sæpe meditaris diu, quasi sis otiosus, quamvis nunquam sis minùs otiosus. *O.* Pro ista ætate nimis acutus es. Etiamsi tibi (ut ais) otiosus non eras, tamen qui te viderent, possent aliter judicare. *P.* At solus eram. *O.* Verum: sed poterant aliqui intervenire. Denique non fateris culpam? *P.* Siqua fuit culpa, in eo fuit, quod primo aspectu videbar tibi esse in otio, cum revera non essem. *O.* In eo nihil requiro: sed de irrisione quid respondes? *P.* Certè nihil dixi irridendi animo. *O.* Quid igitur? *P.* Jocabar, crede mihi. *O.* Quorsum? *P.* Ut paucis verbis fabulando, aliquid ex te addiscerem. *O.* Non is sum, a quo multa doceri queas. *P.* Imò tecum multum boni sæpe didici. *O.* Quid tandem vis concludere? *P.* Ut mihi ignoscas, quando, ut vides, malo animo nihil peccavi, quod equidem sciam. *O.* Agè ignosco, quia videris mihi candidus & apertus, neque adhuc vidi te mendacem esse. *P.* Ago tibi gratias, *Martine* suavissime.

COLL. 64.

N. O.

ERgóne abis in patriam? *O.* Cogor abire, nempe accersitus à patre. *N.* Nunquámne es reversurus? *O.* Non, spero. *N.* Quando profecturus es? *O.* Crastino die, ut opinor. *N.* Sicine igitur me relinquis? *O.* Ità necesse est. *N.* O me miserum! ubi & quando amicum talem reperiam? talem studiorum meorum socium? *O.* Ne doleas, esto animo bono; meliorem tibi dabit Deus. *N.* Ille quidem potest, scio; at ego vix sperare possum. *O* Noli, obsecro, te affligere tantopere, nec enim hac separatione

corp

corporum interitura est amicitia nostra, quin potius accrescet magis; & absentes corpore, præsentes animis erimus. Quid? Epistolæ, quas ultrò citróque dabimus, quantam vim speras habituras esse? Quid quòd mutuo illo desiderio amor ipse noster fiet jucundior? *N.* Verisimilia sunt quæ dicis omnia; sed interim non lenitur dolor meus. *O.* Ah! reprime lachrymas. *N.* Non queo præ dolore. *O.* Siccine agis? an putas me minore dolore tangi? Sed quid agas? divinæ voluntati parendum est. Nunc ipse te collige, obsecro; ac potiùs ad hilariter cœnandum te para. Pluribus à cœna colloquemur. *N.* O quàm triste divortium!

COLL. 65.

Messor, Valensis.

NOn meministi præceptorem, tam sæpe monere nos de fugiendis pravis sodalibus? *V.* Ego verò probè memini. *M.* Tamen alicubi satis negligenter uteris ejus monitis. *V.* In quo videor tibi ea negligere? *M.* Dicam tibi modò attentè audias. *V.* Dic, obsecro; audiam attentissimè. *M.* Nunquam vis cavere ab illo impostore? *V.* Cùr caveam? *M.* Nè illius contagione depraveris; nôsti enim esse pessimum. *V.* Atqui non sponte sequor ad me accurrit undique. *M.* Nimirum quia novit te habere quod des, & dare libenter ac sæpe. *V.* Quid igitur mihi faciendum suades? Dic semel & serió, & quasi animo irato. Quid vis, amice? cur me ubique sequeris? omnes clamitant te esse pessimum, adeò sodales tui esse nolunt. Proinde omitte me posthâc, quæso, nè tuâ causâ virgis palàm cædar. *V.* Quid si velit aliquid contrà respondere? *M.* Abrumpe illi sermonem, téque recipe celeriter. *V.* Age tibi gratias, quòd me tam fideliter monueris.

COLL. 66.

O. H.

VIsne permanere in ista ignorantia? *H.* Avertat Deus! *G.* Quid igitur facies? *H.* Da mihi super hac re consilium, quæso. *G.* Inprimis Deum sæpissime & ex ani-

mo precare; deinde semper attentus esto? hoc est, diligenter audito quicquid docetur, sive præceptor loquatur, sive aliquid reddant condiscipuli tui; postremò, charitatem diligenter cole. *H.* Quibus modis? *G.* Neminem neq; lædito, neq; offendito; nemini invideto; neminem odio habeto; sed contrà, omnes dilige tanquam fratres; ac bene omnibus, quoad poteris, facito. *H.* Quid illa mihi conferent ad studiorum profectum? *G.* Plurimum. *H.* Quomodo? *G.* Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium, memoriam, ac cæteras animi dotes augebit; denique studia tua ità promovebit, ut majores in ea re progressus indies facias. *H.* Consilium mihi sanè das optimum; utinam in Dei ipsius gloriam uti perpetuò valeam, tibíque aliquando referre gratiam! *G.* Non opto, ut mihi aliud gratiæ eo more referas, nisi ut Deum sæpenumero laudes, studiáque honesta semper prosequaris, atque ità ad divinarum literarum cognitionem tandem pervenias.

COLL. 67.

Castellanus, Messardus.

QUid egisti per hos quindecim dies? *M.* Ministravi matri, quæ graviter ægrotabat. *C.* Ain' tu? *M.* Sic est profectò. *C.* Quo laborabat morbo? *M.* Febre tertianâ. *C.* An convaluit? *M.* Paulatim convalescit gratia Deo. *C.* Quis eam sanavit? *M.* Medicorum summus. *C.* Quis ille? *M.* Ipse Deus. *C.* De hoc nihil dubito, sed cujus operâ? *M.* Domini *Sarrasini*. *C.* Is habetur maximi nominis in medicinæ professione. *M.* Id quotidie probant egregiæ curationes ejus. *C.* Quibus remediis utebatur in curanda matre tua? *M.* Medicamentis. *C.* Satis istud intelligo, etiam te tacente. Sed dic planè, quæ fuerunt ista medicamenta? M. Sine me aliquantisper recordari. *C.* Sino; dic tandem quæ reminiscēris. *C.* Duo tantùm nomina mihi occurrunt, clysteres & potiones. *C.* Quid ista conferunt? M. Eho inepte, ità rogas, quasi ego medicinæ operam dederim. Itaq; si cupis amplius scire, quære tute ipse ab iis potiùs, qui ista proferentur, hoc est, à medicis & pharmacopolis.

C. Nè

C. Nè mihi succenseas, oro. *M.* Cur tu es adeò curiosus? *C.* Ut ediscam semper aliquid. *M.* At vide interim nè voceris percontator. *C.* Audi tamen item pauca. *M.* Loquere. C. Quamdiu ægrotavit mater? *M.* Ferè duas hebdomadas. C. Interea ubi erat pater? *M.* Profectus erat *Londinum* ad mercatum. C. Sed tu, quà horâ rediisti in Gymnasium? *M.* Hodie manè. C. Dedistine excusationem præceptori? *M.* Dedi. C. Quid tibi respondit? *M.* Factum bene inquit. Tu verò ubi eras? C. Hesterno die rus iveram cum patruo. *M.* Agè, videamus quid simus reddituri horâ secundâ: nam ego quodammodo nunc novus sum discipulus.

COLL. 68.

Grangerius, Torquetus.

VIsne ire mictum? *T.* Satis otiosè minxi. *G.* Eamus unà, quæso, ut parùm fabulemur. *T.* Tace, inepte, nisi vis accusari. Non est fabulandi tempus, nonne debuisti meire, cùm jentaretur? *G.* Debui, sed oblitus sum. *T.* Ito igitur solus, cum bona venia præceptoris: nè sis posthac tam oblivioſus. *G.* Parebo tibi, & meminero.

COLL. 69.

Malognodus, Gaßinus.

QUid cogitas *Gaßine*? cave tibi obsecro. *G.* Quid mihi cavebo? *M.* Nè in morbum incidas. *G.* Qua ex causa? *M.* Ex nimia usûs intemperantia. *G.* Unde appareret periculum? M. Quia totus æstuas, totus sudore madeas. G. Recte & in tempore admones. Profectò non sentiebam. M. Desiste, si me audis. G. Audio verò libenter, ac tibi morem gero. Quis enim respuat tam fidele consilium? *M.* Detergè faciem sudariolo, & indue te celeriter, nè subitum frigus contrahas. G. Habeo tibi gratiâ: nam ferè morbis sum obnoxius. *M.* Quid est causæ? G. Infirmitas meæ valetudinis. Vides enim quàm imbecillo sim corpore. *M.* Tantò magis debes tibi cavere. G. Istud probè novi & parens uterq; me monet sæpissimè. Sed quid agas? natura pronisumus in nostram pernicie. M. O mi *Gaßine*, non est voluptati serviendum, sed temperantiâ valetudini consulendum est.

est. *G.* Est in promptu carmen *Catonis* in eam sententiam. *M.* Teneo; sed de his aliàs. Jam satis indutus es. Non est quòd hic morêre diutiùs. *G.* Vale, *Malognode*, monitor amiciſſime. *M.* Vin' tu, ut domum te deducam? *G.* Nihil opus est deductione. Ego bellè me habeo, Dei beneficio. *M.* Mi *Gaſtine*, cura ut valeas.

COLL. 70.

Robinerianus, *Babuſſardus*.

VAlde miror cur hodie manè non adfueris. *B.* Quid miraris tantopere: nihil hîc est novi; multi absunt quotidie, imò ferè horis singulis. *R.* Atqui victoria tibi erat in manibus. *B.* Quid ego curo: Ejusmodi victoria (ut bene dicebat quidem) nihil aliud est quàm brevis gloria. R. Sed interim modesti adolescentes hinc ad studia magis incenduntur; nec tamen inani gloriâ tumescunt, sed ad honorem Dei referunt quicquid indè laudis accesserit. *B.* Istud certè rarò contingit: plures enim sunt, qui victoriis abutantur ad privatam gloriam, quàm qui Divini honoris rationem habeant. *R.* Verisimile dicis. *B.* Imò verissimum. *R.* Sed Velim mihi dicas, cur abfueris. *B.* Scripsi ad patrem literas. *R.* Cujus nomine? *B.* Matris. *R.* Dictavitne tibi ipsa? *B.* Quid scripsissem, nisi dictasset? *R.* Quid continebant literæ? *B.* Longum esset tibi narrare. R. Saltem dic earum argumentum. *B.* Varium erat & multiplex; & quid tua, quæso, scire refert? *R.* Nihil. *B.* Cur ergò tam avidè quæris? *R.* Animi causâ, ut ferè curiosi sumus novi aliquid audiendi. *B.* Nihil aliud quàm garris; omitte me. *R.* Ausculta paucis. *B* Agè, auscultò; loquere quid velis. R. Scire cupio ubi sit pater tuus. *B.* Quasi verò nescias. *R.* Unde scirem? *B.* Cùm tibi sit notissimus, & cùm simus vicini, non putassem te ignorare. *R.* Dic tandem. quæso. *B.* Est *Londini*. R. Quando est profectus? *B.* Abhinc dies quatuor. R. Quid illic agit? *B.* Negotiatur. R. Quando rediturus est? *B.* Finito mercatu. R. Ad quod tempus finietur? *B.* Roga mercatores; non est meum curare talia. R. Quid igitur curas? *B.* Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate discam.

diſcam. R. Næ tu magnificè loqueris; ſed dic mihi ſeriò, potéſne res tantas efficere? *B.* Egóne iſtud mihi aſſumo? Quin potiùs fateor, nè incipere quidem penès me eſſe. R. Quid ergò de te fiet? *B.* Deus ipſe ſpiritu ſuo in me operabitur. R. Optimè ſentis: nihil ex te præterea requirebam. *B.* Eſt Deo gratia, cui acceptum refero quicquid ineſt in me boni. R. Iſtud rectè, & laudo equidem; nè tibi videar nihil aliud quàm garrire. *B.* Cùm illud dicerem, jocabar ſané. R. Ego ſic accepi; ſed tu (ut cœpiſti) perge diſcere, & ſapere. *B.* Qui mihi dedit fidem, idem (ut ſpero) perſeverantiam dabit. R. Bene ſperas; & ego idem ſpero tecum: itaque pergamus vivere inter nos conjunctiſſimè, ut adhuc fecimus. *B.* Per me quidem non ſtabit, niſi ope Divinâ prorſus ero deſtitutus. R. Avertat ipſe Deus! ſed audín' tu horologium: *B.* Ut in ipſo tempore ſermonem finivimus!

Duo quæ ſequebantur colloquia de conſilio auctoris ſunt tranſlata ad finem hujus ſecundi libri.

COLL. 71.

Ruffetus, Monachus.

UNde venis? *M.* Foris. R. Quid prodieras? *M.* Ut emerem chartam. R. Emiſtíne? *M.* Emi. R. Quantum emiſti? *M.* Scapum. R. Quanti? M. Quinque quadrantibus. R. Cujus formæ? *M.* Minoris. R. Oſtende. M. Vide num bona ſit. R. Bona eſt profectò; in quem uſum emiſti? *M.* Ineptè quæris. Quis eſt chartarum uſus niſi ad ſcribendum? R. Imò alius. *M.* Quis eedó? R. Ad merces involvendas. *M.* Intelligebam de charta ſcholaſtica, non de emporetica; non enim ſum mercator. R. Utimur etiam chartâ ad ſiccandam recentem ſcripturam. M. Satìs ſcio; ſed charta illa eſt bibula. R. Et tamen charta eſt. M. Eſto. R. Eſt ergò multiplex chartæ uſus etiam in ſchola. M. Cogor fateri. R. Etiam dicam tibi alium uſum, & quidem in ſchola frequentiſſimum. M. Quem? R. Non auſim dicere ſine præfatione honoris. M. Quid opus eſt inter nos honorem præfari? non enim verba fœtent. R. Dicam igitur, quando ità vis. M. Dic liberè. R. Ad tergendas nates

in latrina. *M.* Illuc non referuntur chartæ puræ, sed jam scriptæ, eæque inutiles. *R.* Quid tum? chartæ sunt tamen. *M.* At ego de charta pura & nova loquebar. *R.* Sed interim victus es. *M.* Sis ità sanè, non me pœnitet disputatiunculæ hujus nostræ. Sed jam à lusu discreditur. *M.* Et nos ergò loco cedamus.

COLL. 71.

Hugo, Brasius.

HAbésne bonum atramentum? *B.* Cur istud rogas? *H.* Ut mihi des aliquantulum. *B.* Eho, non habes? *H.* Imo; sed eò non possum scribere. *B.* Quid obstat? *H.* Quia nimis spissum est. *B.* Nescis diluere? *H.* Non est mihi aqua. *B.* Dilue vino. *H.* Multò minùs. *B.* Quid si aceto dilueres? *H.* Inde charta perflueret. *B.* Quid scis? *H.* Audivi è quodam magistro, qui me docebat scribere. *B.* Ego verò aliud audivi magis mirum. *H.* Narra mihi, sodes. *B.* Quid mihi dabis? *H.* Bonam aciculam. *B.* Audi igitur quod ego didici ex quodam pædagogo meo. Atramentum, quod aceto liquefactum est, ægrè eluitur. *H.* Fieri potest; sed interim da mihi parùm in usum præsentem. *B.* Tene atramentarium tuum bene apertum, ego infundam tibi. *H.* Ece! infunde. Vah! quàm liquidum est. *B.* Fortasse quia non est gummi satis. *H.* Sed quàm decolor! *B.* Utere si vis, quale quale est; non enim habeo melius. *H.* Quid igitur faciam? *B.* Hem! inepte, non potes pennâ tuâ bene miscere? *H.* Miscui satis; quid possem præterea? *B.* Infunde rursus in cornu meum. *H.* Admove proprius; éstne satis? *B.* Comprime pennâ linteolum. *H.* Ità compressi ut ferè sit aridum; quid erit tandem? *B.* Atramentū bonum, aut certè mediocre. *H.* Bona est mediocritatis regula, ut ex præceptore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus confici potest aliquid boni? *B.* Ubi miscuero, & tibi rursus infudero, videbis experimentum. *H.* Ardeo istud videndi desiderio. *B.* Porrige nunc atramentum tuum. *H.* Ecce! infunde. Ohe, jàm satis est; quæ isthæc est profusio? Plus mihi dedisti quàm tibi retinueris. *B.* Commisce iterum,

etiam

etiam atque etiam. *H.* Nunquam posset coquus sua jura & condimenta meliùs confundere. *B.* Jam tandem facito periculum. *H.* Dic mihi aliquam sententiam, ut interim discam aliquid. *B. Experientia* (ut vulgò dicitur) *est rerum Magistra.* Habes. *H.* Dicto citiùs. *B* Videlicet jampridem tenebras, *H.* Quis illud ignoraret, quod est adeò vulgare? *B.* Nunc videamus *H.* Res apparebit meliùs ubi scriptura bene deficcata fuerit. *B.* Quid vis expectare? Jam siccata est plús satís. *H.* Oh, vide quàm nigra sit. *B.* Dixíne veré? *H.* Aliquando periculum feceras scilicet. *B.* Constabit igitur experientiam esse rerum magistrã. *H.* Quin etiam hinc experimur ex rerum commixtione bonũ fieri temperamentum. *B.* Jam incipis altiùs philosophari; itaq; discedo. *H.* O longum sermonem de nihilo! *B.* Nihil me pœnitet; alioquin inerti otio torpuissemus.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBER III.

Cui insunt magistri colloquia cum discipulis.

Admonitio.

Hæc pueris itá legenda erunt, ut ex duobus legentibus unus discipulum, alter præceptorem agat.

COLLOQ. I.

Unus ex Discipulis, Præceptor.

SAlve, præceptor. *P.* Salve per *Iesum Christum.* An surrexerunt omnes? *D.* Omnes præter parvulos. *P.* Nunquis ægrotat? *D.* Nemo, gratiã Deo. P. Quid agitur? *D.* Alii se induunt, alii jam student graviter. *P.* Adéstne vobis hypodidascalus? *D.* Jamdudum. P. Ite igitur precatum, vósque diligenter commendate Domino

Deo per *Iesum Christum*, deprecatorem nostrum; deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. *D.* Ità solemus præceptor. P. Credo equidem; sed quia ferè somniculosi estis ac negligentes, idcirco ego vos admoneo sæpius. *D.* Gratiam habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis præterea? P. Dic famulo, ut togam adferat.

COLL. 2.

Ludimagister. Discipulus.

ADfuistine hodie concioni sacræ? *D.* Adfui. *L.* Qui sunt testes? *D.* Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt. L. Sed producendi erunt aliquot. *D.* Producam cùm jubebis. L. Qui habuit concionem? *D.* Dominus *N. L.* Quotâ horâ incepit? *D.* Septimâ. L. Unde sumpsit thema? *D.* Ex Epistola *Pauli* ad *Romanos*. L. Quoto capite? *D.* Octavo. L. Adhuc bene respondisti; nunc videamus quid sequatur. Ecquid memoriæ mandasti? *D.* Nihil quod referre possum. L. Nihilne? cogita paulisper, & vide nè turberis; quin esto animo bono. *D.* Certè præceptor, nihil possum reminisci. L. Nè verbum quidem? *D.* Nihil prorsus. L. Hem, verbero! Quid igitur profecisti? D. Nescio, nisi quòd fortasse interim à malis abstinui. L. Istud quidem est aliquid, si modò fieri potuit, ut malo omnino abstinueris. D. Abstinui quoad potui: L. Fac ità esse; non tamen satisfecisti Deo, cùm scriptum est, *Declina à malo & fac bonum*. Sed dic mihi, quæso, quâ gratiâ illùc iveras potissimùm. D. Ut aliquid addiscerem. L. Cur id non fecisti? D. Non potui. L. Non potuisti nebulo? imò noluisti, aut certè non curasti. D. Cogor fateri. L. Quæ res te cogit? D. Conscientia mea, quæ me accusat apud Deum. L. Rectè dicis; utinam ex animo! D. Equidem ex animo dico. L. Ità fieri potest; sed agè, quid fuit causæ, quamobrem nihil memoriæ mandaveris? D. Negligentia mea: non enim diligenter audiebam. L. Quid igitur faciebas? D. Identidem dormiebam. L. Ità soles; sed quid agebas reliquo tempore? D. Cogitabam mille ineptias, ut solent pueri. L. An

tu

tu adeò puer es, ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum? D. Si attentus essem, possem aliquid proficere. L. Quid igitur meruisti? D. Verbera. L. Meruisti profectò, idq; largissime. D. Ingenuè confiteor. L. Verbo tenus, opinor. D. Imò certè ex animo. L. Fortasse, sed interim para te ad plagas accipiendas. D. Ah Magister, ignosce obsecro. Peccavi fateor, sed nulla ex malitia. L. Atqui tam supina ista negligentia proximè ad malitiam accedit. D. Non equidem inficior; sed tuam imploro clementiam per *Iesum Christum*. L. Quid igitur facies, si tibi ignovero? D. Faciam officium meum posthac, ut spero. L. Addendum erat, Deo juvante: sed id parùm curas. D. Imò magister, adjuvante Deo, præstabo posthac officium. L. Agè, condono culpam tuis lacrymis; tibique eâ lege ignosco, ut promissi memineris. D. Gratias ago, magister humanissime. L. Eris apud me in maxima gratia, si promissa servaveris. D. Faxit Deus optimus maximus ut possim. L. Faxit precor.

COLL. 3.

Nathaniel famulus, Magister.

MAgister, nemo est qui doceat in sexta classe. M. Quid hoc rei est? ubi est magister *Philippus*? *N.* Morbo detinetur in lecto. *M.* Quî scis? *N.* Nuntiavit quidam ex discipulis ejus domesticis. *M.* Dic hypodidascalo meo. *N.* Non est in musæolo suo. *M.* Quî scis? *N.* Nam ego ter aut quater pulsavi ostium. *M.* Dic primæ classis doctori, ut mittat è suis aliquem. *N.* Quid si nollet mittere? *M.* Abi, inepte; an putas eum esse tam imprudentem ut recuset? Abi, propera.

COLL. 4.

Antonius, Magister, Discipuli.

MAgister. *M.* Hem! quid est? *A.* Sunt quidam, qui te conventum volunt. M. Ubi sunt? *A.* Te expectant in vico. *M.* Nunc adibo. *A.* Atqui urgent. *M.* Præcurre tu, atque eos intromitte in aream; ego te sequar: vos interim expectate cum silentio. Mox ego adero, ut vos ad cœnam dimittam. *D.* O quàm bonum verbum!

COLL.

COLL. 5.

Canellus, Præceptor.

PRæceptor, quid reddemus cras manè? *P.* Hodie manè palàm dixi ante è schola missionem. *C.* At ego non aderam, præceptor. *P.* Roga condiscipulos. Nam si vellent singuli me interrogare de rebus à me palàm dictis, quæso, quando finis esset? Itaque fac sis posthac prudentior. *C.* Curabo pro viribus. *P.* Sed tu ubi eras? *C.* Prodieram. *P.* Quid prodieras? *C.* Ut curarem negotium aliquod, de quo pater ad me scripserat. *P.* A quo petivisti veniam? *C.* Ab hypodidascalo. *P.* Cur non à me potiùs? *C.* Quia eras occupatus. *P.* Quid agebam? *C.* Alloquebaris in area quosdam viros honoratos, qui te conventum venerant. *P.* Abi, nunc recordor.

COLL. 6.

Præceptor, Famulus, Observatores.

HEus! *Martine.* *F.* Hem! præstò sum, here. *P.* Accerse mihi huc quinque publicos observatores quos hesterno die in hunc mensem elegi: nóstin'? *F.* Optimè, nam egomet aderam. *P.* Sunt (opinor) in suo quisque auditorio: festina. *F.* Quamprimùm rediero. *O.* Adsumus omnes, præceptor. Quid tibi placet imperare? *P.* Satìs erat jubere, nec enim sum imperator nec magistratus. Ego vos huc accersendos jussi, ut vos officii vestri commonefacerem. Vos igitur attentis auribus atque animis audite. Non ignoratis quanto cum timore Domini hesterno die palàm in aula nostra communi vos elegerim, auspicati sumus à sacris precibus, secuta est admonitio nostra atq; exhortatio ad omnem cœtum scholasticum de timore Domini déq; moribus, qui deceant studiosos in schola quotidie versantes; deinde, non sine optimorum adolescentiũ testimonio vos elegi quinque, quos ad hoc munus idoneos existimavi: postremò, ventum est ad secundam cum gratiarum actione precationẽ. Nè igitur putetis ludũ fuisse aut jocum actionem illam, in qua nomen Domini tam studiosè fuerit invocatum. Ac licèt apud imperitos aut arrogantes hoc munus & vile & abjectum vide-

videatur; vos tamen credite cùm honorificum tum sanctum esse vestrũ illud ministerium. Quòd si aliter existimabitis, fieri non potest, ut munere vestro rectè fungamini. Itaque ego vos hortor, quantùm possum, & per *Iesum Christum* obtestor, ut cum Dei timore atque reverentia diligentiam præstetis in iis omnibus, quæ intelligetis ad officium vestrum pertinere. A vobis igitur absit omnis favor, odium, gratia studium vindicandi, & similia, quæ transversos agunt homines, & sincerũ corrumpunt judicium. Nè timeatis improborum minas quibus illi animos adolescentium ab officio solent absterrere. Quam enim habent in vos potestatem? potiùs eum timete, qui vester est Dominus, qui vitæ ac necis potestatem habet. Illius (inquam) tanti Principis timor vobis ob oculos semper obversetur: incurretis (scio) in aliquot improborum ac dissolutorum odium; sed pluris sit vobis unius Patris vestri cœlestis amor & charitas, quàm omnes omnium hominũ inimicitiæ. Estote semper memores verbi illius, quo Servator noster & summus præceptor suos discipulos ad constantiam hortabatur: Si *vos* (inquit) *odit mundus, scitote quod me prius odio habuerit.* Vos igitur propter ipsum *Christum*, omnes flocci facite nebulonum minas, offensiones, inimicitias; dummodo gloriæ Dei possitis inservire fideliter. Hæc sunt de quibus nunc pro temporis brevitate vos admonendos esse existimavi, præter illa, quæ vos in aula hesterno die audivistis. *Primus Ob.* Maximas tibi gratias agimus, præceptor humanissime, & *Christum* precamur, ut sua dona tibi semper adaugeat. A te verò vehementer petimus, ut (si tibi molestum non est) præscriptam des nobis hortationem tuam, quò illam inter nos quandoque relegentes memoriæ tenaciùs infigamus. P. Id ego faciam primo quoque tempore, quandoquidem rem sanè honestissimam postulatis. *Primus Ob.* Optamus etiam à te (si placet) commentariolum scriptum habere de præcipuis officii nostri capitibus, ut simus certiores quid potissimũ sit nobis hac in re observandum. P. In ipso tempore de hoc admones,

& sic ego jampridem in animo habebam: sed me quotidie aliud ex alio impedivit. Dabo igitur ejusmodi commentariolum, quod videlicet contineat quicquid ad observatorum publicorum officia pertinebit; id autem describetis ex ipso archetypo meo, quod ideò servare volo, ut cæteris quoque tradere possim futuris observatoribus. Nunc redite in suum quisque auditorium. *Ob.* Rectà imus, præceptor.

COLL. 7.

Clericus, Magister.

LIcétne, magister, ut ego & patruelis eamus domum? *M.* Quid eó? *C.* Ad nuptias consobrinæ. *M.* Quando est nuptura! *C.* Crastino die. *M.* Cur tam citò vultis ire? *C.* Ut mutemus vestimenta. *M.* Per me licet eatis: hâc tamen lege, ut cras huc redeatis cubitum. *C.* quid si volet patruus ut expectemus repotia? *M.* Non detinebit vos, satis scio, dummodo dicatis ei quâ lege dimiserim. *C.* Verum fatebimur. *M.* Abite, & ab omni cavete intemperantia; facitéque ut *Luceat lux vestra coram hominibus, ut glorificetur vester ille cœlestis Pater.* *C.* Ità quidem speramus fore, ipso nos in omnibus adjuvante.

COLL. 8.

Laurentius, Magister.

LIcétne exire, magister? *M.* Quæ tibi est exeundi causa? L. Ut quæram in foro aliquem ex nostratibus. *M.* Quid istud opus est? L. Mandare illi volo, ut meos admoneat de pane mihi aut adferendo, aut mittendo. *M. Ubi panis deficit, omnia sunt illic venalia.* L. Istud vulgatum est apud nos proverbium. *M.* Imò ubique pervulgatum, adeò panis mortalium vitæ est necessarius. Sed ad rem: tu nunc prodire vis? L. Si tibi placet, magister, mei negotii occasionem amittam. *M.* Abi, & festina ante prandium redire. L. Dabo equidem operam.

COLL. 9.

Beatus, Præceptor.

LIcétne mihi exire unà cum fratre? *P.* Quid causæ est? *B.* Ut meter emat nobis calceos; deinde ut tonsorem

forem adeamus. P. Quid eó? B. Resectum capillos. P. Quid nunc opus est? B. Ut cras (si Dominus permiserit) invisamus patruum. P. Ite, & maturè redite ad studium. Sed, heus pueri! adferte mihi à matre testimonium in crastinum diem, aut testem adducite. B. Deo juvante, id curabo diligenter. Nunquid aliud vis, præceptor? P. Ut meis verbis matrem officiosè salutetis.

COLL. 10.

Albertus, Præceptor.

PRæceptor, licètne nobis ire ad tonsorem? P. Quid eó? A. Ut capillum tondeamus. P. Libenter quotidie exiretis sexies; quin expectate in crastinum diem, ut eatis unà cum cæteris. A. Atqui propter forum turba erit in tonstrina. P. Quid tum? satis habebitis otii ad expectandum. Recipite vos ad studium. A. Ut libet, præceptor.

COLL. 11.

Bargius, Præceptor.

PRæceptor, accersor à Patre. P. Ubi is est? B. In diversorio. P. Quando venit? B. Advenit modó. P. Quis tibi tam citò nuntiavit? B. Misit ad me famulum. P. Ubi est? B. Præ foribus me expectat. P. Cur illum non intromisisti? B. Noluit intrare. P. Quid ità? B. Quia (ut ait) festinatione urgetur. P. Voca illũ, ut paucis conveniam: deinde abi: sed cura ut quàm primùm huc adsis. B. Eo vocatum.

COLL. 12.

Ludimagister, Ruscinæus.

UBi est *Martinus*? R. Ivit ad forum. L. Quid eó? R. Emptum, ut dixit, cingulum. Injussu meo exire non debuit, sed hoc nihil ad te. Quis dabit vobis merendam? R. Dixit se horâ secundâ reversurum, ut det nobis. L. Quid si fallat? R. Id non est moris ejus. L. Nisi ad horam adfuerit, admone uxorem de vestra merenda: habet enim clavem alteram cellæ penuariæ.

COLL. 13.

Præceptor, Scarronus.

DEmiror unde nunc venias. S. Domo redeo, præceptor. P. Cur iveras domum? S. Petitum merendam.

P. Quam-

P. Quamobrem non attuleras? S. Mater erat occupata. P. Quid tum? debuisti exire injussu meo? S. Non debui, fateor. P. Quid igitur meruisti? S. Plagas accipere; sed ignosce mihi, quæso, præceptor. P. Cur non petivisti eundi potestatem? S. Quia non audebam te interpellare. P. Quid agebam? S. Tenebas libellum quendam, & legebas aliquid. P. Fieri potest; sed vos tamen sæpe me interpellatis ob rem leviorem: nunc igitur para te ad vapulandum. S. Parce mihi, obsecro, præceptor. P. Sine ut prius cogitem aliquantisper. Age, pareo, tum quia ingenuè confitetis, tum quòd satis studiosus mihi videtis. S. Gratias ago maximas, præceptor humanissime.

COLL. 14.

Gulielmus, Ludimagister.

PRæceptor, non restat mihi charta ad scribendum, visne dare codicem? L. Quem in usum? G. Partim ad colloquia, partim ad exemplaria. L. Retulisti in codicem tuum? G. Retuli. L. Ostende. G. Ecce tibi, præceptor. L. Quid istud? retulisti octodecim: vis ergo de majore? G. Si tibi placet. L. Pete à famulo; ac, ne dubiter, ostende illi tuum codicem, ut idem in suum referat. G. Audio. L. Audi item cave abutaris chartâ, nè tibi pater graviter succenseat. G. Faxit Deus, ut bene utar.

COLL. 15.

Grivius, Ludimagister.

PRæceptor, licitne prodire? L. Quamobrem? G. Ut emam cultellos mensarios. L. Ubi sunt, quos habebas? G. Reliqui domi. L. Quid ita? G. Quia jam obtusi erant & inutiles. L. Habesne pecuniam ad emendos alios? G. Mater dedit mihi. L. Quis erat adjutor ad emendum? G. Gerardus. L. Ita sanè, & cavete nè vobis imponatur. G. Cavebimus, Deo juvante. L. Omnes quidem juvat, sed eos potissimum, qui ad ejus honorem omnia referunt.

COLL. 16.

Verneuil, Ludimagister, Spatula.

PRæceptor, licitne pauca? L. Loquere. V. Nos duo proponebamus, si tibi ita videretur, ire, dum cæteri ludunt,

ludunt foràs ambulatum. *L.* Quò vultis exire? *V.* In proxima ſuburbana. *L.* Quid autem agetis ambulantes? *S.* Tractabimus colloquium aliquod. *L.* Sed de bonis & honeſtis rebus. *S.* Hæc temporis ſerenitas & tam pulchra terræ facies præbebunt nobis honeſtum aliquod argumentum. *L.* Nunquam deeſt Dei laudanda materia, duntaxat veris ejus cultoribus. *V.* Nunquam profectò; ſed ut ad propoſitum revertamur, permittis nobis præceptor extra urbem prodire? *L.* Niſi mihi perſpecta eſſet veſtra perpetua fidelitas, & verus amor literarum, nunquam permitterem; præſertim cùm pravi adoleſcentes me ſæpe in hoc genere fefellerint. Vos igitur prodite, & maturi ad cœnam revertimini.

COLL. 17.

Iſaias, Ludimagiſter.

PRæceptor, licétne prodire? *L.* Quò prodire cupis? *I.* Ad ſartorem. *L.* Quid eó? *I.* Petitum femoralia. *L.* Jámne facta ſunt? *I.* Sunt, opinor. *L.* Rectè opinor dicis, quia res incerta eſt. *I.* Atqui promiſerat mihi in hunc diem. *L.* Quid ſi fallat? *I.* Nihil mirum fuerit. *L.* Nunc quoque verè loquutus es: nam raro ad promiſſum tempus fidem præſtant artifices. *I.* Viſo tamen, præceptor, ſi mihi permittis. *L.* Nihil impedio. *I.* Nunquid vis præceptor? *L.* Imò, ut properes, nè deſis prælectioni. *I.* Bene mones, aſteo.

COLL. 18.

Caius, Præceptor.

LIcétne prodire? *P.* Quo? *C.* Domum. *P.* Hem tam ſæpe ire domum? *C.* Mater juſſerat, ut ego & frater ſe adiremus hodie. *P.* Cujus rei gratia? *C.* Ut ancilla veſtimenta nobis excuteret. *P.* Quid iſtud! Súntne vobis pediculi? *C.* Et multi quidem. *P.* Cur uxorem meam non admoniſti? *C.* Non auſi ſumus. *P.* Quaſi verò illa ſit uſque adeò difficilis. Ancillam habet eâ potiſſimùm gratiâ, ut veſtram omnium curet munditiem: nec vos ignoratis illud, ſed gaudetis matris inviſendæ occaſionem vobis dari.

Vos

Vos igitur manete; cras ego curabo, ut vobis excutiantur vestes. *C.* Sed mater nos objurgabit. *P.* Egomet eam placabo; quiescite.

COLL. 19.

Tornator, Ludimagister, Discipuli.

PRæceptor, licétne cras ire domum? *L.* Quid eó? *T.* Petitum panem. *L.* Non tibi restat? *T.* Restat quidem, sed parùm admodum. *L.* Quid frater? éstne tecum iturus? *T.* Jussit pater. *L.* Quando conveniśti illum: *T.* Die Jovis, cùm venisset in hanc urbem. *L.* Ubi illum vidisti? *T.* Apud forum. *L.* Non mentiris? *T.* Non mentior. *L.* Unde probabis? *T.* Sunt ex condiscipulis, qui aderant. *L.* Qui tandem? *T.* Adsunt *Blasius* & *Audax*. *L.* Estne verum, pueri? *D.* Omnino verum. *L.* Quî scitis? *D.* Vidimus ejus patrem, audivimus ipsa verba. *L.* Si ità est, permitto ut eas domum cum fratre. *T.* Vale præceptor. *L.* Vos servet Dominus Deus. *T.* Idem tibi precamur ex animo. *L.* Sed heus! quando huc aderitis? *T.* Crastino die, vesperi, Deo juvante. *L.* Cura, ut promissi memineris. *T.* Curabo. *L.* Scilicet, ut soles. *T.* Imò meliùs, spero. Nunquid vis? *L.* Ut verbis meis salutem dicas parentibus. *T.* Faciam libenter; iterum vale præceptor. *L.* Vos quoque valete, & lento gradu ambulate, propter æstum solis. *L.* Ita facere solemus.

COL. 20.

Magister, Villarianus.

QUid sibi vult, quòd abfueris hâc totâ hebdomadâ? *V.* Oportuit me manere domi. *M.* Quamobrem? *V.* Ut matri adessem, quæ ægrotabat. *M.* Quod illi officium præstabas? *V.* Sæpius ei legebam. *M.* Quid legebas? *V.* Aliquid ex sacris literis. *M.* Sanctum istud & laudabile ministerium. Utinâ sic omnes studerent verbo Dei! Sed quid? nihil agebas præterea? *V.* Quoties opus erat, illi ministrabam cum ancilla. *M.* Hæccine vera sunt omnino? *V.* Habeo testimonium. *M.* Profer illud. *V.* Ecce! *M.* Quis scripsit? *V.* Famulus noster, matris nomine. *M.* Agnosco ejus manû, quia sæpe ab illo mihi attulisti. *V.* Licétne igitur

tur redire in sedem meam? *M.* Quidni liceat, cùm mihi satisfeceris? *V.* Gratias ago, præceptor.

COLL. 21.

Lacetus, Hypodidascalus.

PRæceptor, licétne mihi prodire? *H.* Quæ tibi est prodeundi causa? *L.* Est mihi eundum ad forum. *H.* Quid ęó? *L.* Ut emam corium. *H.* In quem usum? *L.* Ad calceorum soleas. *H.* Quis te adjuvabit in emptione? *L.* Quidam oppidanus, cui hoc mandavit pater meus. *H.* Debueras adire me cum cæteris, qui ad forum prodierunt. *L.* Occupatus eram. *H.* Qua in re? *L.* In scribendis ad patrem literis. *H.* Quando eas dabis? *L.* Hodie, si quem in foro nostratium offendero. *H.* Abi; & memineris ad horam solitam adesse. *L.* Meminero.

COLL. 22.

Arator, Ludimagister.

PRæceptor, tuo permissu horâ primâ prodieram; nunc redeo. *L.* Curâsti negotium tuum? *A.* Curavi, gratia Deo. *L.* Factum bene. Quota est hora? *A.* Instat secunda. *L.* Voca mihi famulum; deinde ito ad merendam cum cæteris.

COLL. 23.

Eusebius, Præceptor.

PRæceptor; vísne mihi mutuò dare aliquantulum pecuniæ? *P.* Quid opus est tibi pecuniâ? *E.* Ut Sylvio satisfaciam. *P.* Quantum debes illi? *E.* Assem cum semisse. *P.* Quo nomine? *E.* Quia scripsit mihi aliquot colloquia. *P.* Ostende. *E.* Vide, si placet. *P.* Adi hypodidascalum, dic ut det quantum petis. *E.* Gratias ago, præceptor. *P.* Non est quod agas; sed refer in codicem tuum. *E.* Quin jam retuli. *P.* Factum bene; ostende ipsi hypodidascalo.

COLL. 24.

Blasius, Ludimagister.

LIcétne mihi, præceptor, adire tutorem? *L.* Quæ te causa movet? *B.* Jusserat ille, ut se hodie convenirem; si liceret per otium. *L.* Quando jusserat? *B.* Nudiustertius.

tius. *L.* Ubi illum vidisti? *B.* In area, quæ est è regione templi. *L.* At vide nè mentiaris. *B.* A me absit mendacium, Si vis dabo testes ex condiscipulis, qui mecum aderant. *L.* Qui sunt illi? *B. Daniel & Corderius*: vísne ut eos accersam? L. Manè, ego illos conveniam. Sed dic quid eget tutor operâ tuâ? *B.* Ad aliquid scribendum. L. Quâ igitur horâ vis illũ adire? *B.* Nunc, si tibi placet. L. Quando huc redibis? *B.* Cùm primùm me dimiserit. L. Nunc abi, atq; illi ex me dic salutem plurimã. *B.* Faciã libenter.

COLL. 25.

Scriba, Magister.

PRæceptor, pater te invitat ad prandium, si tibi placet. *M.* Estne solus? S. Solus (opinor) præter domesticos. *M.* Excusa me illi, jam enim aliunde invitatus eram. Age tamen illi meis verbis gratias. S. Nunquid vis aliud? *M.* Nihil; nisi ut maturè ad scholam redeas. S. Maturè, juvante Deo.

COLL. 26.

Gasper, Ludimagister.

LIcétne prodire, præceptor? *L.* Quó? *G.* Primùm ad sartorem, deinde ad tonsorem. *L.* Cur ad sartorem? *G.* Ut curem tibi alia resicienda. *L.* Súntne lacerata? *G.* Adeò lacerata, ut vix induere possim. *L.* Cúr ad tonsorem? *G.* Ut illi ostendam ulcus, quod mihi his diebus subortũ est in femore. *L.* Detege, ut videam. *G.* Vide, quando ità placet. *L.* Est furunculus. *G.* Ità conjiciebam. *L.* Cùm aperueris tonsori, roga illum ut emplastrum ulceri aptũ adhibeat. *G.* Faciam quod suades. *L.* Sed nunquis est, qui tecum prodire velit? *G.* Imò *Ioannes Fluvianus*. L. Quod habet negotium? *G.* Tonsorem quoque vult adire. *L.* Ite igitur unà & redite similiter. *G.* Nunquid vis præterea? *L.* Ut maturetis reditum, nè merendâ vestrâ mulctemini.

COLL. 27.

Franciscus, Ludimagister.

PRæceptor, licétne nobis prodire? *L.* Estísne multi, qui prodire vultis? *F.* Ferme omnes. *L.* Quid hoc sibi vult? *F.* Est hodie mercatus; indè fit, ut ferè sibi quisq; velit

velit aliquid emere. *S.* Nunc ego sum occupatior, quàm ut singulorum prodeundi causam possim cognoscere; dite igitur subdoctorem, qui cognoscat; & si vacat, vos deducat ipse. *F.* Gratias agimus, præceptor humanissime.

COLL. 28.

Magister, Theophilus.

HOdie igitur *Petrum* conveniſti? *T.* Hodie. *M.* Ubi? *T.* In templo. *M.* Quotâ horâ? *T.* Octavâ matutinâ. *M.* Nunquid rogâſti quando ſit rediturus ſcholam? *T.* Rogavi. *M.* Quid ille? *T. Neſcio* inquit. *M.* Debuiſti illum ad reditum exhortari. *T.* Id ego feci & multis quidem verbis. *M.* Bene feciſti: ſed quid ille reſpondit? *T.* Se adhuc à patre detineri ad fructus colligendos. *M.* Quid ſi ad ipſum patrem ſcribas de ſtatu noſtro ſcholaſtico? fortaſſe enim movebitur, ut filium citiùs remittat. *T.* Si tibi ità videtur, faciam, idque diligenter? *M.* Fac igitur primo quoque tempore; ſed audi, ſcribe pleniſſimè, deinde literas tuas mihi oſtende priuſquam des perferendas. *T.* Sedulò faciam, præceptor.

COLL. 29.

Farrarius, Magiſter.

PRæceptor, licétne mihi exire? *M.* Quò tibi eundum eſt? *F.* Ad tonſorem. *M.* Non eſt tibi aliud negotium? *F.* A tonſore, ire emptum ligulas; illinc me ad ſutorem conferre. *M.* Cur ad ſutorem? *F.* Ut uni ex calceis meis annectat corrigiam. *M.* Iſta omnia quando conficeris? *F.* Intra horæ ſpatium, ut ſpero. *M.* Erunt multi fortaſſe in tonſtrina expectantes. *F.* Fieri poteſt; ſed ſi videro diutiùs mihi morandum illic eſſe, expectabo in diem Sabbati. *M.* Eſtne alius, qui prodire velit? *F. Pontanus* ait ſe velle chartam emere. *M.* Scíſne illi opus eſſe? *F.* Scio. *M.* Ite igitur unà; curate diligenter ſuum uterq; negotium; nè ſitis ceſſatores. *F.* Deo juvante, cavebimus.

COLL. 30.

Carbonarius, Præceptor.

LIcétne exire? *P.* Quó? *C.* Ad ſartorem. *P.* Quid eó? *C.* Ut mihi tunicam faciendam métiatur. *P.* Quæ ti-

bi est materia? C. Niger pannus. P. Ubi est? C. In arca mea. P. Sartor autem quis tibi est? C. *Petrus Sylvius.* P. Estne peritus artifex? C. Sic audivi; & est notus patri meo, qui jussit, ut illum adirem. P. Ubi habitat? C. In *vico Xenodochii.* P. Non nimis longè est; cave discurras. C. Cavebo. P. Facilè à me veniam impetrant, qui nunquam fallunt. C. Avertat Deus ut unquam fallam.

COLL. 31.

Luterius, Præceptor,

PRæceptor, licétne pauca? P. Loquere quid velis. L. Cùm interdum dicis alicui nostrûm, *Ubi est follis?* vel, *Cedò follem*; non apparet utrùm *follis* sit masculini, an fœminini generis. B. Non apparet, fateor; quid tum? L. Unde igitur scire possumus? P. Cur me de hoc nunquam rogâsti? L. Tam multa tam sæpe interrogamus, ut vereamur nè tibi molesti simus. P. Quasi verò istud unquam præ me feram, contrà, eò magis amo vos, quò me rogatis sæpius. Quid enim magis cupio, quàm ut aliquando vos videam & optimos & doctissimos? L. Habemus gratiam maximam, præceptor humanissime. P. Eam gratiam ego & vos Deo nostro debemus, qui solus sua bonitate utrisque bonam dedit voluntatem. L. Faxit ille ut hoc beneficio rectè semper utamur in ipsius gloriam. Sed dic, quæso cujus generis est *follis?* P. Masculini. L. At ego potiùs fœminini dixissem. P. Quamobrem? L. Quia tale est *pellis*, quod est in *Rudimentis* pro exemplo positum. P. Non abs re id conjiciebas. Nam *is* finita, quale est *pellis*, magna ex parte fœminini sunt. L. Non igitur omnia? P. *Vix ulla est tam generalis regula, quæ exceptione careat. Follis* igitur sub exceptione cadit, quia masculinum est. Sic aliquot alia; ut *ignis, piscis, axis*, &c. L. Sed unde illam dignoscam? P. Facile cognosces, cùm perveneris ad *Grammaticæ* regulas. Sed interim *Latinè* loquentes attentè observa, téq; ad eorum imitationem diligenter accommoda. L. At istud longum est, præceptor. P. *Non fiunt nisi longo tempore præclara ædificia.*

L. Expe-

L. Experientia nos istud docet. At pater meus vellet me annuo spatio doctum videre. P. Ego verò istud unius diei spatio videre vellem. Sed quid agas? omnibus in rebus expectandum tempus est. P. Pater tuus, quia non didicit literas, nescit quid doctrina valeat neque quantis laboribus illa comparetur. L. Verum dicis; sed quid illi respondere possum, cùm apud me conqueritur de temporis longi spatio in discendis literis? P. Docebo te inter cœnandum, nunc ito lusum cum cæteris, ut me in musæum recipiam. L. Ignosce mihi, quæso, præceptor, quòd te interpellaverim. P. Nihil me interpellâsti, non enim occupatus eram. P. Præterea, si te audire mihi molestum fuisset, nonne poteram te in aliud tempus rejicere? L. Tuo jure id poteras. P. Abi igitur.

COLL. 32.

Castronovanus, Præceptor.

SAlvus sis, præceptor. P. Auspicatò advenis: quid nuntias? C. Orat te pater meus, ut animi causâ eamus unà in hortos suos suburbanos. P. Ad eam rem nos invitat serenitas, & nunc sumus feriati. Sed quid illic aspectu jucundum videbimus? C. Varias & pulchras arbores cum suis fructibus, item herbarum & florum miram varietatem. P. Nihil est illis rebus hoc tempore jucundius. C. Ea est Dei erga nos beneficentia. P. Quam quidem assiduis laudibus prosequi debemus. C. Sed vereor nè patri in mora simus. P. Tantisper expecta dum togam muto, ut sim ad ambulandum expeditior. Jam paratus sum; nunc eamus. Sed éstne domi pater? C. Præ foribus nos expectat. P. Bene res habet, vide ut eum decenter salutes. C. De hoc, te docente, sæpe admoniti fuimus.

COLL. 33.

David, Ludimagister.

PAter meus tibi salutem plurimâ dicit. L. Ain' tu? quando rure rediit? D. Heri tantùm. L. Ut valet? D. Optimè. L. Mater verò ubi est? D. Adhuc est in *Gallia*. L. Ubi in *Gallia*? D. *Aurelia*. L. De illa quid auditis? D. Esse bonâ valetudine præditam, Dei beneficio. L. Dominus Deus

conservet eam. *D.* Ità precor. *L.* Dic vicissim patri salutem plurimam verbis meis. D. Faciam sedulò.

COLL. 34.

Buchodus, Ludimagister.

PRæceptor, licètne pauca? L. Dic liberè. *B.* Cur non dicimus *hic arbor*, sicut *hic labor*? Item cur genitivum *arboris* non proferimus penultimâ longâ, ut ferè in cæteris nominibus terminationis ejusdem? L. quia loquendi usus aliter probavit. Nec enim ubique locum habet analogia: sed ubi ea deficit, sequendus est eorum usus, qui rectè & purè loquuti sunt. Nam ipsa *Latinitas* usu & auctoritate magis quàm ratione constat. *B.* Da igitur auctoritatem de nomine *arbor*. L. *Arboris exesæ truncus*, apud *Virgilium*. Nonne hìc manifestè vides & genus & accentu n? *B.* Video, præceptor. Sed suntne alia eodem accentu? L. Inprimis *Græca* omnia, ut, *Castor*, *Castoris*; sic *Hector*, *Nestor* & similia. Item hæc duo neutrius generis, *æquor*, *æquoris*; *marmor*, *marmoris*. Sunt & adjectiva quædam, ut *memor*, *memoris*, & ex eo compositum *immemor*. Talia quoque sunt ex *decus* & *corpus* composita, ut *indecor*, *indecoris*, *tricorpor*, *tricorporis*. Sed hæc apud Grammaticos annotata facilè per te invenies. Nam ista ætas tua majorem indies requirit diligentiam. Huc accedit, quòd hæc ita, quæ tuo labore & diligentiâ inveneris, firmiore tenebis memoriâ. *B.* Ago tibi gratias, humanissime præceptor, quòd me tantâ humanitate non solùm doces, sed etiam admones. L. Bene facis; sed interim volo memineris, soli Deo acceptum referre, quicquid boni ex labore meo in te proficiscitur. Frustrà enim docendo laboramus, nisi laboribus nostris divinus favor accesserit. Nosti illud Apostoli; *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat; sed, qui dat incrementum, Deus*? *B.* Essemus profectò plumbo stupidiores, si ista ignoraremus, quæ nobis tam sæpe inculcas, támque diligenter. L. Tantò diligentiùs vos oportet tum meminisse tum recordari. *B.* Sed jam tempus est, ut ad quotidianum pensum te referas. Ego verò interea meabdo in musæolum.

COLL.

COLL. 35.

Præceptor. Olivarius.

DIc *Latinè*, *A Book*. *O. Liber*. *P. Liber*, cujus generis? *O.* Masculini. *P.* Quî scis? *O.* Ex benè loquendi usu & consuetudine. *P.* Ostende usum. *O.* Nam quotidie loquentes, sic dicimus, *Hic liber cujus est?* Dicimus item sæpenumero *Liber meus, liber tuus, bonus liber*, & similia. *P.* Bene respondisti; sed quis loquendi usum te docuit? *O.* Tu ipse præceptor. *P.* Ergóne tenes omnem usum linguæ *Latinæ*? *O.* Si tenerem, non essem discipulus. *P.* Quid igitur? *O.* Magister fortasse. *P.* Abi, responso tuo contentus sum. *O.* Gaudeo sanè. *P.* Age gratias Deo, qui tibi dedit ingenium & mentem bonam. *O.* Utinam semper agnoscam ejus in me beneficia! *P.* Utinam ille favore suo tua studia prosequatur! Quid hoc sibi vult, *Olivari*? *O.* Quod mihi bene precaris. *P.* Ergò tu quoque memento bene ex animo precari omnibus, præcipuè verò condiscipulis tuis. *O.* Meminero, præceptor. *P.* Addendum fuerat, *Deo juvante*. *O.* Oblitus sum, fateor.

COLL. 36.

Ludimagister, Daniel.

ATtende, *Daniel*, ut discas *Latina* bene *Anglicè* vertere. *D.* Attendo præceptor. *L.* At diligenter. *D.* Imò diligentissimè, & ex animo. *L.* Bene facis. *D.* Propone igitur mihi *Latina* ut nobis interdum soles. *P.* *Quid opus est?* *D.* *What is needful?* *L.* *Gallinæ*. *D.* *To an hen.* *L.* *Vt.* *D.* *That.* *L.* *Illa.* *D.* *She.* *L.* *Sit.* *D.* *May be.* *L.* *Bona.* *D.* *Good.* *L.* Rectè vertisti. Nunc ad singulas partes hujus orationis responde nominatim. *D.* Respondebo quoad potero, dummodo mihi præieris. *L.* *Quid.* *D.* Est nomen *L.* *Opus.* *D.* Nomen. *L.* *Est.* *D.* Verbum. *L.* *Gallinæ.* *D.* Nomen *L.* *Vt.* *D.* Conjunctio, in hoc loco. *L.* *Illa.* *D.* Pronomen. *L.* *Sit.* *D.* Verbum. *L.* *Bona.* *D.* Nomen. *L.* Agè, dicamus iterum, ut singula paulò pleniùs intelligas. *D.* Quid nunc respondebo? *L.* Indica breviter singularum partium declinatum, ut vos docere soleo. *D.* Præito igitur ut cœpisti. *L.* *Quid.* *D.* *Quid cujus*, nomen substantivum anomalum

malum. L. *Opus.* D. *Hoc opus operis*, ut *hoc onus oneris.* L. Falleris; *Daniel.* D. Quid ita? L. Quia *opus* hîc est adjectivum. *D.* Eho, adjectivum quomodo declinatur. L. Est indeclinabile. *D.* Me miserum! nunquam istud audieram. *L.* Addendum fuit, *quod sciam*, vel *quod memineram.* *D.* Quamobrem? L. Quia fortasse audîeras, sed memineras malè. *D.* Fieri potest: sed perge (quæso) me docere. Quid *Anglicè* significat istud nomen? L. Non solet *Anglicè* verti, nisi junctum cum verbo *Sum, es.* *D.* Da exemplum. L. Quotidie in ore habes exempla. D. Nunc mihi non occurrunt. L. Nonne soles dicere, & audire ex condiscipulis, *Opus est mihi chartâ, atramento, pecuniâ*, & similia? D. Sæpe dico, fateor, & sæpe audio; sed parùm adverto. L. Nunc igitur adverte, & manda memoriæ. *Opus est mihi pecuniâ ad libros emendos, I have need of money to buy books*; vel sic, *I want money*; vel, *I have to do with.* D. Da item aliud exemplum, quæso. L. *Opus est tibi virgis, ut tua expellatur pigritia, Thou hast need of rods, that thy sloth may be driven away.* D. Fateor equidem, præceptor, sed Deus (ut spero) mei miserebitur. L. Omnium miseretur Deus, qui pié illum invocant. Sed de nomine *Opus* jam satìs multa, quod ad vos attinet: ad cætera redeo. *Est.* D. *Sum, es, esse*, verbum anomalum. L. *Gallina.* D. *Gallina, gallinæ*, ut *mensa, mensæ.* L. *Ut.* D. Non declinatur, quia est conjunctio; *Anglicè, That, to the end that, for that.* L. *Illa.* D. *Ille* generis masculini; *illa*, fœminini; *illud* neutrius. L. Declina in fœminino. D. *Illa, illius, illi*, &c. L. *Sit.* D. Jam dictum est. L. *Bona.* D. *Bonus*, generis masculini; *bona*, fœminini; *bonum*, neutrius, nomen adjectivum. L. Confer ad exemplum. D. *Iustus, justa, justum*; *bonus, bona, bonum.* L. Nunc mutuò vos interrogate, ut plenius omnia tractetis.

COLL. 37.

Blunderius, Hypodidascalus.

PRæceptor. *H.* Quid vis? *B.* Licétne mihi ire domum? *H.* Cur ante horam? *B.* Pater jussit ut nunc adirem. *H.* Quid eget operâ tuâ? *B.* Vult me in villam mittere. Quid eò? *B.* Petitum uvas, & eâdem operâ nuntiatum aliquid

villico

villico noſtro. *H.* Quid ſi fallis? *B.* Adferam teſtimoniũ, ut ſoleo. *H.* Quando redibis? *B.* Hora primâ, ut ſpero. *H.* Quam citó? *B.* Villa noſtra non longè hinc eſt. *H.* Ito ſanè.

COLL. 38.

D. H.

PRæceptor, placétne audire excuſationem meam? *H.* Quando abfuiſti? D. Heſterno die. *H.* Quotâ horâ? D. Primâ. *H.* Quæ fuit cauſa? D. Accerſitus fui. *H.* A quo? D. A patre. *H.* Quis tibi nuntiavit? D. Famulus noſter. *H.* Cur me non adivit? D. Quia dicebat ſe ille urgeri feſtinatione. *H.* Súntne tibi veſtes? D. Adſunt, præceptor. *H.* Abi ſede in loco tuo; ego interim eos interrogabo.

COLL. 39.

Hypodidaſcalus, Michael.

CUr non veniſti citiús: *M.* Expectabam fratrem. *H.* Ubi eſt? *M.* Reſtitit in foro. *H.* Cur eum non adduxiſti? *M.* Volebat emere atramentum. *H.* Imò pyra, mala, aut áliquid è cæteris fructibus. *M.* Neſcio, tamen illud dicebat. *H.* Cùm ſitis fratres, cur non habetis domi commune atramentum in ampulla? *M.* Frater nihil vult habere commune mecum. *H.* Vult igitur omnia ſibi propria? *M.* Illud eſt. *H.* Admone me, cùm venerit, ego illum docebo, quid ſit fraternitas. *M.* Faciam, præceptor. *H.* Abi in locum tuum.

COLL. 40.

D. O.

LIcétne abeſſe horâ ſecundâ? *O.* Quid habes negotii? D. Pater eget operâ meâ. *O.* Qua in re? D. Ut ſibi aliquid ſcribam. *O.* Sed interim non reddes quæ præſcripta ſunt vobis. D. Jam edidici. *O.* O factum bene: D. Placétne tibi audire me? *O.* Cras audiam, cùm licebit per otium. D. Permittíſne igitur ut abſim præceptor? *O.* Agè, permitto; ſed ità ut craſtino die ſcriptum adferas teſtimonium. D. Ego ſemper tibi adfero aut à patre ſcriptum, aut à noſtro famulo, patris nomine. *O.* Rectè facit pater. Sunt enim multi, qui me paſcunt mendaciis. Nunc abi, & patri dic ſalutem verbis meis. D. Faciam, præceptor.

COLL.

COLL. 41.

Magister, Capsonus.

HEus! *Caporne.* C. Hem! præceptor. *M.* Quid flet frater tuus? C. Ægrotat. *M.* Quî scis? C. Satìs apparet. *M.* Quo signo? C. Quia vomuit. *M.* Quid illi dolet? C. Caput & stomachus, ut dicit. *M.* Cur non recepit se domum? C. Non ausus est. M. Tu verò non audebas me admonere? Agè, duc illum tu ipse domum usque, & matri narra diligenter ut ille se habeat. Propera; quid cessas? duc eum lento gradu.

COLL. 42.

Hypodidascalus, Tiliacus.

HEus? *Tiliace*, sequere me in cubiculum; est quod ego te seorsum monere velim. *T.* Adsum, præceptor. *H.* Nunquámne maturè in scholam venies? *T.* Non possum venire citiùs. *H.* Semper istud dicis: quid impedit? *T.* Nemo est domi nostræ, qui me expergefaciat. *H.* Nemo? *T.* Prorsus nemo. *H.* Non habetis ancillam? *T.* Habemus quidem sed non curat me excitare. *H.* Imò, tu (ut opinor) non curas surgere; nonne verum dico? quid taces? respondè nunc tandem aliquid. *T.* Me miserum! quid agã? *H.* Nihil est quòd verearis, fatere verũ. *T.* Quid si confessus ero? *H.* Ego tibi ignoscam, crede mihi. T. Ah pudet. *H.* Nè pudeat verum fateri, quæso, alioqui vapulabis. Pergín' tacere? Heus observator, vise ad matrem ejus & roga. *T.* Nè mittas, oro præceptor; dicam tibi rem omnem, nihil reticebo. *H.* Agè, esto animo bono. *T.* Sic est profectò, ut dixisti. *H.* Non satìs istud est, volo audire sigillatim omnia. Narra mihi planè quemadmodum se res habeat. *T.* Cùm venit ancilla me excitatum primùm nihil respondeo, quasi seriò dormiam; deinde, si magìs urgeat, attollo ægrè caput, sedeo in lecto, thoracem injicio humeris quasi statim surrecturus. *H.* Quàm pulchrè narras, ità me Deus amet, nunc te magìs amo quàm unquam. Perge. T. Quamprimum egressa est ancilla cubiculo, tum ego reclino caput in pulvinum, ac demitto pedes. *H.* Etiámne redormis? T. Ego verò redormio bene placidèque.

H. Quàm-

H. Quamdiu? T. Donec ancilla secundò veniat. H. Cùm redit; quid tibi dicit? T. Exclamat, vociteratur, insanit. H. Quibus utitur verbis? T. Hem! nebulo (inquit) quando eris in schola? Ego dicam præceptori tuo, ut te bene verberet, tu nunquam vis surgere nisi bis aut ter excitatus fueris. H. Bonâ fide promittis facturum te posthac officium? T. Si unquam recidero, causam non dico quin palàm cædar virgis, idque acerbissimè. H. Bellè quidem promittis; sed quomodo præstabis promissa? T. Adiuvante Domino Deo. H. Qua ratione flectes illum? T. Fide & assiduis precibus. H. Alioqui nihil possis obtinere. T. Credo equidem. H. Non satis est credere, nisi cures efficere diligenter. T. Curabo pro viribus, ac dies noctésque id unum meditabor. H. Optimè loqueris, dum tamen memor esse pergas. T. Quomodo possem oblivisci? Nunquam desinunt istud monere concionatores; tu verò ferè quotidie ad id nos hortaris, & bene facis, præceptor, quia omnes sumus valde negligentes, sed ego primus omnium. H. Da igitur operam, ut tu omnium primus mores istos mutes, ac memento præcipuè semper verax esse. T. Faxit Deus, ut nunquam mentiar. H. O quàm felix esses! T. Satis in præsentia felix ero, si tantùm me absolveris. H. Faciam quod tibi sum pollicitus, sed ea lege, ut promissi tui memineris, & re ipsâ præstes, quemadmodu nunc mihi recitasti. T. Quid igitur restat, quò minùs abeam liber? H. Imò aliquid restat, mane, & audi etiam nunc. T. Quamdiu voles, præceptor, H. Inter cætera, excutias oportet istâ pigritiam, quæ te in lecto detinere solet. *Non enim decet studiosum adolescentem somniculosum & inertem esse, sed alacrem & experrectum*, cujusmodi vides aliquos ex condiscipulis. Non tenes memoriâ divinum *Petri* Apostoli præceptum? T. Quid illud est? H. *Sobrii* (inquit) *estote, & vigilate.* T. O quoties audieram! sed (proh dolor!) nunquam usurpavi. H. Fac ut studiosè usurpes in posterum, neque illud solùm, sed etiam cætera bene vivendi præcepta, quæ toties audivisti. Quod quidem si diligenter feceris, tibi inprimis bene consules, jucundus eris parentibus,

ribus & mihi, & condiscipulis tuis; denique (Id quod est præcipuum) charus eris Deo, qui studia in gloriam sui nominis magis indies promovebit. *T.* O quantum fructum sentio ex ista admonitione tua! *H.* Vehementer sanè gaudeo, & tuâ, & condiscipulorum causa. *T.* Quid si narras illis meam pœnitentiam? *H.* Ego verò narrabo primo quoque tempore, ut exemplo tuo discant nihil esse acceptius Deo quàm culpam agnoscere, & ad frugem bonam redire. Vale, fili, & adesto horâ tertiâ in auditorio. *T.* Ago tibi gratias ingentes, amantissime præceptor.

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM LIBER IV.

Paulò graviora continens, præsertim in moribus & Christianâ doctrinâ.

COLLOQ. I.

Fryssius, Samuel.

OBsecro te, *Samuel*, da mihi operam paulisper. *S.* Quid istud est? *F.* Nescio quid incidit mihi in oculum, quod me habet valde malè. *S.* In utrum oculum incidit? *F.* In dextrum. *S.* Vis inspiciam? *F.* Inspice, amabò te. *S.* Aperi quantum potes, ac tene immobilem. *F.* Non queo à nictu continere. *S.* Mane, egomet tenebo sinistrâ manu. *F.* Ecquid vides? *S.* Video aliquid minutum *F.* Exime, quæso, si potes, *S.* Quin jam exemi. *F.* O factum bene! quid est? *S.* Cerne tu ipse. *F.* Est mica pulveris. *S.* Et quidem usque adeò pusilla, ut vix cerni possit. *F.* Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua. *S.* Haud mirum quidem. Nullum enim è membris exterioribus oculo tenerius esse dicitur. Indè etiam fit, ut experiamur mihil esse nobis charius. *F.* Hoc Deus approbat. cùm de sua in nobis charitate loquens apud *Zachariam* (2, cap.)

(2.cap.) ſic ait, *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.* *S.* O immenſam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet! *F.* Non mihi rubet oculus? *S.* Aliquantulum: nempe quia fricuiſti. *F.* Credín' tu mihi adhuc dolere? *S.* Quidni credam; qui toties talem moleſtiam ſum expertus? *F. Experientia eſt rerum magiſtra.* *S.* Ità vulgò dicitur. *F.* Quid pretii dabo iſti medico pro labore? *S.* Quantum pacti ſumus. *F.* Brevis eſt concluſio, ergò nihil. Sed tamen habeo tibi gratiam; atque utinam detur referendi locus! *S.* Quin potiùs avertat Deus. *F.* Bene correxiſti; dixeram imprudenter, at ſine dolo. *S.* Sic accepi; ſed interim jocari licet, præſertim ut in *Latina* lingua nos exerceamus. *F.* Faxit Dominus Deus, ut omnia ſtudia noſtra ad gloriam ipſius referantur. *S.* Faxit precor.

COLL. 2.

Alexander, Carolus.

ECce! reddo tibi commodatum, & gratias ago maximas. *C.* Non eſt quòd agas: ſed tu ſatiſne uſus eras? *A.* Satis diu uſum conceſſiſti, quæ tua eſt humanitas. *C.* Quoties opus erit quæſo, nè parcas rebus meis. *A.* Non parcam, quando ità rubes. *C.* Pergratum mihi feceris. *A.* Gratiam habeo maximam; tu verò noſtro utere, ſi quis uſus fuerit. *C.* Non eſt, quòd moneas; ſatis meâ ſponte ſum impudens. *A.* Imò verecundus nimis. *C.* Eſto; aliquando tamen ſenties. *A.* Ità velim; bene vale. *C.* Te ſervet Dominus Deus.

COLL. 33.

Claudius, Quintinus.

CUr diligenter audire debemus Evangelium? *Q.* Ut diſcamus eum colere ex voluntate ejus. *C.* Nihil aliud reſpondes? *Q.* Quid reſponderem? Nihil enim ſcio præterea. *C.* Nonne etiam ut ſobriè & juſtè vivamus? *Q.* Declara mihi illa duo adverbia, quæſo. *C. Sobriè*, id eſt, continenter: *juſtè*, id eſt, in juſtitia; nempe, ut ſuum cuique tribuamus. Ità fit, ut *ſobriè* ad vitam cujuſque privatam pertineat; *juſtè* autem ad charitatem, quam proximo debe-

debemus. Q. Sed audi, mi *Claudi*; nonne cultus Dei omnia illa complectitur? C. Probè sentis, *Quintine*: sed volui experiri, an responsionem tuam rectè intelligeres. Q. Bene feciſti. Nam de ſincero verbi divini intellectu nihil nimis dici poteſt. Et de hac re quidem tecum pluribus verbis libenter agerem: ſed nos hora ipſa admonet ut diſcedamus.

COLL. 4.

Obſervatur, Baptiſta.

FRater tuus ſemper in concione aut garrit, aut ineptit, aut aliquem incitat; ex quo fit, ut ſæpe notandus ſit, deinde vapulet. *B.* Quid vis faciam? *O.* Cur non ſæpe mones? *B.* Nunquam deſiſto monere. *O.* Perge, precor. *B.* Nihil eſt quod me preceris: nunquam ceſſabo, donec (volente Deo) aliqua ex parte correxerit. *O.* Sic uſurpabis *Catonis* præceptum. *Quando mones aliquem*; nôſti cætera. *B.* Sed oro te, mi *Nicolae*, ut quoties eum notaveris, id mihi renunties. *O.* Nunquam finis eſſet; adeò frequens eſt nomen ejus in meis commentariolis. *B.* Saltem fac me ſemel certiorem, cùm primùm commiſerit quo ſit accuſandus; tum ego dicam patri, cujus verba magis timet quàm verbera. *O.* Iſtud non eſt parvum bonæ indolis argumentum. *B.* Ità ſpero quidem. Facies igitur quod rogo? *O.* Ego verò, atque lubens.

COLL. 5.

Caſtrenſis, Richardus.

QUid conſilii tractabas modò cùm præceptore? R. Si ſcire cupis, illum percontare. C. Cur me celas? R. Ut nè palàm facias. C. Non ideo (crede mihi) te rogo, ut id proferam: quid enim proficerem? R. Quamobrem igitur tam cupidè rogas? C. Nimirum, ut mecum tacitus gaudeam, ſi quid boni audieris. R. Itáne paratus advenis, ut à me extorqueris quod mihi uni, idq; à præceptore, creditum eſt? C. Quod mihi dixeris, ſurdo & muto dictum puta. R. Egone tergum meum in fidem tuam committam? C. Id profectò potes, & quidem ſine periculo. R. Nunquã dices ſat commodè, ut iſtud mihi perſuadeas. C. Dabo fi-

dem

dem me taciturum. R. Etiamſi ter quatérve ſanctiſſimè juraveris, *Non prodam*, proinde tu deſine percontari. C. Hem! Ubi eſt illa noſtra amicitia? R. Neſcis illud dictum Sapientis, *Quod tacitum eſſe vis, nemini dixeris?* C. Audivi aliquoties; ſed *quod amico dictum ſit, nemini dictum videtur. Eſt* enim *amicus quaſi alter idem.* R. Eadem tibi dicet qui ſcire ex te volet, & item alius, qui ex illo; atque ità ad aures omnium perveniret. Itaque ſi me tibi poſthac vis amicum eſſe, me miſſum facito. C. Non ſum Imperator, ut te miſſum faciam. R. Pergin' moleſtus eſſe? C. Abite malim, quàm tibi moleſtiam exhibere.

COLL. 6.

D. N.

QUando vis adire domum? *N.* Neſcio. Ubi Deo viſum fuerit. Id enim pendet ex voluntate ejus, non mea. D. Quid ſi te accerſat pater? *N.* Tunc intelligam Deum ſic velle, ideóque parebo. D Quid ſi alia fuerit Dei, alia patris tui voluntas? *N.* De hoc non eſt meum diſputare, ſed ut confido, pater non temerè me accerſet. D. Ego quoque non aliter ſentio; ſed volui tantiſper tecum fabulari. *N.* Gaudeo hunc noſtrum ſermonem non fuiſſe fabuloſum. *D.* Utinam in ſcholis frequentiores eſſent ſermones ejuſmodi! *N.* Tum erunt, cùm Deus ipſe puerorum animos timore ſui affecerit. D. Ergò precemur eum, ut id brevi contingat.

COLL. 7.

Antonius, Hieremias.

QUâ pecuniâ emiſti librum iſtum? H. Quâ cenſes, niſi meâ? *A.* Miror unde habueris. H. Quid miraris? An tibi debeo reddere rationem? *A.* Egóne exigo [illegible] exigere. *A.* Non exigo, inquam, ſed ſic ſolemus inter nos familiariter & liberè fabulari, ut *Latinè* ſemper condiſcamus aliquid. H. Ea res, fateor, plurimùm confert nobis ad *Latinè* loquendi facultatem. Sed *nemo eſt tam lenis, quin interdum ſubiraſcatur.* *A.* Eſt ut dicis; ſed *eſt brevis puerorum ira.* H. Quod autem de pecunia rogabas, eam à patre acceperam. *A.* Quando venerat? H. Abhinc octo dies.

dies. *A.* Miror quòd eum non viderim. H. Non est quod mireris. *A.* Quid ita? H. Quia vix sesquihoram hìc moratus est. Cùm enim de equo descendisset, méque pauculis esset loquutus, *Ascendamus*, inquit, *in unum cubiculum, ut tecum liberiùs colloquar.* *A.* Sed, antequam narres cætera, velim scire quid sibi vellet adventus ejus tam inopinatus. H. Falso quodam rumore (ut fit) audierat me ægrotum esse. *A.* Quid ille, cùm præter spem te valentem invenit? H. Mirificè affectus est gaudio. A. Quis dubitat? H. Præterea, Deo optimo maximo maximas egit gratias. *A.* Libenter hæc audio; perge quæso. H. Tunc me de valetudine percontatur, una precatur, non sine gratiarum actione; tandem quærit ecquid mihi opus sit. *Opus* (inquam) *Pater*, *Quid* (inquit) *re egei?* *Libro* (inquam) *decem aßium.* Tum ille promit ex marsupio decussem, tum mihi in manum dat: & *vale* dicto, statim conscendit equum, atque abit. *A.* Cur tibi plus dedit quàm petiveras? H. Istud inepte quæris. Scilicet, ità lætus erat, quia me, præter spem, bene sanum offenderat; quod si vel coronatum petivissem, tam facilè dedisset mihi. *A.* O quantum debes illi summo Patri, qui tibi adeò bonum patrem dederit! H. Ne cogitari quidem potest quantum debeam. Nam etiamsi malum dedisset, deberem tamen non parùm. Sed quid cessamus auditum ire prælectionem? *A.* Jam instat hora tertia. H. Parata sunt mihi omnia. *A.* Mihi quoque. H. Eamus ergò in auditorium.

COLL. 8.

Sinertus, Villaticus.

UBi nunc est frater tuus natu maximus? *V.* Ivit in militiam. *S.* Quid ais? in militiam? *V.* Sic res est. *S.* Sic ergò valedixit literis? *V.* Jampridem literarum satietas eum ceperat. *S.* quid ità? *V.* Nescio, nisi quia volebat liberiùs vivere. *S.* quomodo permisit pater? *V.* Quid? putas permisisse patre absente, matre invitâ, profectus est. *S.* O miserum adolescentem! *V.* Imò verò miserrimum. *S.* Quid faciet? *V.* Id quod cæteri, qui sequuntur illud vitæ genus:

genus: nempe ſpoliabit, rapiet, ludet aleâ, potabit, ſcortabitur. S. Eſtne iſthæc militum vita? V. Omnino. S. Unde ſcis iſtud? V. Audivi nuper ex patre, cùm cœnaremus. S. Quarſum narrabat talia? V. Docebat nos, nihil eſſe certius quàm Deum timere, qui cuſtodit parvulos, eósque in viam rectam paulatim inducit. S. Et præceptor ipſe noſter de his rebus ſæpe nos admonet. V. Tantò magis debemus eſſe ſoliciti, ut parentes charos habeamus & præceptores, quorum operâ Deus ad noſtram inſtitutionem utitur. S. Utinam utriſque præſtemus quod ipſe nobis in ſuâ lege præcepit! V. Ità faxit ille. S. Faxit, precor.

COLL. 9.

Lucas, Oreſtes.

A. Gaudio fratrem tuum jam revenire ex *Germania*. O. Sic eſt. L. Solúſne rediit? O. Non omnino. L. Quis igitur cum illo? O. Quidam civis hujus oppidi, qui fere biennium illic habitaverat. L. Cur iverat frater? O. Miſſus illuc fuerat à patre, ut *Germanicè* diſceret loqui. L. Quam igitur ob rem non fuit illic diutiùs? O. Jam non poterat ferre matris deſiderium. L. O tenellum adoleſcentem! quorum agit annum? O. Septimum decimum, ſi rectè mater meminit, ex qua id audivi ſæpe. L. Age, quo vultu à patre acceptus eſt ejus adventus? O. Rogas? pater non ſuſtinebat aſpicere: quinetiam nec ſalutatione dignatus, nec alloquio, juſſit eum abire è conſpectu. L. Quid præterea? O. Niſi mater cum lachrymis interceſſiſſet, jubebat apparitorem accerſi, qui miſerum in carcerem conjiceret. L. Atqui non poterat hujuſmodi magiſtratûs. O. Neſcio; tamen conabatur. L. Quid poſtea factum eſt? Cubuitne domi veſtræ? O. Minimè verò. L. Ubi igitur? O. Sororis meæ virum nôſtin? L. Tanquam digitos. O. Eò miſſus eſt à matre, dum patris ira defervesceret. L. Quid tandem accidit? O. Egit mater cum propinquis & amicis noſtris, ut iratum patrem mitigarent. L. Sic igitur frater tuus cum patre in gratiam rediit. O. Id non fuit magni negotii, jam enim patrem cœperat pœnitere,

quòd sit excanduisset, quódque tam graviter accepisset filium. *L.* Nempe *dies* ejus *iram leniverat*. *C.* Ea tamen lege recepit illum, ut promitteret se in *Germaniam* rediturum statim à vindemia. *L.* Vide quàm ineptus sit iste in matres nostras affectus. *C.* Atqui ipsæ matres sunt in causa: cur enim adeò teneremos adamant? *L.* Naturam cogere difficile est. *C.* In hanc sententiam tenésne versum ex *Horatio*? *L. Naturam expellas furcâ tamen usque recurret*. *C.* Sed quid hoc? dum fabulamur, à lusu cessatum est. *L.* Nihil indè nobis accidit mali, ad disputationes conveniamus jam.

COLL. 10.

Comedus, Lixus.

UBi fuisti hodie post prandium? *L.* In horto præceptoris. *C.* Quid illuc veras? *L.* Ille me miserat petitum olera. *C.* Quæ eadem olera collegisti? *L.* Vix enumerare possum omnia. *C.* Saltem quæ occurrunt memoriæ. *L.* Sed cur istud quæris? *C.* Ut interim recordemur aliqua rerum nomina, quæ parvuli didicimus. *L.* Pulchra est exercitatio, præsertim cùm aliquid nobis suppetat otii. Audi igitur; collegi allia, serpyllum, porros, cepas, nasturtium, cuminum, fœniculum, thymum, amaracum, hyssopum, apium, salviam, laureiam. *C.* Herbæ sunt olentes, quas adhuc numerásti. *L.* Sic instituerat memoriæ gratia. *C.* Perge porrò. *L.* Paucæ quidam restant, ut beta, ciccorium, lactuca, oxalis, eruca, brassica, portulaca: plures non occurrunt. *C.* Qui potuisti tot meminisse? *L.* Præceptor mihi fecerat scriptum catalogum. *C.* Et noveras omnes? *L.* Noram, alioquin eum interrogássem. *C.* Atqui ego non novi omnes, quamvis nomina didicerim. *L.* Ego tibi plures etiam demonstrabo, cùm licebit nobis in hortum ire. *C.* Multúmne attulisti? *L.* Plenum calathum. *C.* Sed de singulis quantum? *L.* Nimis es curiosus: quid vis? De singulis attuli quantum opus fuit. *C.* Tametsi curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas: Scin' tu in quem usum præceptor tot olerum genera curaret apparanda? *L.* Partim ut jus bene condi-

retur,

retur, partim ut minutal ex oleribus fieret. C. Quàm bene consulebat nobis? L. Optime; sed tamen ea non erat causa præcipua. C. Quænam legisti? L. Legistine unquam *Moretum Virgilii*? C. Carmen quidem legi: sed moretum nunquam edi; nec vidi, quod sciam. L. At videbis, spero: nam præceptor uxorem docuit conficere, & illa confecit ex ejus præscripto. C. An apponetur nobis aliquid in cœnam boni? S. Saltem jus carnium pinguè, bene conditum, carnes opimæ, & minutal ex oleribus. C. Unde scis ista? L. Omnia vidi in culina, cùm jussus essem adjuvare, præcipuè in meis oleribus repurgandis. C. Quid moretum? non saltem gustabimus? L. Imò dabitur nobis; nam confectum est quod satis sit omnibus. C. Ista mihi sapiunt magis præsertim æstate, quàm carnes ipsæ, aut pisciculi. L. Optarem profectò servari carnes in hyemem, ut totâ æstate olera & fructus esitaremus. C. Atqui (ut accepi) ista minùs alunt. L. Id ego audivi aliquoties; sed quid opus est tanto studiosis alimento? C. Non tanto fateor; si tamen parentes nos viderent pallidos & macilentos, statim ejus rei culpam assignarent præceptori: nonne sic est? L. Non est dubium; sed quid agas? ferè parentes (præcipuè matres) nobis indulgent nimium. C. Vera quidem dicis; sed tu interim matris indulgentiâ libenter frueris. L. Quasi verò tu minus. C. Ne mentiar, quod tibi ascribo, in me quoque frequenter experior. L. Non possumus parentûm erga nos affectum, nisi nostris vitiis, immutare; tantùm caveamus eorum abuti benevolentiâ: sed imprimis laudemus illum Patrem nostrum benignissimum, qui nobis tales progenitores dedit. C. Ista libens audio; sed nos hora vocat. L. Agè, finem imponamus.

COLL. 11.

Morileus, Dotheus.

UNde redis? D. E foro. M. Quid emisti? D. Carnem. M. Qualem? D. Vitulinam. M. Ostende, quæso; ferè nova res est hoc tempore. D. Vide. M. Bona videtur mihi. D. Non falleris, opinor. M. Quot sunt libræ? D. Nolunt

lanii appendere vitulinam. *M.* Cur non? *D.* Propter novitatem. *M.* Vide astutiam: scilicet quisque vendit quàm potest carissimè. *D.* Rem acu tetigisti. *M.* Quantum putas pendere? *D.* Duas libras & paulò amplius. *M.* Quanti emisti? *D.* Agè, Divina. *M.* Non sum divinus. *D.* Atqui multi divinant, qui tamen divini non sunt. *M.* Fieri potest; sed ex quibusdam conjecturis alioqui divinatio vitiū est in divinis literis. *D.* Divina igitur ex conjectura. *M.* Emisti totum duobus assibus. *D.* Paulò minoris. *M.* Quanti ergò? *D.* Tenta iterum. *M.* Viginti denariolis. *D.* Nolo te diutiùs torqueri de nihilo. M. Dic igitur sodes. *D.* Hoc totum constitit mihi sex quadrantibus. *M.* Profectò fortuna tibi pulchrè favit. *D.* Quam mihi *fortunam* narras? *M.* Hic mos est loquendi. *D. Mos* (ut dicitur) *tyrannus est pessimus.* Atque utinam bonos mores tam studiosè coleremus, quàm obstinatè retinemus malos! *M.* Tunc meliùs se haberent omnia. *D.* Nos igitur fortunam istam *Ethnicis* & impiis relinquamus. *Fortuna nihil est; solus est Deus qui favet nobis, solus est adjutor & protector noster.* *M.* Istud quidem certò scio, fideliter credo, & verè confiteor: sed quid agas? *Sæpe labitur lingua, nihil mali cogitante animo.* *D.* Oportebat te illud meminisse, *Nè lingua præcurrat mentem.* *M.* Istud quidem didicimus è septem *Sapientum* dictis; sed non semper occurrunt ejusmodi pulchrè dicta; licèt ea mandaverimus memoriæ. *D.* Tantò igitur magis illa est exercenda, ut nobis, cùm opus est, suppetat. *M.* Isto tuo admonitu, discam esse aliàs prudentior. *D.* Sed audio signum dari; desinamus.

COLL. 12.

Herus, Famulus.

FUistine hodie in foro? *F.* Fui. *H.* Quando? *F.* Post concionem sacram. *H.* Quid emisti nobis? *F.* Ferè nihil. *H.* Quid autem? *F.* Butyrum. *H.* quanti? *F.* Quadrante. H. Tantillum? *F.* Non ausus sum amplius emere. *H.* Quid timebas? *F.* Nè bonum esset. *H.* Satis prudenter factum! *F.* Cur istud dicis, here? H. Quia malim te esse in hac re timidiorem, quàm audaciorem. Sed nunquid emisti præterea?

terea? *F.* Nihil. *H.* Eho? nihilne? *F.* Nihil prorsus. *H.* Vah, quàm parcè nobis opsonatus es! *F.* Quid aliud emere potuissem? *H.* Quasi nescias quibus cibis oblectari soleam. *F.* Scio te amare caseum molliusculum, & pyra, & alios fructus recentes. *H.* Rectè dicis; cur ergo non emebas? *F.* Caseus ipse carior erat pro nostra pecuniola. *H.* Quid fructus? *F.* Alii erant non satis maturi, de aliis ego dubitabam essentne boni *H.* Miser, non poteras gustare? *F.* Atqui istæ mulieres nihil gustare permittunt, nisi te empturum affirmes. *H.* Nihil mirum; multi enim gustarent animi tantũ gratiâ. Tu igitur esto aliàs prudentior. *F.* Quomodo? *H.* Si videris pulchrum aliquem fructum, eme aliquantulum denariolo, ut facias periculum. *F.* Quid tum præterea? *H.* Si tibi sapuerit, tum emito amplius; sin minùs, relinquito, & aliò te conferto. *F.* Bona est ista cautio. *H.* Memineris igitur, ut ipse postea utaris. *F.* Ego, ut spero, meminero diligenter. Nunquid vis præterea? *H.* Ut cures quæ tui sunt officii, deinde literis incumbas.

COLL. 13.

Carolatus, Quintinus.

ADfuisti matutinæ precationi? *Q.* Adfui: tu verò ubi eras? *C.* Iveram ad patrem in cauponam. *Q.* quid eó? *C.* Herì vesperì jusserat, ut se convenirem bene manè. *Q.* Quî ausus es tam manè prodire, idque inconsulto præceptore? *C.* Jam herì veniam impetrâram, antequam iretur cubitum. Sed dic mihi, quid ille à precatione palàm admonuit? *Q.* *Audivi* (inquit) *esse inter vos, qui sæpenumero* Anglicè *fabulentur, & nemo interea vestrûm mihi quicquam indicat; quod est argumentum consentionis omnium in eodem peccato.* Hæc fuit accusationis summa, deinde in eam sententiam multa dixit, quæ meminisse non potui. *C.* Sed quæ tandem fuit conclusio? *Q.* *Quamobrem* (inquit) *admoneo vos, ut alius alium ad* Latinè *loquendum cohortemini diligenter & eorum nomina, qui parere noluerint, ad me quamprimum deferatis, ut huic malo remedium adhibeam.* *C.* Nullum igitur verbum licebit ef-

ferre *Anglicum*. Q. Quantum ex verbis ejus colligere potui, non ità rem intelligit. Non enim (ut scis) usque adeò est severus exactor, ut statim puniat, si cui verbũ aliquod inter colloquendum exciderit. C. Aliquoties (ut memini) palàm dixit, edictum suum ad eos demum pertinere, qui cùm *Latinè* sciant, tamen semper latibula quærunt, ut *Anglicè* fabulentur, idque de rebus ineptissimis. Q. Ea est quorundam pertinacia, ut malint sæpissime vapulare repugnando præceptis honestissimis, quàm laudari atque etiam diligi obsequendo. C. Meministin' audire ex ipso præceptore, *Nisimur in vetitum*? Q. Memini, atque adeò est verissimum: tamen qui doctrinam *Christi* libenter amplectuntur, non studio peccant neque malitiâ. C. Istud præstat verus ille timor Domini. Q. Tales igitur, quoad licet per naturæ infirmitatem, sedulò cavere nituntur, nè quid scientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus vel minimùm offendatur. C. Ergò studeamus & nos idipsum cavere? studeamus rectè vivere, & Dei nostri parere voluntati; non modò nè vapulemus, sed magis ut illi optimo Patri nostro placeamus. Q. Ità fiet, ut verè simus non *tenebrarum*, sed *lucis filii*. C. Sed de his aliàs pluribus: ad disputationes nos recipiamus. Q. Ecce! vocat signum.

COLL. 14.

Albertus, Tiro.

NUnc demum redis à foro. T. Quid demum? Tanta est ad lanienam turba, ut vix accedere potuerim. A. Quas attulisti nobis carnes in diem crastinum? T. Bubulam & vervecinam. A. Estne in foro carnium magna copia? T. Tanta profectò, ut mirer adeò caras esse. A. Nihil mirum. Ut multæ sunt carnes; ità multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potissimùm vidisti carnis genera? T. Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, suillam, hœdinam, agninam. A. Nihilne amplius? T. Quid velles præterea? A. Nihil erat ferinæ? T. Non queo referre simul omnia; imò etiam ferinam vidi. A. Quasnam? T. Cervinam & aprugnam. O quàm pinguis est aprugna? A. O quàm ineptus es! T. Quid ita? A. Quia

falleris

falleris in rerum nominibus. Nam quod in sue domestico dicitur *arvina*, id in sue fero (id est, apro) *callum* vocatur: & est in eo genere duriſſimum. *T.* Istud quidem audisse non memini. *A.* Nunc audisti, manda (si vis) memoriæ. *T.* Tu verò doctor, unde illud didicisti? *A.* Domi nostra ferina caro res est frequentissima. *T.* Unde vobis tanta est copia? *A.* Pater habet ruri ferarum multarum vivarium, ex quo interdum solidi apri in urbem adferuntur. *T.* Quale est vivarium istud? *A.* Locus est ferè quadrangulari formâ ampliſſimus, muris altissimis septus undique, consitus multis & proceris arboribus; inter quas sunt dumeta maximè densa. *T.* Quales sunt illic arbores? Utrùm urbanæ an sylvestres? *A.* Sylvestres ferè omnes: sed in his potiſſimùm quercus & fagi; quarum glande pascuntur cervi, apri, damæ. *T.* O quantas meritò gratias Deo debetis, qui vobis largitus est tantam rerum omnium abundantiam! *A.* Non sumus immemores beneficiorum ejus. Pater enim plurima bona in pauperes erogat; quod tamen tibi uni dictum esse velim. *T.* Cur ita? *A.* Quia talia non vult prædicari. *T.* Tantò magis laudandus quòd *Christi* præceptum verè sequitur, cujus verba apud *Matthæum* scripta sunt; *Cùm facis* (inquit) *eleemosynam*, & quæ sequuntur. *A.* Quoto capite? *T.* Sexto, nisi me fallit memoria. *A.* Sed hæc hactenus. Satis meenim sumus colloquuti, & jam ad disputandũ convenitur. *T.* Eamus igitur. *A.* Sequere me, aut (si mavis) præcede. *T.* Ego neutrum faciam, sed unà ibimus.

COLL. 15.

Orinandus, Moverotus.

T Antùm igitur hodie è villa revertisti? *M.* Hodie tantùm, idque paulò ante prandium. *O.* Atqui dixeras te futurum illic modò biduum. *M.* ità sperabam fore, & sic pater promittebat. *O.* Quid igitur obstitit, quò minùs rediêris citiùs? *M.* Mater me detinuit, tametsi etiam cum lachrymis eam obsecrarem ut me missum faceret. *O.* Sed cur te tam diu remorata est? *M.* ut se comitarer in reditu. *O.* Quid verò agebas interea? *M.* Colligebam fructus cum

rusticis nostris. G. Quos fructus? M. Quasi non sint tibi noti fructus autumnales & serotini, pyra, mala, juglandes, castaneæ. G. O jucunda exercitatio! M. non est jucunda solum, sed etiam frugifera. G. Sed hoc malum quòd interim quinque aut sex prælectionum fructus tibi perijt. M. Non omnino periit, spero: curabo pro viribus, ut aliqua ex parte recuperem. G. Quid facies? M. describam quàm potero diligentissimè. G. Quid tum postea? M. Edisca ipsam autoris orationem. G. Sed sententiam non satis intelliges. M. ipsa me juvabit præceptoris interpretatio, ut sensum magna ex parte assequar. G. Nec tamen id satis erit. M. Tu (si placet) aderis mihi per otium ut conferamus unà. G. Libenter equidem faciam. Sed nè istud quidem sufficiet. M. Non habeo quod possim amplius. G. Quanto præstitisset vivam audire magistri vocem! M. Multò sanè præstiterat; sed quando id mihi non contingit, nec meâ culpâ factum est, nihil habeo quòd me accusem in hac parte. G. Rectè dicis: fac igitur habeas animum bonum. Nam quòd ego tecum pluribus verbis de hac re disputavi, non ideò feci, ut vellem te adducere in desperationem, sed totum illud profectum est ex meo in te amore singulari. M. Haud mihi dubium istud est; quo fit, ut majorem tibi habeam gratiam. G. Sed ecce! vocat vos ad cœnam tintinnabulum. M. Nuntius opportunus.

COLL. 16.

Johannes, Rubetus.

SAlve, *Rubete*. R. O *Johannes*, auspicatò advenis; valésne bene? I. Optimè gratia Deo; tu verò ut vales? R. Rectè sanè, Dei beneficio: sed quando rediisti domo? I. Nudiustertius. R. Bene habet, opportunè venisti. I. Nempe sciebam instare vacationis terminum. R. Placéne ut otiosè aliquandiu confabulemur? I. Maximè, dummodo remoti simus ab hac turba clamosa ludentium. R. Bene mones; secedamus in auditorium illud quod est apertum. I. Quàm aptè hic sedemus! Agè, loquamur libere. R. Suntne perfectæ vestræ vindemiæ? I. Omnino. R. Quantum temporis posuistis in toto opere? I. Dies circiter quindecim.

R. Tu

R. Tu igitur semper interfuisti? I. Nullum intermisi diem. R. Quid agebas? I. Uvas sæpius colligebam. R. Cum verbo *Colligebam* debuisti aliquid addere. I. Quidnam, quæso? R. *Et edebam.* I. Quid opus fuit? De hoc nemo dubitare potest. Quis enim fructus bonos & maturos legit, quin edat etiam ex optimis? R. Profectò rectè loqueris: euge! responsum laudo. I. Jámne putabas os occlusisse mihi? R. Istud nè cogitavi quidem. I. Quid igitur? R. Non expectabam tam promptum támque prudens responsum. I. Nihil est quod mireris. Nam ut est in proverbio, *Sæpe etiam est olitor verba opportuna loquutus.* R. Cui debes hoc proverbium? I. Magistro *Iuliano.* Is enim dictat nobis interdum proverbia ejusmodi, & pulchras sententias ex bonis auctoribus. R. Optimè vobis consulit; sed quibus horis solet id facere? I. Nonnunquam à cœna, sæpius autem cùm in auditorio nihil habemus reddere. R. Utinam sic omnes facerent, dummodo non essent impedimento quotidianis scholæ exercitationibus! I. Bene subjunxisti istam exceptionem per adverbium *Dummodo.* Sunt enim quidam pædagogi, qui suis dictatis & privatis lectionibus sic onerant pueros suos, ut non possunt in schola satisfacere. R. Indè fit, ut ipsi præceptores interdum conquerantur de talibus pædagogis. Sed quid agimus? Redeamus ad sermonem institutum. I. Placet. R. Fuistíne semper occupatus in uvis colligendis? I. Opus illud in paucis diebus absolvitur, propterea quòd ità magnus operariorum numerus ad id locari solet. R. Quid deinde fit? I. Calcantur uvæ, vinum hauritur è cupis majoribus, eâdem operâ diffunditur in dolia: deinde uvæ ipsæ nondum expressæ subjiciuntur prælo in torculari; postremò exportantur & abjiciuntur vinacea. R. Atqui non curabas ista. I. Imò curabam, aliqua ex parte. Nam agendis omnibus intereram, maximè ut solicitarem operarios. R. Eras ergò illîc tanquam præfectus, & quasi magister operum. I. Imò etiam reverà magister operum & præfectus: pater enim me præfecerat. R. Quàm gaudebas isto magisterio! Quàm pulchrum erat videre te cum tua gravitate

vitate aliis imperantem, alios adhortantem, alios denique arguentem! I. Profectò si vidisses me, dixisses aliū esse, quàm in schola discipulum. R. Ut video, non eras otiosus. I. Imò, ut bonus pater-familiàs, adhibebam sæpenumero manus operi, ut ipsos operarios meo exemplo instigarem. R. Non absre (ut apparet) pater te huic muneri præfecerat. I. Nempe aliis in rebus expertus erat meam diligentiam. R. Absit tamen verbo jactantia. I. Ego sic intelligo; sed liberè sic loquor, quia cum familiari meo. R. Sed pergamus. Quanta est vobis vini copia? I. Mediocris, qualis ferè hoc anno ubiq; esse dicitur, tametsi vinū rubellum habemus affatim, album non item. Verum quicquid est, contenti sumus & de manu Domini cum gratiarum actione recipimus. R. Quot implevistis dolia? I. Plùs minus quadraginta: sed sunt alia aliis majora. R. Papæ! Non tibi videtur magnus proventus? I. Satìs quidem; sed non pro ratione anni superioris. R. Quid refert? quantò minor est quantitas, tantò etiam pluris vendetur. I. Sic ferè solet evenire. Sed nonne tibi videor satìs narrare de vindemiis? Quid præterea desideras? R. Quoniam sic abundamus otio, volo etiam aliquid ex te audire de fructibus arborum. Est enim quasi altera vindemia. Nonne habetis multos? I. Plenis tabulatis, quæ est Dei benignitas. R. Quando collecti sunt? I. Quo tempore vinum faciebamus, familia colligebat. R. Quæ sunt vobis ejusmodi fructuum genera? Mala, pyra, castaneæ, juglandes: sed malorum & pyrorum multa est varietas. R. Quid cotonea? Non etiam habetis? I. Imò habemus, sed ea sub malorum genere continentur; unde & alio nomine appellantur mala cydonia. R. Quid autem attulisti huc rediens? I. Nihil nisi quasillum uvarum selectarum; sed singulis posthac hebdomadibus mihi afferentur plenis saccis mala, pyra, castaneæ. R. Interea da mihi, quæso, aliquot ex uvis tuis. I. Eamus in cubiculum meum, illìc dabo tibi. R. Equidem paratus sum; eamus. I. Illìc etiam agemus de repitendo ultimo in diem Lunæ colloquio; nam, ut opinor, id præceptor imprimis exiget.

COLL.

COLL. 17.

Eustathius, Boscomellus.

AUdivi patrem tuum venisse hodie in Gymnasium. *B.* verum audivisti. *E.* Quâ venerat gratiâ? *B.* Ut pro meis alimentis præceptori numeraret pecuniam, simul ut me illi commendaret. *E.* Nunquámne te commendarat? *B.* Imò sæpissimé. *E.* Quid sibi vult istâ commendatione tam frequenti? *B.* Amore vero me prosequitur. *E.* Quid tum? *B.* Ideo cupit me diligenter erudiri. *E.* Quid si commendet, ut sæpius vapules? *E.* Ea est fortasse causa; sed quid indé? non propterea me diligit minus. *E.* Unde istud colligis? *B.* Quia *puero tam necessaria est correctio quàm alimentum.* *E.* Verum quidem dicis, sed pauci ità judicant. Nemo enim est quin panem quàm virgam malit. *B.* Illud est naturale omnibus; quis negat? sed tamen *patienter ferenda est pœna, præsertim justa.* *E.* Hæc habetur in libello morali sententia; *Quod meritò pateris, patienter ferre memento.* Sed, quid si pœna sit injusta? *B.* Ea quoque patienda est nihilominus. *E.* Cujus causâ? *B.* Propter *Iesum Christum*, qui mortem iniustissimam, eámque acerbissimam tulit pro peccatis nostris. *E.* Utinam id nobis in mentem veniret quoties aliquid patimur! *B.* Præceptor id nos sæpe monet, quoties occurrit occasio: sed *surdis narratur fabula*, ut est in proverbio. *E.* Ergò demus operam, ut simus posthac diligentiores. *B.* Ità faxit Deus.

COLL. 18.

Grandinus, Thomas.

CUr non interfuisti hodiernæ concioni? *T.* Occupatus eram in scribendis literis. *G.* Non poteras differre negotium? *T.* Urgebat tabellarii festinatio. *G.* Atqui præceptor docet nos, omnia postponenda esse Dei negotiis. *T.* Docet quidem, neque id mihi dubium est; sed nunquam sumus adeò perfecti, quin sæpe Deum terrenis istis postponamus. *G.* Istud malum est. *T.* Pessimum verò; semper homines sumus, nisi Deus nos Spiritu suo immutaverit. Sed dic, quæso, fuitne frequens

quens auditorem? *G.* Non admodum; pro more ſolito. *T.* Unde fit iſtud? *G.* Ignoras populum nunc eſſe occupatum in vindemiis? *T.* Non ignoro; ſed non poſſunt homines divinis rebus unicam horam impendere? *G.* De hoc non eſt meum tibi reddere rationem; hoc tantùm dico, *Turpe eſt diſcipulo, cum culpa redarguit ipſum.* *T.* Papæ! quantum colaphum impegiſti mihi! Vale: verbum non amplius addam. *G.* Eſto igitur aliàs prudentior.

COLL. 19.

Molinæus, Caravius.

TU igitur eras (ut audio) diſceſſurus es. *C.* Cras, ſi Dominus permiſerit. *M.* Eho! cur tam citò? *C.* Urget me pater. *M.* Imò, tu urges patrem. *C.* Iténe tibi videtur? Quomodo patrem urgere poſſum? *M.* Aſſiduâ mihone literarum. *C.* Tantùm ſemel ſcripſi inſtare vacationem ſcholaſticam. *M.* Quando miſiſti literas? *C.* Hebdomade ſuperiori. *M.* Quo die? *C.* *Veneris.* *M.* Quid facies domi? *C.* Inſtat vindemia, interim colligendi ſunt fructus arborum. *M.* Poteras expectare dimiſſionis diem. *C.* Neſcio quando ſit futurus. *M.* Spero fore ad finem proximæ hebdomadis. *C.* Sed iſtud non eſt in noſtro ſitum arbitrio. *M.* Nè in præceptoris quidem. *C.* Cujus igitur? *M.* Solius Dei qui hominum conſilia ſuo nutu gubernat. *C.* Atqui *Satanas* videtur interdum gubernare. *M.* Quantum Deus ipſi permittit. Sed iſta ſapientioribus relinquamus. *C.* Tutius eſt; monet enim proverbium; *Nè ſutor ultra crepidam.* *M.* Sæpe iſtud ex præceptore audivimus. *C.* Idem quoque non ſemel docuit nos illam *Pauli* ſententiam. *Noli altum ſapere, ſed time.* *M.* Illud etiam frequenter habet in ore. *Altiora te nè quæſieris.* *C.* Sed audin' tu ad cœnam ſignum dari? *M.* Adhuc pulſat aures meas tintinnabulum. *C.* Eamus in aulam nè deſimus precationi. *M.* Cras ante diſceſſum te ſalutabo.

COLL. 20.

Patrinus, Croteranus.

QUo ludi genere hodie te exercuiſti? *C.* Juglandum. *P.* Ecquid lucri feciſti? *C.* Imò, perdidi. *P.* Fortuna igitur

igitur tibi adversa fuit. C. Nescio quæ fortuna; tantum scio, meâ culpâ accidisse; sed ità volente Deo. P. Cur Deus id voluit? C. Ut hinc discam ferre graviora, cum acciderent. P. Quasi verò Deus lusiones puerorum curet. C. Curat profectò; quinetiam *nihil fit in rerum natura sine Divina prudentia.* P. Siccine philosopharis? Quisnam te ista docuit? C. Non tute audivisti toties ex concionatore nostro? P. Fieri potest ut audierim; sed quid agas? fluxa est mihi memoria. C. Nimirum, quia illam non exerces. P. Quomodo exercenda est? C. Primùm diligenti attentione, hoc est, diligenter advertendo ea quæ audivimus, aut legimus; deinde eadem sæpe repetendo; denique docendo alios ea quæ didicimus. P. Ista nobis sæpius inculcantur à præceptore; sed (me miserum!) quàm supina est hæc mea negligentia! C. Sic sumus omnes, nisi Spiritus ille Dei nos excitet. P. Quid igitur faciam? C. Expergiscere, mi *Petrine*, toto animo totisque viribus ad Deum adspira; illum assiduè & pro affectu precare, vigilans esto, pravos fugito, versare cum bonis, tum moribus facilimus effice ut eos tibi familiares reddas. P. Quid tandem consequar? C. Rogas? Si te istis moribus assuefeceris, Dominus Deus suâ clementiâ tui miserabitur, brevique animum tuum immutatum senties. P. O quàm opportunus hic mihi congressus fuit! Obsecro te, mi *roterane*, ut sæpius colloquamur. C. Per me non stabit, quoties utrique licebit per otium. P. Gratias ago maximas. C. Non est quòd agas; recipiamus nos in auditorium.

COLL. 21.

Ægidius, Massurius.

CUr hic dispergebas pisa? *M.* Quando? Æ. Post prandium. *M.* Id faciebam animi causâ. Æ. Sed Pisa illa unde habueras? *M.* Acceperam è conchula, ubi reposita erant ut craftino die coquerentur. Æ. Debuistine animi causâ malum facere? *M.* Non putabam id esse

esse malum. Æ. Annon est malum conculcare panem pedibus? M. Istud ego nollem facere. Æ. Cur nolles? M. Quia *panis est nobis maximè necessarius.* Æ. Et pisa ipsa, & cætera quæ eduntur, Deus in usum nostrum creavit. M. Non ignoro illud; quinetiam pisis libenter vescor, si bene cocta & condita sunt. Æ. Præterea, vellésne abuti rebus tuis? M. Minimé. Æ. Tantò minùs allenis debes. M. Istud satis intelligo. Æ. Ergò non rectè fecisti. M. Non re[illegible]fateor: non tamen animo malo. Æ. Cur igitur feci[illegible] Mea ineptia me ad illud incitavit. Æ. Quid indè meruisti? M. Plagas. Æ. Rectè dicis, sed (opinor) non ex animo. M. Imò certè, nè me accuses oro. Æ. quandoquidem sponte fateris, non accusabo: sic enim velle se dixit præceptor sæpissime. M. Quid ille dixit? Æ. Ut de rebus ejusmodi levioribus neminem ad ipsum deferamus, qui modò culpam libens agnoverit. M. Istud ergò beneficium tibi debebo, mi *Ægidi.* Æ. Nihil velim mihi debeas hoc nomine; sed mecum precare Deum, ut à malo nos liberet. M. Quotidie in schola quater aut quinquies palàm precamur. Æ. Quid tum? M. Præterea privatim, quoties cibus sumitur, quoties cubitum itur, quoties cubitu surgitur. Nonne satis hæc sunt? Æ. Præter illa, sæpe monet præceptor, ut interdum pro se quisque precandi causâ secedat aliquò in secretum locum; meministin? M. Memini probé: sed (ut scis) difficile videtur esse, ut pueri secretis precibus assuescant. Æ. Et tamen paulatim assuescere optimum fuerit. M. Progressu temporis Deus ipse noster ad eam rem nos incitabit, atque assuefaciet. Æ. Ità fore sperandum est; si tamen in verbi ejus tum lectione, tum auditione sedulò proficiamus.

COLL. 22.

Varro, Castrinovanus.

QUid est quòd hodie tam citò à patruo redieris, præsertim cùm fuerit convivium? C. Quid illic fecisse diutius? V. Cœnam expectâsses, ut ederes de prandii reliquiis

C. Satis

C. Satis ederam in prandio. Præterea, jussit patruus ut domum reducerem præceptorem, quem ego ad convivium deduxeram. V. Quid frater tuus patruelis? cur in ludum vobiscum non rediit? C. A matre retentus est in unum aut alterum diem. V. Quamobrem? C. Ut illi resarciantur vestimenta. V. Illa est mulierum cura. Sed agè, quoniam nunc otiosi sumus, narra mihi (quæso) aliquid de convivio. C. Quid de illo scire cupis? V. Primum, qui convivæ fuerint; deinde, quàm lautum & opiparum convivium. C. Convivæ fuerint hi præcipui, quatuor Syndici, subpræfectus urbis, & alii duo primæ notæ è Senatorũ numero. V. Nõstine? C. De facie quidem: sed eorum non teneo nomina. V. Nulline præterea? C. Duo ex patrui mei familiaribus. V. Quotus accumbebat præceptor. C. Quotus esset non observavi, sed erat in media ferè mensa, è contraria parte mei patrui. V. Tu verò? C. Hui inepte, qui istud roges! Egóne homunculus cum tantis viris epularer? Satis hoc mihi honorificum fuit, quòd ministrarem. V. Nullæne erant mulieres? C. Nullæ præter uxorem patrui, quæ quidem sedebat in mensa extrema. V. Quid illa tam remota? C. Sic voluit ipsa, ut identidem commodiùs surgeret propter ordinem ministerii. V. Quid filius? C. Iuxta matrem assidebat. V. Habeo de convivis; nunc expecto de convivio. C. Onus mihi valde magnum imponis ac difficile, maximè propter memoriam: sed quando (ut dixisti) plusculum otii nacti sumus hoc pomeridiano tempore, dabo equidem operam ut aliqua ex parte expleam desiderium tuum. V. Pergratum mihi feceris. C. Ea tamen lege, ut par pari referas, si quando dabitur occasio. V. De hoc nihil est quòd dubites. Incipe. C. At ego interea sedere volo, quia longa est narratio. V. Eamus sub pergulam, ut in umbra commodiùs fabulemur. C. Audi nunc jam. V. Quia (ut ais) longa est narratio, dic mihi primùm, quotâ horâ accubitum est? C. Fere decimâ. V. Quotâ resurrectum? C. Paulò ante meridiem. V. Sedebãtne omnes commodè? C. Commodissimè. V. Nunc ad rem aggredere. C. Accipe igitur mensæ præludia. V. Appone, cùm voles.

C. In-

C. Imprimis appoſita ſunt tenella cruſtula, mellita opera piſtoris cum aromate. V. Optimum ſanè exordium, & ad conciliandos animos aptiſſimum. C. Omitte, quæſo, iſtas interpellationes, nè mihi perturbetur memoria. V. Poſthac non interpellabo niſi ſi quid opus erit requirere. C. Sequutæ ſunt pernæ ſalitæ, hilla infumata, lucanicæ, linguæ bubulæ ſale quoque & fumo indurata. Atque hæc ad excitandam appetentiam & ſitim acuendam. V. Quaſi verò non ſatis acueretur Solis æſtu & fervore. C. Sic docti ſolent facere convivatores. V. Iſthæc audio libenter, præſertim cùm exprimas omnia propriis & ſignificantibus verbis. Perge porrò. C. Eodem ordine interpoſita ſunt acetaria è lactucis capitatis, avium inteſtina frixa, minutalia ex vitulina, cum ovorum vitellis integris. Et hæc hactenus de præludiis, qui miſſus primus fuit. V. Nihil interim bibitum eſt; C. Indigna homine quæſtio. Quis enim vino hîc parceret? Vixtres, & quidem ſtrenuiſſimi, fundendis potibus ſufficiebamus. Sed de potibus agam poſterius; ſine me cibos expedire. V. Agè, ſino. C. In ſecundo miſſu hæc ferè fuerunt, artocreæ, pulli gallinacei elixi cum lactucis, bubula, vervecina, vitulina, ſuilla recens & ſalſa, jus carnium ovorum vitellis croco & omphacio ſuaviſſimè conditum, aliquot item juſcula ex oleribus. V. Hîc plus opinor fabulatum, quàm eſum fuiſſe, quia ſcilicet aſſa expectabantur. C. Vix menſam attigeramus, cùm aſſa tollere juſſi ſumus. Venio igitur ad tertium miſſum, in quo aſſa hæc fuerunt expoſita, pulli gallinacei, pulli columbini, anſerculi fartiles, & ſuculi, item cuniculi, armi vervecini; poſtremò, ferina duorum generum, opere piſtorio incruſtata. V. Quid præterea? C. Quid? Hem! (penè prætermiſi) duæ perdices interjectæ, cum lepuſculo, faba virides rixæ, & piſa cocta cum ſiliquis. V. Nihilne piſcium? C. In tempore admones. Erat tructa ingens, quæ diviſa fuerat in partes quatuor præter caudam; prægrandis item lucius ad eundem modum quadripartitus. Tacco minutos

piſces

pisces & mediocres, partim elixos, partim assos, aut frixos, item cancros fluviatiles; magno omnia numero: sed hæc magis ad ostentationem quàm ad necessitatem; de iis enim ferè nihil gustatum est. *V.* Unum mihi videtis prætermisisse. *C.* Quid illud est? *V.* Nulline erant intinctus? *C.* Imò singulis propemodum sirculis addita erant scitissimi saporis embammata, quæ coquus ipse miro artificio concinnaverat. Nec verò defuerunt capparides ex oleo & aceto mala citria, olivæ conditivæ cum sua muria, acetum rosaceum, succus oxalidis. *V.* O quot & quanta gulæ irritamenta! *C.* Adde etiam, corporis & animi impedimenta. *V.* Sed quis, quæso, fuit ultimus actus fabulæ? *C.* Tandem, cùm jam nec carnes nec pisces ullus ederet, jubet patruus apponi bellaria; in quibus hæc fuerunt præcipua, caseus recens pinguissimus, itémque vetus multiplex, scriblitæ, placentulæ, oryza in lacte cocta, & bene saccharata, persica præcocia, ficus, cerasa, uvæ passæ, caryotæ, tragemata serotina, salgama multorum generum, & alia, quæ nunc mihi non occurrunt. Tanta denique fuit omnium esculentorum affluentia, ut mensa ipsa vix sustineret. Quid quæris? quater aut quinquies mutati sunt orbes & quadrulæ. Cibos crassos & duriores magna ex parte integros in culinam referebamus; adeò pauci attingebant, propter delicatiorem copiam. *V.* Quid confert tanta cibariorũ abundantia & diversitas? *C.* Ad gravandũ stomachum, & morbos complures generandos. Sed quid agas? Sic ferè hoc tempore vivitur. *V.* Qui talibus viris convivia faciunt, certare videntur de copia, de apparatu, de splendore & lautitia. *C.* Et tamen extant inter hujus civitatis leges quædam (ut audivi) sumptuariæ. *V.* *Silent leges inter convivia*, ut obiter è *Cicerone* detorqueamus aliquid. *C.* An putas omnes convivas illâ sumptuum immanitate delectari? *V.* Non puto, nisi fortè sint lurcones, aut asoti, aut *Aupitiani* (ut ità dicam) ventricolæ. Cæterùm quid est causa? *C.* Rogas? Conviva torum non modò stultitia, sed etiam insania. *V.* *Maxima pars hominum morbo jactatur eodem*, ut

ait *Horatius*. C. Sed nos hanc cenſuram omittamus juxta proverbium, *Ne ſutor*, &c. *V*. Redeamus igitur ad propoſitum. Quale vinum appoſitum eſt? C. Si de colore quæris, album, nigrum, fulvum, ſanguineum, deque ſingulis coloribus vina multiplicia. Si de bonitate; omnia ferè generoſiſſima: ſed imprimis commendabant illud vini genus ex *Burgundia*, quod vulgò vocatur *Ambroſium*. *V*. Unde hoc petebatur? C. E patrui cella vinaria. *V*. Habétne multum ejuſmodi? C. Duos cados vini *Helvetii*, duos item albi limpidiſſimi. *V*. Quis fuit prandii exitus? C. Ubi videt patruus convivas omnes pene defeſſos edendo, bibendo, colloquendo: tunc vinum fundi jubet ſingulis, omnes ad extremum potum invitat. Hinc ordine tolluntur omnia, inſternuntur menſis latiora mantilia ex lino tenuiſſimo, datur aqua odorifera manibus leviter abluendis: ego & patruelis, de more, Deo gratias agimus; ipſe verò patruus clarâ voce agit univerſo cœtui. Tandem primus Syndicus, convivarum nomine, ſatis accurato ſermone, publicas agit gratias convivatori, ſimul objurgat eum quòd tam munifico & ſumptuoſo apparatu convivatus fuerit. *Imò* (inquit patruus) *mihi quæſo ignoſcite, quòd vos pro dignitate non ſatis amplificè tractaverim.* His dictis, ſurgunt è menſa univerſi; magna pars *vale* dicto ſtatim diſcedit; cæteri manent, ſtantes & colloquentes in aula. *V*. Quid vos interea, qui miniſtraveratis ad menſam? C. In culinam ad prandium nos recepimus, corpus illic otiosè & ex animi ſententia curavimus. *V*. Ubi erat interim præceptor? C. Patruus illum ſeorſum vocaverat ad alloquium. *V*. Credo, ut ſe & filium ſuum de meliore nota commendaret. C. Illud eſt veriſimile. *V*. Neſcis quæ fuerit cauſa tanti convivii? C. Quid meâ ſcire refert? *V*. Tantò minùs igitur meâ. C. Rectè colligis, & ſic expectabam. *V*. Atque non ſum Dialecticus. C. Tibi eſt naturalis Dialectica. *V*. Eandem habent rustici. C. Sed agè, dic mihi ſeriò; non egregiè tractavi magnificè? *V*. Tali convivio nunquam interfueram. C. Gaudeo ſtomacho tuo ſatis eſſe factum. *V*. Eſt Deo gratia,

qui

qui dedit nobis otium tam jucundum. C. Surgamus tandem: nam audio pueros à lusu discedere.

COLL. 23.

Patroclus, Præfatus.

Tityre qui patulæ recubans sub tegmine fagi:
Tunc hîc solus eris, tam læsus tamque supinus?

P. *O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit:*
Ille Deus magnus, qui nostram fecit in usum
Omnia, dans propriam cunctis animalibus escam.
Qui mare, qui terras, & quod regit omnia cælum
Condidit ille opifex rerum, qui summus habetur
Pa. *Carmina mitte loqui, nunc me ligubre Camœnæ:*
Est mihi mens alibi, cupio certare merendâ.
P. *Sed tamen hæc mecum poteris residere sub umbra:*
Namque hîc (ut cernis) locus est satis amplus utrique.

Pa. Mittamus ergò versiculos & merendas nostras conferamus. P. Per me non stabit; scrutemur peras, age, explica tuam. Pa. Expecta parumper; dic mihi prius: quid habes in merendam? P. Panem. Pa. Quasi verò sine pane merenda esse soleat. P. Nè panem quidem pauperes semper habent. Pa. In tempore admones, ponendæ erunt reliquiæ nostræ in eorum corbulam. P. Quid si reliquiarum nihil fuerit? Pa. Saltem restabit panis, & hoc satis erit. Sed dic tandem, nunquid habes opsonii? P. Etiam dubitas? Mater mea nunquam committeret, ut me in scholam mitteret sine aliquo opsonio. Pa. Dic ergò, quid est? P. Divina. Pa. Non sum vates, nec velim hanc merendæ horam in nugis terere. P. Saltem periculum facies quàm valeas conjecturis; qua de re jam aliquid in Rhetoricis audivimus. Pa. Aut caseus, aut caro est residua ex prandio. P. Neutrum. Pa. Dic sodes, ut accingamus nos operi. P. Nè te diutiùs torqueam, sunt pyra præcocia. Pa. Aín' tu? Res nova: nondum hoc anno videram. P. Vide nunc. Pa. Quàm matura sunt! P. Cur non addis etiam, Quàm bona? Pa. Sed nondum gustavi. P. Satis acutè me reprehendis. Accipe, & gusta. Pa. Papæ! quàm mitia quàm boni succi. P. Nonne meritò maximas

gratias agere debemus Deo nostro, tam benigno Patri, qui nobis indignis tot bona, tamque varia largitur? P. Qui non facit, is profectò est ingratissimus. Pa. Agedum; vescamur bonis ejus cum gaudio & gratiarum actione. Pa. Jamdudum esurio. P. Sed tu nullum habes opsonium. Pa. Vide frustum crassum vetusti casei. P. Edamus primùm pyra, caseo claudemus stomachum. Pa. Sed maturemus, nè fortè hora nos opprimat. P. Neutrum cessare video: certè quod ad me pertinet, non queo comesse citius. Pa. Nè tamen ita devores, porcorum more. Ecquid pudet? P. Quia dicebas esse festinandum. Pa. *Maturemus* dixeram non autem *festinemus*. P. Ego non adeò scrupulosè inter hæc verba discrimen facio. Pa. Vult tamen præceptor ut propriè loquamur, quantum per ingenii captum licebit. Nam bene loquendo bene etiam scribere condiscimus. P. Contrà, diligenter scribendo consuescimus etiam rectè loqui. Pa. Hæc duo inter se conjuncta sunt. Sed, heus! otiosè (inquam) edamus; satis habemus temporis. P. Nonne tota hæc hora ad merendam libera est? Pa. Hodie quidem libera: sed tamen desinamus, nè panis deficiat nos, & nihil reliqui fiat pauperibus. P. Eamus ergò ad puteum, ut aliquantum potemus. Pa. Hem! verborum proprietate semper abuteris; istud *bibere* est, non *potare*. Quòd mihi non parcas, habeo sanè gratiam. Ex prava institutione prima hæc vitia contraxi. P. Verissimè igitur *Quintilianus* dixit, *Hæc ipsa magis pertinaciter hærent quæ deteriora sunt*: meministi'n'? P. Memini; sed interim juva me, ut hauriamus aquam è puteo. Pa. Enitere validius, nimium me laborare finis. P. Tantò bibes jucundius. Pa. Bibitum satis est, recipiamus nos in aulam, nè precationi desimus, & actioni gratiarum. P. Tu præcede, dum urinam illùc eo redditum.

COLL. 24.

Leonardus, Pollio.

DE miror tuam negligentiam. P. Qua in re tandem? L. quòd te non curas diligentiùs. P. Ego verò me curo fortasse nimis. Satis edo, bibo, dormio; quæ est

Dei

Dei erga me benignitas: præterea pecto capillum, lavo manus, faciem, dentes, oculos, & hæc manè præcipuè quinetiam, cùm tempus postulat, corpus exerceo, relaxo animum, & ludo cum cæteris. Quid vis ampliùs? L. Mittamus ista; non ea sunt, quæ in te reprehendo. P. Quid igitur? L. Circumspice vestimenta tua, à calce ad verticem nihil integrum invenies; omnia sunt lacerata & obsoleta. Ista profectò nequaquam vestrum genus decent, si saltem curares vestitum tuum sarciendum, aut quoquo modo instaurandum. P. Loqueris tu quidem quæ libet: quòd si parentes haberes tam procul remotos, fortasse non esses elegantior. Si mihi pecunia suppeteret, non paterer me usque adeò pannosum esse. L. Nec ideò tamen cares negligentiâ. Cur enim non petis alicunde mutuò? P. Unde peterem? L. Si non alicunde, certè à præceptore posses. P. Quid si dare nolleti L. Nemini denegat ex discipulis domesticis, siquidem videt opus esse. P. Id ego non ignoro; sed sum verecundior, quàm ut audeam ex eo petere. L. Ah! rusticus est iste pudor. P. Malo tamen verecundus esse, quàm impudens. L. *Verecundia* (ut dixit quidam) *est bonum in adolescente signum*: sed ubique adhibenda est mediocritas. P. Ego eo sum ingenio, ut semper vereor offendere quempiam. L. Ingeniū laudo: sed *est modus in rebus*. Nam ille offendendi metus habere locum debet in rebus turpibus, aut certè indecoris: hic verò nihil tale video. Est usitatum in hominum societate, ut alii aliorum operâ indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, si quid ab amicis aut commodatò petam aut mutuò? P. Nemo reprehendet, nisi fortè rebus ejusmodi abuti velis. L. Tu verò (quantum ego te novi) abuti nolles? P. Apage istum abusum! L. Quid ergò jam obstat, quò minùs petas, præsertim ab homine facillimo, tuique (ut apparet) amantissimo? P. Agè, petam; sed pèn epistolium, quod ut reddas, tibi dabo. L. Reddam profectò libentissimè, tèque illi commendabo diligenter. P. Equidem non parvam tibi gratiam habeo, quòd me tanti feceris, ut ad hanc fiduciam hortarere. L. Nunc relat.

ut scribas quod dicis epistolium; reliqua mihi committas. P. Bene vertat Deus quod coepimus. L. Nè dubites; res prosperè succedet.

COLL. 25.

Clavetus, Quercetanus.

NEscis quid mihi his diebus in mentem venerit? Q. Quid istud, quæso? C. Cogito in gymnasium me recipere. Q. Quid in gymnasium? Habitandi causâ? C. Non ut inquilinus habitem, sed ut vobiscum vivam in mensa præceptoris. Q. Utinam istud ex animo ac verè diceres! C. Ex nostra mutua consuetudine atque amicitia deberes satis intelligere, me nihil apud te neque simulare, neque dissimulare solitum. Q. Planè istud jampridem intelligo: sed, audito ex te isto verbo, me rapuit affectus in eam exclamationem, ità prorsus oblitus eram mei. C. Non aliter dictum tuum accipio: sed ad rem. Pater quidem non cogit me, sed ex vultu & verbis ejus satis video, id illi placere maximè. Q. Nempe hoc illud est, novit pater tuus, vir prudentissimus, *liberalia ingenia cogi nolle, duci facilem.* Sed tamen non dubito id fieri divini instinctu numinis; tu verò quid judicas? C. In eadem sum sententia, præsertim cùm ego quoque in eam partem sponte propendeam. Q. Magnum argumentum, istud esse ex Deo consilium. C. Id ego crediderim: nam qui ad eam rem coguntur à parentibus, ferè quærunt subterfugia, quibus detrectent imperium. Q. Ego (ut fatear ingenuè) aliquando id in me sum expertus, antè scilicet quàm ingressus essem. Quid enim censes? Audiebam ex istis *Satanæ* mancipiis tot maledicta, tum de præceptore, tum de disciplina; ut mihi viderer carcerem aut pistrinum ingredi veriùs quàm gymnasium. Quòd si tu quoque in aliquam ejusmodi pestem incidisses, non dubium est, quin ille manibus pedibúsque obnixè conatus esset abterrere te ab isto tam sancto proposito. C. Nemini adhuc palàm feceram. Q. Quod mihi dicis, non est palàm facere. C. Satis scio; sed mihi istud excidit ex *Terentio*. Nunc pergamus ad reliqua.

Q. Quid

Q. Quid restat, nisi ut Deum preceris, & pergas gnaviter in sententia? Audies de quotidiano victu in vestra mensa, de præceptoris & hypodidascali familiaritate in audienda prælectionum repetitione, de facilitate præceptoris in ipso convictu, de illo à cæna placido studiorum certamine, de libertate colloquendi per otium de honestis, de libera inter nos reprehensione. *C.* De his (inquam) omnibus satis multa narrâsti mihi aliàs quæ quidem valde placent omnia: mihi tamen nihil videtur utilius, quàm illa perpetua *Latinè* loquendi exercitatio. Quis enim major est studiorum fructus? Quid honestius? Quid jucundum magis? præsertim ubi alius alium sine odio aut invidia liberè reprehendit? Quid, quòd victi in earum rerum certamine pudore tantùm puniuntur, victores etiam præmio donantur? Omnes denique vestræ excogitationes vel auditu ipso me delectant mirificè. *Q.* Quantò magis illud diceres, si videres ista; si dum geruntur, interesses! *C.* Ego (Deo volente) interero. *Q.* Utinam propediem! *C.* Ità spero quidem; unus tamen restat mihi scrupulus, quo me facilè (si voles) liberabis. *Q.* Faciam bonâ fide, si potero; sed interim vide nè *nodum in scirpo quæras*, ut antea vidimus in *Terentio*. Agè, qui tandem scrupulus iste est? *C.* Suspecta est mihi vestra disciplina scholastica: non quòd velim ob id incepto desistere; sed ut alacriùs veniam, & jucundiùs, ubi ea de te audiero. *Q.* Nisi tu is esses, qui (ut ego novi) me nec vanum nec mendacem existimas, equidem mallem de hoc omnino tacere, quàm ea tibi referre quæ sentio. *C.* Quid ità tandem? *Q.* Quia difficile est ea verisimilia facere, quanquam alioqui verissima cùm de his vulgus hominum pessima quæque dicat & judicet. *C.* Quorsum istud, quæso? *Q.* Nam improborum mendaciis adeò malè audit nostra disciplina inter istos idiotas, ut mirum sit unum aliquem habitare in schola nostra velle; tametsi (quod est opus Dei) quò pejus audimus, eò plures ad nos conveniunt. *C.* Nihil opus est tam longâ insinuatione; dic mihi planè omnia: nè timeas, non me absterrebis.

Omnia percepi atque animo mecum antè peregi. Q. Adverte igitur animum, dicam brevissimè quicquid alicujus esse momenti videbitur. Imprimis illud velim tibi persuadeas, Præceptorem esse nobis mutuò humaniorem, quàm in schola palàm apparet Tam enim familiariter versatur inter nos, quàm prudens pater solet inter liberos. Cur igitur (inquies) est palam tam severus? Respondeo, Quia sine tali severitate (ut ex ipso audivi, cùm aliquando familiari cuidam narraret) tanta turba scholastica, tamque variis moribus prædita, nec coerceri, nec in officio contineri posset. Suo enim quisque more, suo quisque arbitratu vellet vivere. C. Quinetiam miror ego mecũ sæpissime, tantam esse in tota schola reverentiam, tantum silentium, tantam denique modestiam Q. Multò magis mirarere, si unquam vidisses scholas paganicas. C. Vidi aliquando, atque consideravi diligenter, Plus est silentii in gymnasio nostro sexcentario, quàm quadraginta puerorum, imò triginta in istis scholis trivialibus. Sed perge, quæso; vereor, ut sis Oratur *Asianus*. Jam enim incipit oratio tua quasi longiùs aberrare. Q. Atqui etiam interpellas ipse. C. Nihil extra propositum dixi; sed nunc prosequere. Q. Vis in summa dicam tibi? Disciplina hæc domestica, licèt paucis improbis odiosa videatur, bonis tamen & studiosis propter utilitatem valde placet. Nam, si domi res esset dissoluta, quid nobis tutum foret contra lascivorum & petulantium insultus? quæ nobis quies? quæ studiorum tranquillitas? Itaque disciplina ipsa veris studiorũ amatoribus est perfugiũ, & quasi propugnaculum non secùs ac nautis portus in tempestate. Deniq; quisquis est inter nos pacificus, & ad rectè semper agendum paratus, is est à disciplina tutissimus. Nec verò id agit præceptor, ut nos plagis & verberibus trahat ad literarũ studia; sed nos potiùs inducere nititur his maximè rebus, honestâ & liberali tractatione, benevolentiâ, humanitate, facilitate morum, beneficiis, denique virtutis & studiorum amore. Ex quo fit, ut major pars nostrûm sic effecta sit, ut illi ex animo parere studeat, cùm

caveat offendere, eum tanquam parentem diligat, observet, revereatur. *C.* Alioqui discipulorum officio non fungeremini. *Q.* At sunt quidam verberones, qui nec Deum timent, nec parentes, nec verbera, qui & literarum studia oderunt *cane pejus & angue*, ut verbis utar *Horatii*: talibus inquam severa interdum adhibetur disciplina; quia videlicet necessitas cogit. *C.* Sat habeo, Nunc enim video quorsum spectat vestræ disciplinæ severitas. *Q.* Nimirum, ut mores bonos tueatur, malos autem ut corrigat, aut expellat. *C.* Ego disciplinam istam sanè deosculor, tantùm abest ut reformidem. Te autem, mi *Quercetane*, amo equidem de ista loquendi libertate, quâ mihi stimulos actores addidisti. *Q.* Ego verò immortales gratias ago Patri cœlesti, qui tibi mentem bonam dederit & sincerum judicium. *C.* Valé igitur, & me (si Dominus permiserit) expecta in proximum hebdomadem. Iterum vale, & inceptum nostrum tuis precibus *Christo* commenda etiam atque etiam. *Q.* Precor tibi noctem quietam, & somnium placidum.

COLL. 26.

Florentius, Basilius.

QUid est, quòd ità te tristem video? *B.* Me miserum! vix sum compos animi, ità sum timore perculsus. *F.* Quid (inquam) istud est? *B.* Præceptor nos deprehendit. *F.* Qua in re? furtone? *B.* Ah! minimè gentium. *F.* Quo igitur? *B.* In secreta compotatione. *F.* Indignum facinus! *B.* Heu me miserum! me miserum! quid agam? *F.* Ah! nè te afflictes tantopere. Qui aderant tecum? *B. Fluvialius & Forensis.* O perditos, qui me huc impulerunt! *F.* Ubi id factum fuit? *B.* In cubiculo *Fluviani*, qui utinam hodie è lecto non surrexisset. *F.* Quomodo tandem deprehensi estis? Non erat obseratum cubiculum? *B.* Imò erat, sed (ut scis) præceptor claves habet omnium conclavium; præterea, putabamus illum in conventum hodiernum fratrum accessisse; aliqui pessulum obdidissemus ostio. *F.* Utcunque res habet, Deo volente accidit. *B.* Sic omnino

no ſum perſuaſus; ſed ferè ità ſolemus noſtra omnia, ſive bona, ſive mala, vel prudentiæ noſtræ attribuere, vel imprudentiæ. *F.* Quâ occaſione compotationem iſtam occeperatis? *B.* Illi duo (quod ſatis nôſti) non ſunt convictores. *F.* Quid tum? *B.* Domo allatæ fuerunt eis ad victum neſcio quæ cupediæ; quæ utinam in via periiſſent. *F.* Sed noluit Deus: perge. *B.* Et quia illos interdum per otium doceo, heri poſt cœnam, ad iſtas epulas me invitârunt in hodiernum jentaculum. *F.* Tibi infauſtum jentaculum; ſed quid? erâtne vinum? *B.* Imò plùs ſatis erat vini. Habent enim vini doliola in cella præceptoris. *F.* Quid præceptor, ubi vos ſic epulantes vidit? annon exanduit graviſſimè? *B.* Nihil prorſus commotus eſt; ſed ſubridens, *Volo* (inquit) *eſſe de iſta ſympoſio, ſi placet.* *F.* O moleſtum convivam! Quid vos? *B.* Attoniti omnes obmuteſcimus. Nam, eo dicto, ſtatim ſe proripuit. *F.* Omnia ſigna video hîc eſſe peſſima. *B.* Quis ità non judicet? *F.* Oportet præceptorem aliunde rem olfeciſſe. *B.* Suſpectus eſt mihi quidam, qui nos indicaverat. *F.* Quem ſuſpicaris? *B.* Dicam tibi poſt rei exitum. *F.* Quod invenietis huic malo remedium? *B.* Neſcio; valde ſtupemus omnes, tametſi duo illi convivatores mei nihil videntur eſſe ſoliciti, habent enim in promptu cauſam. *F.* Quid tandem cauſari queunt? *B.* *Iueramus jentatum*, inquient; *quia manè, cùm cæteri jentarent eramus cum parentibus, qui herì nobis attulerunt alimenta.* *F.* Iſtud quidem eſt aliquid; ſed non tamen ſic pœnas evadent. *B.* Cur non? *F.* Quia id fieri debuit in triclinio palam, non autem clanculum in cubiculo. Illud etiam cauſam gravabit, quòd te (cùm ſis convictor) quaſi ad crapulandum adduxerint, quod quidem ipſi præceptori eſt maximè odioſum: tua tamen cauſa eſt longè peſſima. *B.* Cedò igitur quid faciam, mi *Florenti*. *F.* Agè, conferamus conſilia, quibus (ſi fieri poteſt) abſolvatis. *B.* Nihil eſt quod à me expectes in eo genere; (neque enim conſilii locum habeo, neque ullam remedii copiam:) ſed tu, (obſecro) explica vires ingenii tui ad me citò juvandum. Animus

pendet

pendet mihi: inſtat pœna, ſatis vides, ea (niſi quid impediat) poſt cœnam exigetur. *F.* Id nequaquam fiet. Cum enim crimen publicum non ſit, non erit pœna publica. *B.* Sive publicè, ſive privatim id futurum eſt, non differetur. *F.* Rectè judicas. *B.* Id cauſæ eſt, quamobrem nunc ad opem tuam confugerim: quod ſi me deſeris, actum eſt: dabo pœnas graviſſimas. *F.* Ad deum potiùs confugiendum fuit, ſine quo nullum valet conſilium, à quo item ſalus omnis & petenda & ſperanda eſt. *B.* Res eſt manifeſta ſatis, & ego priuſquam te adirem, non prætermiſi precandi officium: ſed tamen vult ille Pater clementiſſimus, ut iis utamur auxiliis, quæ nobis offert ipſe, & quaſi in manum dat. Quare te oro, per noſtram arctiſſimam neceſſitudinem, conſilio tuo nunc mihi ſuccurras. Hic non eſt ceſſandi aut tardandi locus; huc igitur vires tuas intende; hanc cauſam ſuſcipe, obſecro. *F.* Quandoquidem ſic inſtas, ut vim adferre quodammodo videaris, dicam ex animo & verè quod ſentio. Nôſtin' præceptoris ingenium? *B.* Novi (opinor) ex parte aliqua. *F.* Ergò memoriâ tenes, nihil eſſe illo clementius, iis quidem quos videt ſubmiſſos eſſe, & culpam ingenuè confiteri; ſuperbis autem & contumacibus vix aliquid poteſt ignoſcere. *B.* Egomet iſta non ſemel obſervavi. *F.* Scin' igitur quid facias? *B.* Dic mihi, quæſo. *F.* Dum tua res adhuc integra eſt, tibi ſuadeo, ut hominem ſolus adeas in muſæum, & orationem habeas in hanc ſententiam: "En ego, præ-
"ceptor humaniſſime, graviter peccavi, fateor, ſed (ut
"ſcis) prima eſt noxa, quam admiſerim. Nunquam enim
"antea quicquam admiſeram, quod flagris dignum vi-
"deretur. Quamobrem clementiſſime præceptor, hanc
"primam culpam (ſi tibi placet) priſtinæ integritati
"meæ condonabis: quòd ſi unquam poſthac recidero,
"cauſam non dico, quin plectar ſeveriſſimè. Hâc aut ſi-
mili oratione illum (ut ſpero) exorabis. *B.* O conſilium prudens & opportunum! *F.* Utere, ſi tibi videtur. Tale certè eſt, quale mihi dari vellem in ejuſmodi malo. *B.* Sed unum reſtat, de quo ſum ſolicitus. *F.* Eho! quid reſtat?

B. Non

B. Non potero tam breviter commodè dicere in conſpectu præceptoris quàm tu nunc dixiſti. *F.* Non debes adeò de verbis meis eſſe ſolicitus, modò teneas ſententiam. *B.* Propemodum teneo. *F.* Bene habet: ſcribe nunc craſſo modo ut poteris; deinde conferemus una: poſtea ediſces at verbum diligenter. *B.* Hoc nihil eſt neque tutius, neque certius: ſed quo tempore cenſes illũ adire poſſe opportune? *F.* Cùm primùm videbis eum à prandio ſe recipere in bibliothecam: aut ſi fortè (ut ſolet) ambulatum in horto ſolus iverit, tunc illum ſtatim ſequere. *B.* Quo tum utar exordio? *F.* Non opus eſt alio, quàm quo apud illum uti ſolemus omnes. *B.* Quid eſt illud? *F. Præceptor, licétne pauca?* *B.* Bene vertat Deus omne conſilium tuum. Nunc eo ſcriptum quod dixiſti, deinde te reviſam. *F.* matura: nam inſtat hora prandii.

COLL. 27.

Ambroſius, Gratianus.

SUbtriſtis mihi videris, *Gratiane*, quid rei eſt? *G.* Dies noctéſque de patre abſente cogito, & ob eam rem interim mœrore conficior. *A.* Quamdiu abfuit? *G.* Quatuor abhinc menſes. *A.* Nihil ad vos interea ſcripſit? *G.* Ex quo diſceſſit, nè verbum quidem audivimus. *A.* Fieri poteſt, ut ſcripſerit: ſed aut literæ interciderunt, aut fuerunt interceptæ. *G.* Quod dicis verisimile eſt. Nam antea, ubicunque eſſet, ſolebat nobis ſcribere. *A.* Nonne hâc æſtate iverat *Lutetiam?* *G.* Eo certè conſilio tunc ſeſe in viam dederat. *A.* Confido ſalvum eſſe. *G.* Ego quoque non diffido, ſed non ideò meus allevatur dolor. *A.* Quid ait mater? *G.* Ferè ſemper lamentatur: indè fit, ut mihi duplicetur ægritudo. *A.* Sed tamen non uſque adeò te macerare debes; potiùs enim de illo bene ſperare oportet quàm te ſic macerare. Quid enim ſunt quatuor menſes? Quotula eſt pars eorum, qui tot annos domo abſunt, interim jactati *per varios caſus, per tot diſcrimina rerum?* *G.* ſed quid me conſolantur aliorum caſus & pericula? *A.* Vide tamen, nè is nimium delicatus, qui patris deſiderium

rium tantillo tempore ferre non queas. G. Ferrem equidem æquo animo; modò illi bene esse saltem intelligerem. A. Cui potest esse malè, qui in Deo spem omnem collocavit? *Sive enim vivimus, sive morimur Dei sumus*; ut divus *Paulus* ait. G. Nihil dubito istud esse verissimum; sed ea est carnis hujus infirmitas. A. Quid faceret igitur, qui in *Christo* spem nullam habet? G. Nescio: A. Sed cave tamen, nè istâ tuâ impatientiâ Deus ipse offendatur. G. Delictum meum subinde agnosco, & supplex imploro veniam. A. Facis, ut debes. Sed audi quæso quid mihi nunc in mentem venerit. G. Quid istud est? A. quid si pater tuus navigaverit in *Britanniam*, negotianda causa? Illic enim nunc est libertas maxima. G. Quam libertatem dicis? A. Evangelium, quod illic auditur liberrimè. G. Ain' tu Evangelium nunc esse in *Britannia*? A. Certa res est. G. Atque Idololatriam profligatam? A. Omnino. G. O auditu jucunda evangelia! A. Imò jucundissima. G. Sed unde scis ista? A. Unde sciam, rogas? Miror ego te adhuc ignorâsse quod in ore est omni populo. G. Mirari desines, si scias ubi nos habitemus. A. Ubi quæso? G. In angulo totius urbis remotissimo. A. Atqui putabam vobis esse domicilium in vico ad *Molardum*. G. Jam antè migraveramus quàm peregrè pater esset profectus. A. Quod igitur ignorabas, nunc habeto certissimum, utque magis credas, hoc audi præterea. Major pars *Britannorum* qui ob Evangelium in hanc urbem, tanquam ad asylum, sese receperant, in patriam remigrant jam ante dies quindecim. G. O mi *Ambrosi*, quantùm me isto nuncio de *Britannicis* rebus hodie recreasti! qualem adhibuisti meo dolori medicinam? A. Sic solet Deus noster suis adesse in extremis augustiis. G. Mirum, nî pater est in *Britannia*? Jampridem enim sæpius querebatur, quòd non esse tutus illùc accessus ad mercaturas obeundas. A. Quinetiam *Britannus* quidam homo, neque levis, neque nugator, narrabat his diebus patri meo, se literas certas illinc accepisse, in quibus hoc erat inter cætera, omnes undique ob *Christi* nomen profugos

gos in ipsa *Britannia* excipi humanissimè, tractarique benignissimè. *G.* Quid est igitur, quod amplius dubitemus? *A.* Nulla (ut audis) restat ea de re dubitatio. *G.* Tantum superest, ut imprimis Dei optimi maximi bonitatem extollamus, quanta possumus laude & gratiarum actione: deinde sedulò atque assiduè precemur, ut sua beneficia non modò confirmet, sed etiam indies magis ac magis augeat. *A.* Igitur mi *Gratiane*, memineris patris salutem ipsi Deo per *Christum* sæpissime commendare, idque votis & precibus ardentissimis. *G.* Utinam ille suo Spiritu sic assiciat animum meum, ut ex imo pectore ejusmodi preces effundere valeam, quas ipse dignetur exaudire! *A.* Votum sanctissimum, modò (quod quidem credo) ex animo profectum *G.* O mirabilem consolatorem Deum nostrum! O quantùm valet in adversis rebus veri amici consilium & consolatio! *A.* Sed quò nunc is? *G.* Domum rectà propero, ut hæc matri quamprimum nuntiem, atque ejus animum omni expleam gaudio. *A.* Faxit Deus, ut illa serio exhilaretur. *G.* Ità precor.

COLL. 28.

Dissimargus, Iones.

SAlve, *Iona* optatissime. I. Salve & tu, vindemiator jucundissime. D. Quomodo se habet schola? I. Optimè. D. Jámne redierunt multi? I. Vix quarta pars nunc abest. D. Quid agitur? I. Docetur, legitur, scribitur, repetitur. D. Ista sunt generalia, & quotidiana, sed quid fit in nostra classe? I. Idem quod in cæteris, & quod fiebat ante vacationem. D. Ergóne jam serió habentur prælectiones? I. Jam abhinc octo dies. Nam quid aliud fieret? D. Solebamus per aliquot dies exerceri in iis repetendis, quæ antea didiceramus. I. Tribus diebus totis nihil aliud actum est. D. Quid probatio? jámne incepta est? I. Hui! incepta? propemodum finita est; cras sexta classis interrogabitur. D. Me miserum! excluſus sum à præmio. I. Etiamne præmium sperabas? D. Quidni sperarem? Unicuique sperare licet, præsertim studioso. I. Malim ego ni-

hil

hil ſperare. D. Quid ita? I. Nam ſi nihil contigerit, nulla erit mihi fruſtratio, neque moleſtia, ſin conſequar aliquid, id ego in lucro deputabo. D. Nunquámne legiſti, *Vivere ſpe vidi, qui moriturus erat?* I. Imò verò legi, & memoriâ teneo; ſed hîc nihil ad propoſitum. D. Cur non? I. Quia illîc loquitur *Ovidius* de ſpe illa quæ in rebus adverſis retinenda eſt, quem ſenſum expreſsit *Cato* noſter hoc diſticho;

Rebus in adverſis animam ſubmittere noli.
Spem retine. Spes una hominem nec morte relinquit.

D. Tu igitur nihil ſperas? I. Spero vitam æternam. D. Dicebas modò ſperandum eſſe in adverſis rebus. Quæ tibi ſunt adverſa? I. Ea, quæ me oppugnant quotidie. D. Quæ tandem ſunt illa? I. Propria caro, *Satan*, & improbi homines, qui me injuriis afficiunt. *D.* Ex quo tempore factus es Theologaſter? I. Nec ſum Theologus, nec Theologaſter; ſed quod dico, id ego didici è ſacris concionibus. D. Laudo equidem: ſed agè, dic mihi ſeriò; eſtne acta claſſis noſtræ probatio? I. Iam tibi ſeriò dictum puta. *D.* Dolet mihi non interfuiſſe. I. Citius veniſſes: quid agebas? D. Mater me coegit vindemiæ exitum expectare. I. Credo; ſed tu tuâ voluntate coactus es. D. Ut fatear ingenuè, libenter expectavi. Sed quid agas? *Pfominis ſumus*, ut aiunt. I. Imò pueri. D. Sed vix credas quàm ſit jucundum ruſticari, præſertim ubi tanta eſt omnium fructuum affluentia. I. Eſtne vobis magnus vini proventus? D. Tantus profectò, ut majorem vidiſſe non meminerim. I. quid aiunt ruſtici in hac tanta ubertate? D. Nihil aliud quàm potationes & crapulas crepant; quinetiam vino jam perinde abutuntur quaſi aqua fontana ſit. I. Ea eſt ſtultæ plebis dementia; ut Dei beneficiis nunquam rectè uti ſciat. D. Scilicet iſtud eſt quod dicitur, *Nunquam ſapiunt ſtulti, niſi in angustiis*. I. Ergò plectuntur meritò. D. Quòd admonitiones etiam irrident. I. Sunt qui nullam omnino ferre poſſunt, quin bene & comiter etiam monen-

tibus

tibus irascentur. *D.* Audi aliquid gravius; fuerunt, qui mihi verbera minarentur, cùm eos humanissimè admonerem. *I.* Istud mihi novum non est. Nam & quidam mihi aliquando pugnum intentavit, quod nisi veritus esset mei patris auctoritatem, profectò vapulâssem acerrimè. *D.* Sed omittamus eos, qui cæci sunt, nec tamen se tales esse intelligunt. Iactant se probè callere quid sit Evangelium; cùm reverà Evangelio adversentur. *I.* Si verbi divini Ministros, & Pastores suos non audiunt: qui putas fieri posse, ut nos audiant? *D.* Sequamur ergò quod præcepit *Christus, Nolite sanctum dare canibus. I.* At sunt quidem simplices & benevoli, qui auditione verbi divini mirum in modum delectantur; hi sunt, quos docere est jucundissimum. *D.* Quàm gaudeo quoties in tales incido! ut ego illos complector libenter! *I.* Nec immerito. Nam ubi eos docueris, tum demum frueris laboris tui fructu, non sine voluptate maximâ. *D.* Sed nos quid cogitamus? Non vides, ut nox ferè nos oppresserit; *I.* Discedamus igitur, & cras (si Dominus permiserit) pluribus verbis agemus una de studiis alacriter repetendis.

COLL. 29.

Rufinus, Sylvester.

PAter tuus (ut accepi) rediit è *Gallia. S.* Rediit sanè. *R.* Quando? *S.* Die *Lunæ*, vesperi. *R.* Adventus ejus non tibi molestus fuit? *S.* Quid? molestus? Imò verò jucundissimus. Sed cur istud rogas? *R.* Quia fortasse, illo absente, liberius vivendi est tibi potestas. *S.* Nescio quam mihi libertatem narres. *R.* Potandi, ludendi, cursitandi. *S.* Ain' tu, putas me nihil aliud agere, dum pater abest? *R.* Sic ferè solent omnes. *S.* Dissoluti quidem. Nam, quod ad me attinet, absente patre sic vivo ut eo præsente. Non poto, sed bibo quantum satis est; ludo, cùm tempus postulat, non discurro, sed cum bona matris venia in publicum prodeo, cùm aliquid habeo negotii. *R.* Etiamne matri tantopere subditus es? *S.* Æquè ac patri. Quia enim

enim putas? Nonne de utroq; æquale est præceptum Domini? *R. Honora* (inquit) *patrem tuum, & matrem tuam. S.* Quid *Ethnicus* ille *auctor Distichorum Moralium*?

Dilige non ægrè charos pietate parentes:
Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.

Quid *Paulus* noster? *Filii* (inquit) *obedite parentibus in Domino.* Nonne *parentis* nomine *pater* & *mater* continentur? *R.* Istud à *Latinis* observatur auctoribus. *S.* Quinetiam, si quod esset reverentiæ discrimen, videretur optimo jure plus deberi matribus; ut quæ dolores tantos ac labores propter nos pertulerunt. *R.* Novi ego ista, & quæ dixisti placent mihi omnia. *S.* Cur ergò mihi repugnabas? *R.* Ut eâ quasi repugnantiâ nobis accerserem sermonis materiam. Nam (ut tute nôsti) præceptor sæpe nos exhortatur, ut nostrum otium ejusmodi sermonibus impendamus. *S.* Bonum sanè otium, quod honesto in negotio consumitur. *R.* Huc pertinet illud *Africani* apophthegma, qui dicebat, *Se nunquam minùs otiosum esse quàm cùm otiosus esset*; ut ex *Cicerone* didicimus. *S.* Sed jam tempus monet, ut huic sermoni finem imponamus. *R.* Rectè mones; fortasse enim tuâ causâ cœna tardatur domi. *S.* Plura (si Dominus permiserit) in proximo congressu. *R.* Precor tibi noctem prosperam. *S.* Et ego tibi placidam per membra quietem.

COLL. 50.

Nomenclator, Desideriust.

NOn satis mirari possum, te non esse diligentiorem. *D.* Qua in re videor tibi negligens? *N.* Quòd maximè ferè nunquam ades in tempore; atq; inde fit, ut penè quotidie noteris in catalogo. Cur tu es adeò somniculosus? *D.* Mea sic fert natura. *N.* Corrige naturam istam; hoc est naturæ vitium. Quid tibi profuit *Catonis* nostri dictum. *D.* Quodnam, quæso? *N. Plus vigila semper, nec somno deditus esto. D.* Nè plura; ego probè memini. *R.* Nihil prodest meminisse; nisi ad usum tuum accommodes. *D.* Utinam & hoc, & alia præcepta salubria, tam

facile ad bene vivendi usum transferremus, quàm ea facile ediscimus! N. Ut verum fatear, *præcipere quàm præstare multò est facilius.* Sed tamen *eniti debemus, ut vel monitis vel precibus proficiamus aliquid, & indies evadamus meliores.* D. Qui id non facit, ejus salus desperanda est. Sed nihil difficilius emendatur, quàm naturale vitium. N. Omnia ferè vitia nobis sunt naturalia; &, nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. D. Quid igitur faciendum? N. Fortiter cum vitiis nostris pugnandum est. D. Quo duce? N. Ipso Deo. D. Quibus armis? N. Divinis & spiritualibus. D. Ubi tandem inveniuntur? N. In epistola Sancti *Pauli* ad *Ephesios*. D. Quoto capite? N. Sexto D. Quid si locum per me non intellexero? N. Non omni no intelliges, satis scio: sed præceptor erit consulendus. D. Quid, si mecum adfueris? N. Adesse volo, certum est: verùm captanda erit opportunitas. D. De hac igitur aliàs consilium capiemus. N. Quando istud erit? D. Proximo die *Mercurii*, si tibi ità videtur. N. Quotâ horâ? D. Post meridiem primâ. N. Placet sententia. D. Nunc igitur discedamus.

COLL. 11.

Trapezita, Raimundus.

Licéne malum malo rependere? R. Cur istud quæris? T. Ut iis respondere possim, qui in hac re mihi contradicunt. R. Breviter interrogâsti, respondebo brevissimé; *Non licet*, T. Cur non? R. Quia vetuit *Christus*, & post eum Apostoli. T. Quid igitur faciendum est? R. Malum bono compensandum. T. Annon satis est bonum bono rependere? R. Non satis *Christiane* quidem. T. Quamobrem? R. Nam *Christianum* oportet *Christum* præceptorem imitari. T. Quid fecit *Christus* in eo genere. R. Sanavit eum, qui ipsi colaphum impegerat: precatus est pro iis, qui ipsum in crucem sustulerant; alia item multa fecit ejusmodi. T. Nihilne igitur facit, qui gratiam pro gratia rependit? R. Tantum facit, quantum faciunt Ethnici. T. Quid illi faciunt? R. *Amicos diligunt, & referunt*

gratiam

gratiam illis, à quibus acceperunt. T. Nihilne amplius? R. Nihil; nam quid amplius expectes ab iis, qui verum Deum non novêrunt? T. Quid faciunt inimicis? R. Quibuscunque modis possunt eos persequuntur. T. Estne *Christiano* peccatum? R. Si non licet (ut jam tibi probavi) concludit id peccatum esse. T. Atqui (ut vulgò dicitur) *vim vi repellere licet.* Quam sententiam novus quidam Poeta etiam latiùs interpretatus est his verbis.

Pellere vim vi jura sinunt, & vulnere vulnus.

Quid ad hoc respondes? R. Istud quidem permittunt *Ethnicorum* leges; sed lex divina longè aliter loquitur. T. Quid est divina lex? R. Idem quod Dei verbum. T. Quicquid ergò sit contra Dei verbum: estne peccatum? R. Proculdubio peccatum est. T. Potesne ista probare ex divinis literis? R. Quidni possim? nihil facilius. T. Adfer mihi, quæso, sententias. R. Non credis id, quod est omnibus in confesso? T. Imò verò indubitanter credo. R. Quid igitur opus est testimoniis? T. Ut contradicentibus certò respondere possim. R. Recte intelligis: sed, quia non possis extempore memoriæ mandare, expecta dum tibi describam in chartula, in qua etiam sit locorum annotatio, ut possis quibus voles etiam digito demonstrare. T. Optimum extempore consilium; quantò istud mihi commodius fuerit! sic enim per otium ediscam ut ad manum habeam, quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? R. Cras (si libet) huc ad me revertere. T. Quotâ horâ? R. A meridie prima. T. Sat habeo; interea vale. R. Te servet Dominus Deus.

COLL. 32.

Grimondus, Birretus.

VIs emere hoc cingulum? *B.* Cur emerem? Unum mihi satis est: tu verò cur vis vendere? *G.* Quia sunt mihi duo. *B.* Nec tamen licet ut vendas, nisi vis in pœnam incurrere. *G.* Quid vetat me vendere res meas? *B.* Nihil adhuc tuum habes. *G.* Eha, nihil? unde probas istud? *B.* Quia non-

nondum es tui juris, sed sub patris potestate: denique vis audire breviter tibi istud non licere? *G.* Maximè velim. *B.* De hoc lex est scholastica, cujus hæc est sententia; *Pueri injussu parentum, nec vendant aliquid, nec emant, nec permutent, nec alienent quovis alio modo. Qui contrà fecerit, verberibus plectitor.* *G.* Istud ego non ignorabam; sed volebam periculum facere, an constans esses in observandis legibus. *B.* Tu igitur es simulator. *G.* In hac simulatione nihil video esse mali: nam tu interpretaris malè? *B.* Minimè verò: nihil enim nocuisti mihi. *G.* Quid si nocuissem? *B.* Tulissem æquo animo, ut *Christianum* decet. *G.* Utinam adversa omnia sic feramus propter *Christum*, qui nihil non tulit salutis nostræ causâ! *B.* Feremus certè, si exemplum ejus semper nobis proponamus ob oculos. *G.* Difficile id quidem est. *B.* Imò impossibile nisi illius Spiritu semper adjuvemur: quod quidem assiduis precibus est impetrandum. *G.* O quàm suavi sermone tantillum otii consumpsimus!

COLL. 33.

Sartor, Odetus.

E Cquid hodie precatus es domi? *O.* Cur quæris istud? *S.* Quia non interfuisti matutinæ precationi. *O.* Qui scis? *S.* Observavi. *O.* Atqui tu non es observator. *S.* Non sum. *O.* Quamobrem igitur observabas? *S.* Quia es mihi charissimus. *O.* Quid tum? *S.* Dolebit mihi si vapulabis. *O.* Quid? an ego notatus fui? *S.* Etiam dubitas? *O.* Cùm recitaretur catalogus, nemo me excusavit? *S.* Nemo, quod sciam. *O.* Si me tantopere amas (ut dicis) cur tute non excusâsti me? *S.* Quid causæ dixissem? *O.* Commentus esses aliquid. *S.* Ergò mentitus essem. *O.* Quid indè? *S.* Sed ex verbo Dei mentiri veritum est. *O.* Fateor: sed erat leve mendacium. *S.* *Nihil leve judicandum est, quo Deus offenditur.* *O.* Negare id non possum; sed levia ista facilè remittet nobis propter *Jesum Christum*, qui est deprecator noster & advocatus. Nam quotusquisque non peccat quotidie sæpissimè? *S.* Profectò nullus

nullus: quinetiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species. O. Quid ergò futurum esset nobis, nisi Deus facilè ignosceret? Unde & quotidie precantes dicimus. *Remitte nobis debita nostra.* S. Nihil dubitare debemus, quin remittat, si errata nostra seriò & verè agnoscamus, si ex animo petamus veniam, si fidem habeamus nobis ignosci. O. Quid igitur restat? S. Illud restat, ut neque delectemur peccatis; neque in iis persistamus, neque malitiosè, scienter, & de industria peccatum committamus. Nimis enim multa sunt, quæ per carnis infirmitatem peccamus, & etiam per ignorantiam. O. Nihil dubito de peccatis illis, quæ ex carnis imbecillitate perpetramus; qualis fuit *Petri* abnegatio. Sed quî fit, ut peccemus per ignorantiam? S. De hoc *Pauli* exemplum habes, qui scribens ad *Timotheum*, in priore Epistolâ palàm profitetur se, quamvis Ecclesiam Dei persequutus fuerit, tamen veniâ esse consequutum, quia ignorans id fecerit. O. Isto exemplo mihi abundè satisfeci*sti* (nam & ego id legisse memini;) sed scin' tu quoto Epistolæ capite id scriptum est? S. Equidem non soleo vexare memoriam in retinendis capitũ numeris: mihi hoc tempore satis esse videtur aliquot sententias quasi raptim annotare, quas memoriæ mandare liceat, si quid interdum otii suffurari possim ex quotidiana studiorum præsertim occupatione. O. Utinam ego quoque id facere possem! S. Quid impedit? O. Vix ego queo satis præceptori facere in exercitationibus scholasticis; tantum abest, ut aliis studiis aliquid temporis impertiri concedatur. S. Satis profectò quotidie sumus occupati; sed hæc tamen ferenda sunt, quamdiu nobis opus esse, ipsi Deo & parentibus nostris visum fuerit. O. Ego propterea libenter fero, ac tolero omnes ejusmodi labores. S. Quâ spe toleras? O. Quia futurum spero, ut primi sint gradus, quibus ad majora aliquando perveniam. S. Sed de his aliàs pluribus; nunc agamus quod instat. O. Quid istud est? S. Audin' tu ad cœnam signum dari? O. Bonum signum nuntias; jam sentiebam esuriem. S. Nimirum,

quia merendam prætermiſiſti. *O.* Utinam eâ tam facilè ſemper abſtinere poſſem, quàm hodie carni libenter? *S.* Ego verò non libenter careo, niſi occupatus neceſſario negotio.

COLL. 34.

Phrygo, Stephanus.

S Alve, ambulator optatiſſime. *S.* Et tu ſalvus ſis, ceſſator occupatiſſime. *P.* Satiſne rectè vales, mi *Stephane*? *S.* Imò rectiſsimè; quæ eſt Dei optimi maximi benignitas. *P.* Equidem ex animo gaudeo, tibíque vehementer gratulor, redítũ iſtum incolumem. Ubi fuiſti hoc toto anno? *S.* In *Italiâ*. *P.* Quam ob cauſam animum induxeras illuc proficiſci? *S.* Ob famam regionis, de qua tam multa ubique prædicantur. Nec ignoras quàm ſimus rerum novarum cupidi. *P.* Sic eſt naturâ comparatum: ſed quid illîc invenifti? *S.* Certè multò plura quàm ex fama audiveram. *P.* Sed multa (credo) vidiſti, quæ minimè velles. *S.* Nempe ſcelera: ſed, quod ad regionem attinet, terra eſt longè fertiliſsima, omni optimorum fructuum genere valde abundans, præcipuè vino præſtantiſsimo. *P.* Scilicet, ea potiſsimùm res tibi arridebat. *S.* Ut verum fatear, miré afficiebat palatum; nam quale dicas hoc noſtrum vinum eſſe? villum verè dicas, ſi cum illo compares. *P.* Indè ergò tibi ſe offerebat pulchrum Dei laudandi argumentum. *S.* Pulcherrimum. Sic enim ſæpe cogitabam; "Quàm bonus es, Domine Deus, qui nos amaviſti uſque "ad delicias! Non enim ſolùm ea creaſti nobis ad victum "quæ terra ſponte ſuâ producit; ſed etiam tot genera "rerum delicatiſsimarum, quæ ſi moderatè ſumamus & "cum gratiarum actione, & corpus ſuaviſsimè nutriunt, "& ipſum animum mirificè exhilarant. O quibus ver"bis, quibus operibus ſatis dignè glorificemus nomen "tuum Domine? Denique ſic affiuebat animo, ut nihil magis cuperem, quàm divinas laudes ſemper in ore habere: ſed (proh dolor!) aliis atque aliis ſubinde conceptis cogitationibus ignis ille paulatim extinguebatur. *P.* Iſtud apud me non eſt novum: nam ſæpe tale quid mihi ſolet acci-

accidere. S. Ea eſt naturæ noſtræ inconſtantia. P. Horis ferè omnibus iſtud experimur; ſed quid tandem egiſti in tua *Italia*? S. Inviſi animi gratiâ, aliquot urbes celebriores: alicubi etiam ſtudii aliquandiu. P. Quas urbes inviſiſti potiſsimùm? S. Multas quidem vidi in tranſitu: ſed paucas contemplatus ſum otioſus; nimirum, *Genuam*, *Florentiam*, *Venetias*, denique *Romam* illam, quæ olim *mundi caput* dicebatur; nunc autem eſt omnium abominationum fons & origo. P. Vidiſtíne *magnam* illam *Beſtiam*? S. Vidi obiter, cùm per vicos (opinor) ſpectaculi gratiâ portaretur. P. Sed (ut ad rem) in quibus tandem oppidis commoratus es ſtudiorum gratiâ? S. *Româ* rediens tranſivi *Bononiam*, *Patavium*, *Mediolanum*. In eorum oppidorum ſingulis menſes circiter tres verſatus ſum in vario literarum genere. Volui enim è ſingulis paucula quaſi deguſtare. P. Quid autem vidiſti novi in tot celeberrimis oppidis? S. Rogas? ferè mihi omnia nova videbantur: ſed longum foret tibi omnia narrare præſertim nunc, cùm mihi eſt aliquò properandum. P. Quò tandem? S. Ad patruum qui me ad cœnam invitavit. P. Nolo igitur te remorari diutiùs: ſed quando licebit nobis magis otioſè confabulari? S. Cras à prandio, ſi volueris. P. Ego verò id percupio. S. Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo. P. Fiet, hora eſt ad merendam opportuna.

COLL. 35.

Magiſter, Hypodidaſcalus.

QUid? quod hiſce diebus inter nos egeramus ſatíſne cogitâſti? *H.* Etiam atq; etiam cogitavi. *M.* Ecquid placet tibi conditio, quam obtuli? *H.* Maximé. *M.* Quid menſa, ſeu victus? *H.* Nihil in ea re deſidero. *M.* Quid reſtat igitur? *H.* Ut (ſi tibi non moleſtum eſt) præſcribas mihi quas operas à me tibi præſtari velis. *M.* Id verò eſt æquiſsimum: accipe igitur præcipua officii tui capita; quorum hoc primum eſt;

Quotidie manè diligenter curare, ut omnes domeſtici mei diſcipuli maturè cubitu ſurgant pro ratione temporis;

cùm hiberni, tum æstivi: ubi surrexerint, ea curent, quæ ad cultum & munditiem corporis pertinent: postremò, ut adsint privatæ nostræ precationi.

Secundùm, Ter quotidie in aulam deducere, manè scilicet, & ante horam undecimam ac tertiam pomeridianam. Illic (nisi egomet adero) expectare, donec aliquis ex doctoribus adfuerit; interea curare recitandos catalogos, & precationem dicendam: item observare sedulò, num quis ex ipsis doctoribus absit ab auditorio suo; si quis aberit, mihi statim renunciare, aut ejus partes agere.

Tertiùm, Manere cum pueris domesticis, quoties non docentur in scholis; interea minores ad lectionem & scripturam instruere; cæterorúmq; repetitiones audire quantùm tempus & opportunitas patietur: omnes denique in officio retinere, admonere, arguere, objurgare, virgis etiam ubi opus fuerit, castigare.

Quartùm, Feriatis diebus eos ad sacras conciones ordine deducere, ac domum similiter reducere.

Quintùm, Quoties ludere permissum erit, subinde observare, nè quid præter officium & bonos mores vel factis vel dictis admittant.

Sextùm, Suppeditare illis ex pecunia quam tibi in manus dabo, chartam, pennas, atramentum, & alia quædam duntaxat parvi pretii necessaria; eáque omnia in expensorum codicem referre. Id autem *Mercurii* & *Sabbati* potissimùm diebus fieri solet.

Septimùm, Quæ ad eorum libros, vestimenta, & curam corporis pertinebunt non negligere; hoc est interdum ab illis librorum & vestimentorum rationem exigere, valetudinis & cultûs corporis rationem habere, & alia ejusmodi (in pueris præsertim minoribus) curanda & observanda.

Octavùm, Docere pueros tum in classe mea, tum in cæteris, præter tres superiores: si quando necessitas postulabit.

Nonùm, Interdum (si opus fuerit) me, & domi & foris in privatis negotiis adjuvare.

Hacte-

Hactenus audisti quæ mihi abs te præstari velim officia, quæque etiam ab iis domesticis hypodidascalis exigere soleam. Eorum tamen omnium non adeò severus exactor fuero, quin ipse, quoties per otium licebit aliqua tibi remittam, in quibus ego quasi vicarii partes agam. Intellextin' hæc omnia? *H.* Ego verò diligenter omnia: sed unum te oro, ut, ad memoriam renovandam, des mihi eorum commentariolum, & simul cogitandi ac deliberandi spatium. *M.* Quantum temporis postulas? *H.* Diem unum naturalem. *M.* Ego verò duos integros dabo. Interea (ut cœpisti) nullo tuo sumptu nobis perges convivere & commorari tam liberè, quàm si esses domi tuæ. *H.* Istud non sine humanitate facis; quò fit, ut majori beneficio me devincias. *M.* Habebis à prandio quod requiris, commentarium, cùm primùm meâ tibi manu conscripsero. *H.* Quid si mihi dictares? *M.* Malim egomet scribere, nè quid fortè inter dictandum excidat. *H.* Ut libet.

COLL. 36.

Quæstor, Benignus.

QUàm doleo me non interfuisse manè repetitioni vestræ! *B.* Cur non venisti in ludum citiùs, ut ferè soles? *Q.* Me miserum! non surrexi in tempore. *B.* Quamobrem? *Q.* Quia nemo me expergefecit. *B.* Quis te solet excitare? *Q.* Hospes noster, aut ejus ancilla; sed absente illo ancilla sæpe oblivisciturr, aut certè negligit. *B.* Ubi erat hospes? *Q.* Sub auroram prodierat ad sua negotia, ut postea rescivi. *B.* Quid hospita? nihilne curat? *B.* Quid putas eam curare? quotidie, ex quo surrexit, semper intenta est partim curandis filiolis, partim cæteris domesticis rebus. *B.* Nullósne habes contubernales scholasticos? *Q.* Prorsus nullos. *B.* Ah puer infelix! qui neminem habes, quocum de studiis conferas! *Q.* Ob eam rem mea est miserrima conditio, quantùm ego judico. Non enim possum arbitrio meo studere propter tantam

merca-

mercatorum turbam, qui domum illam frequentant, & mihi toto die obstrepunt. *B.* Non habes tibi cubiculum? *Q.* Quid mihi prodest habere? Est enim ità conjectum gradibus & cochleis, ut nè felis quidem aut ascendat, aut descendat, quin feriat aures meas aliquis strepitus. *B.* Magna profectò molestia. *Q.* Illa verò multò major, quòd supra meum cubiculum est amplissimum conclave, ubi merces asservantur: unde fit ut horis omnibus aliquæ graves sarcinæ vel importentur, vel exportentur. *B.* O Deum immortalem! quomodo illìc potes vivere? *Q.* Quid ais *vivere?* equidem non vivo, sed langueo potiùs. Neque unquam mihi videor esse liber, nisi cùm sim in schola tecum unà, & cum cæteris nostris condiscipulis. *B.* Quàm doleo vicem tuam! *Q.* Utinam liceret mihi tecum habitare in his ædibus scholasticis! *B.* Nihil esset mihi jucundius: sed quid impedit? *Q.* Patris vetus amicitia cum illo hospite meo. *B.* Deberes patrem admonere studiorum tuorum incommodis. *Q.* Sæpe quidem monui, & coràm & per literas. *B.* Quid ille respondit? *Q.* Frustrà monetur: quasi *surdo narratur fabula.* Quid ità? *Q.* Quia nunquam in discendi ludo versatus est: ideoque in studiorum ratione nihil intelligit. *B.* Ego tamen, si mea res ageretur, omnem moverem lapidem, ut voti compos efficerer. *Q.* Quid si præceptor ipse ad patrem meum scriberet? *B.* Nunquam istud illi persuaderes. *Q.* Cur non? *B.* Quia non vult ambire quempiam, ut discipulorum turbam sibi comparet: abhorret enim ab omni tum ambitione, tum avaritia. *Q.* Quid igitur mihi faciendum suades? *B.* Unicum habeo consilium. *Q.* Nè mihi obsecro, reticeas. *B.* Ea res per amicos tentanda est. *Q.* Idem mihi quoque aliquando in mentẽ venerat sed nunquam ausus sum experiri. *B.* Quid dubitas? *Q.* Vereor, ut hoc parùm succedat. *B.* Rei exitus in manu Domini: sed quid tentare nocebit? *Q.* Tentemus sanè. Nihil enim mali (ut confido) indè potest accidere. At ego nescio quâ ratione hîc utendum sit. *B.* Dic mihi, non expectas ut brevì pater in hanc urbem veniat? *Q.* Spero venturum propediem,

B. Quan-

B. Quando igitur? Q. Ad calendas *Quintiles*. B. Optimè est. Scin' igitur quid sit opus facto? Q. Doce, quæso. B. Fac singulatim convenias duos autores ex paternis amicis, præcipuis, qui sunt viri graves & honorati: nempe, ut plùs valeat eorum auctoritas apud patrem tuum. Q. Bene mones: quid illis dicam? B. Narrabis diligenter omnes incommoditates studiorum tuorum. Q. Nihilne amplius? B. Docebis insuper quonam modo tibi provideri possit, ut tempus redimas, quod apud istum hospitem tam miserè hactenus perdidisti; & nisi eo remedio tibi maturè consulatur, actū esse de studiis tuis & eorum progressu. Deniq; nè antè desiteris moneres orare, obsecrare, donec persuaseris, ut tibi promittant se acturos esse seriò cum patre tuo negotium. Q. Quid si recusabunt? B. Vix fieri potest, ut recusent omnes. Q. Non est verisimile, præsertim cùm sint mei amantissimi, & mihi patris nomine gratificentur adeò libenter. B. Ad hæc res ipsa urgebit eos, nempe tanta studiorum tuorum jactura. Q. Pluribus verbis opus non est. Auxilio Dei fretus aggrediar primo quoque tempore. B. Sed interim memor esto, ut in divinas preces dies noctésque incumbas. Q. Ipso volente Deo, id curabo pro viribus. Satis enim scio nullum consilium mihi esse profuturū ni si quoad ille juverit. B. Sed jam tempus est ut domum te recipias, nè fortè hospes offendatur. Quid cessas? Q. Cogito nè quid prætermiserim, de quo esses admonendus. B. Si quid alterutri nostrûm præterea occurrerit, cras otiosè tractabimus. Q. Vale igitur, mi *Benigne*, & perge, quæso, me tuis precibus adjuvare, quemadmodum juvisti optimo consilio. B. A Domino Deo profecta sunt omnia, qui ut consilium dedit, sic dabit effectum. Q. Ità fore confido. Iterum vale, B. Vale, *Quæsior* suavissime.

COLL. 37.

Athanasius, Benjaminus.

SIccine, me insciente, abiit pater tuus, ut mihi non licuerit eum convenire? B. Cur à prandio non venisti in diversorium ejus? A. Quia putabam tantùm cras illum esse dis-

discessurum. *B.* Ego quoque idem arbitrabar; sed noluit occasionem prætermittere, quæ se extempore obtulerat. *A.* Adhuc ille meminit *Catonis* distichon illud,

Quamprimum captanda tibi est occasio prima;
Ne rursus quæras, quæ jam neglexeris antè.

B. Illud opusculum sic memoriâ tenet, ut in eo videatur ætatem contrivisse. *A.* Vide quanta vis sit memoriæ in iis, quæ rudibus annis didicimus. *B.* Ea est *Quintiliani* super hac re sententia; cujus verba (ut opinor) meministi. *A.* Memini; sed (ut ad rem) quæ fuit patri occasio, ut antè discesserit quàm instituerat? *B.* Quidam *Lugdunenses*, quibuscum ad mercatum huc venerat. *A.* Aderásne, cùm profectus est? *B.* Præstolabar illum in diversorio. *A.* Unde scieras mutâsse consilium de profectione? *B.* Eram in prandio, cùm inter ipsos convenerat, ut (expeditis quibusdam reliquis in urbe negotiis) equos sub horam secundam conscenderent. *A.* Quod supereſt, satísne ex animi sententia rem suam fecit? *B.* Ità feliciter, ut me ob eam rem ad divinas laudes vehementer hortatus fuerit. *A.* Tu nunc igitur (opinor) bene nũmatus redis. *B.* Méne rides? *A.* Cur ego id facerem? *B.* Pro tua libidine. *A.* Quasi verò animi gratiâ soleam irridere cæteros. *B.* Atqui ità putabam. *A.* Longè aberras. Nam aliud est *jocari*, aliud *irridere*. Alterum caret vitio, éstque inter amicos satis frequens: alterum est vitiosum, atque odio dignum; utpote quod ex contemptu ferè proficiscitur. *B.* Ignosce igitur mihi. *A.* Non gravis est culpa. Sed dic, rogo; nihil tibi pecuniæ dedit pater? *B.* Nè petivi quidem. *A.* Tamen sponte dedit. *B.* Aliquantulum. *A.* Quantum igitur? *B.* Perpusillum. *A.* Dic, sodes. *B.* Cur tam avidè inquiris? *A.* Ut amicorum more tibi gratuler. *B.* Nihil est gratulatione dignum. *A.* Fatere tandem quid sit. *B.* Soli asses quinque. *A.* Hui! tantillum? O stulte, qui non petieris duos aut tres decussis argenteos! *B.* Non ausus sum. *A.* Quid verebare? *B.* Ut planè denegaret, atque ægrè ferret quòd pete-

peterem. A. Nunquam id feciſſet, modò petendi cau addidiſſes. B. Credo equidem; ſed quid cauſæ attuliſſe. A. Rogas? nonne ſunt res ſexcentæ, quibus indiget uſus ſcholaſticus? B. Multæ ſunt, fateor. A. Tu vero adeóne abundas rebus omnibus, ut tibi deſit nihil? B. Imò deſunt plurima; ſed quibus facilè caream. Præterea, ſatis novit pater quæ mihi opus ſunt, cùm ſtudiorum cauſa, tum ad victum cultúmque corporis. A. Novit quidem, ſed alia multa ſunt illi & curanda & cogitanda. B. Credo eſſe illi præcipuam liberorum curam. A. Sed nimis ab eo remotus es. B. Sine me pervenire quò volo. A. Agè ſino. B. Novit etiam pater me nondum eſſe idoneum ad rectè tractandam pecuniam. A. Cur non? An tu ad eam rem non ſatis ætatis habes atque prudentiæ? B. Ifthinc abſum longiſſimé. Itaq; pater dedit præceptori in mandatis, ut omnia mihi ſuppeditet ad uſus vitæ & ſtudiorum neceſſaria: ad quam rem præbet illi quantum ſatis eſt pecuniæ. A. Eſto. B. Ergò ſi quid à patre peterem, me ſtatim ad præceptorem remitteret; fortaſſis etiam irafceretur, & me graviter objurgaret. A. Facilè eſt objurgationem pati, modò nè ſequantur verbera. B. Facilè eſt, credo; ſed iis duntaxat, quos neq; pudor movet, neque ulla parentum reverentia. Ego autem ipſa verbera ferre malim, quàm patris irati objurgationem. Ex quo fit, ut ſedulò caveam, nè quid illi præbeam cauſæ ad iraſcendum; id enim ſub quinto præcepto Divinæ Legis continetur. A. Facis, ut pium decet adoleſcentem. B. Ejus rei laus non mihi, ſed ſoli Deo tribuenda eſt. A. Nempe à quo proficiſcitur quicquid nobis ineſt boni. B. Faxit ille, ut quæ bona inſpirat nobis, ea ſequamur animo promptiſſimo. Sed, ut ad te redeam, ſerióne reprehendebas quòd nullam pecuniam à patre rogâſſem? A. An ego te vellem ad fallendum patrem inducere? B. Mihi quidem non fit veriſimile; me tamen ipſum fefelliſti. A. Quomodo? B. Quia ſeriò loqui videbaris, adeò aptè vultum verbis ipſis accommodabas. A. Sed quid cenſes de hac nobis confabulatione? B. Argumentum ſatis apertum dediſti

nobi

cùm hiberni, tum æstivi: ubi surrexerint, ea curent, quæ ad cultum & munditiem corporis pertinent: postremò, ut adsint privatæ nostræ precationi.

Secundùm, Ter quotidie in aulam deducere, manè scilicet, & ante horam undecimam ac tertiam pomeridianam. Illic (nisi egomet adero) expectare, donec aliquis ex doctoribus adfuerit; intereà curare recitandos catalogos, & precationem dicendam: item observare sedulò, num quis ex ipsis doctoribus absit ab auditorio suo; si quis aberit, mihi statim renunciare, aut ejus partes agere.

Tertiùm, Manere cum pueris domesticis, quoties non docentur in scholis; intereà minores ad lectionem & scripturam instruere; cæterorúmq; repetitiones audire quantùm tempus & opportunitas patietur: omnes denique in officio retinere, admonere, arguere, objurgare, virgis etiam ubi opus fuerit, castigare.

Quartùm, Feriatis diebus eos ad sacras conciones ordine deducere, ac domum similiter reducere.

Quintùm, Quoties ludere permissum erit, subinde observare, nè quid præter officium & bonos mores vel factis vel dictis admittant.

Sextùm, Suppeditare illis ex pecunia quam tibi in manus dabo, chartam, pennas, atramentum, & alia quædam duntaxat parvi pretii necessaria; eáque omnia in expensorum codicem referre. Id autem *Mercurii* & *Sabbati* potissimùm diebus fieri solet.

Septimùm, Quæ ad eorum libros, vestimenta, & curam corporis pertinebunt non negligere; hoc est interdum ab illis librorum & vestimentorum rationem exigere, valetudinis & cultûs corporis rationem habere, & alia ejusmodi (in pueris præsertim minoribus) curanda & observanda.

Octavùm, Docere pueros tum in classe mea, tum in cæteris, præter tres superiores: si quando necessitas postulabit.

Nonùm, Interdum (si opus fuerit) me, & domi & foris in privatis negotiis adjuvare.

Hacte-

Hactenus audisti quæ mihi abs te præstari velim officia, quæque etiam ab iis domesticis hypodidascalis exigere soleam. Eorum tamen omnium non adeò severus exactor fuero, quin ipse, quoties per otium licebit aliqua tibi remittam, in quibus ego quasi vicarii partes agam. Intellextin' hæc omnia? *H.* Ego verò diligenter omnia: sed unum te oro, ut, ad memoriam renovandam, des mihi eorum commentariolum, & simul cogitandi ac deliberandi spatium. *M.* Quantum temporis postulas? *H.* Diem unum naturalem. *M.* Ego verò duos integros dabo. Interea (ut cœpisti) nullo tuo sumptu nobis perges convivere & commorari tam liberè, quàm si esses domi tuæ. *H.* Istud non sine humanitate facis; quò fit, ut majori beneficio me devincias. *M.* Habebis à prandio quod requiris, commentarium, cùm primùm meâ tibi manu conscripsero. *H.* Quid si mihi dictares? *M.* Malim egomet scribere, nè quid fortè inter dictandum excidat. *H.* Ut libet.

COLL. 36.

Quæstor, Benignus.

Q. Quàm doleo me non interfuisse manè repetitioni vestræ! *B.* Cur non venisti in ludum citiùs, ut ferè soles? *Q.* Me miserum! non surrexi in tempore. *B.* Quamobrem? *Q.* Quia nemo me expergefecit. *B.* Quis te solet excitare? *Q.* Hospes noster, aut ejus ancilla; sed absente illo ancilla sæpe obliviscitur, aut certè negligit. *B.* Ubi erat hospes? *Q.* Sub auroram prodierat ad sua negotia, ut postea rescivi. *B.* Quid hospita? nihílne curat? *B.* Quid putas eam curare? quotidie, ex quo surrexit, semper intenta est partim curandis filiolis, partim cæteris domesticis rebus. *B.* Nullósne habes contubernales scholasticos? *Q.* Prorsus nullos. *B.* Ah puer infelix! qui neminem habes, quocum de studiis conferas! *Q.* Ob eam rem mea est miserrima conditio, quantùm ego judico. Non enim possum arbitrio meo studere propter tantam merca-

mercatorum turbam, qui domum illam frequentant, & mihi toto die obstrepunt. B. Non habes tibi cubiculum? Q. Quid mihi prodest habere? Est enim ità conjectum gradibus & cochleis, ut nè felis quidem aut ascendat, aut descendat, quin feriat aures meas aliquis strepitus. B. Magna profectò molestia. Q. Illa verò multò major, quòd supra meum cubiculum est amplissimum conclave, ubi merces asservantur: unde fit ut horis omnibus aliquæ graves sarcinæ vel importentur, vel exportentur. B. O Deum immortalem! quomodo illic potes vivere? Q. Quid ais *vivere*? equidem non vivo, sed langueo potius. Neque unquam mihi videor esse liber, nisi cùm sim in schola tecum unà, & cum cæteris nostris condiscipulis. B. Quàm doleo vicem tuam! Q. Utinam liceret mihi tecum habitare in his ædibus scholasticis! B. Nihil esset mihi jucundius: sed quid impedit? Q. Patris vetus amicitia cum illo hospite meo. B. Deberes patrem admonere studiorum tuorum incommodis. Q. Sæpe quidem monui, & coràm & per literas. B. Quid ille respondit? Q. Frustrà monetur: quasi *surdo narratur fabula*. Quid ità? Q. Quia nunquam in discendi ludo versatus est: ideoque in studiorum ratione nihil intelligit. B. Ego tamen, si mea res ageretur, omnem moverem lapidem, ut voti compos efficerer. Q. Quid si præceptor ipse ad patrem meum scriberet? B. Nunquam istud illi persuaderes. Q. Cur non? B. Quia non vult ambire quempiam, ut discipulorum turbam sibi comparet: abhorret enim ab omni tum ambitione, tum avaritia. Q. Quid igitur mihi faciendum suades? B. Unicum habeo consilium. Q. Nè mihi obsecro, reticeas. B. Ea res per amicos tentanda est. Q. Idem mihi quoque aliquando in mentē venerat sed nunquam ausus sum experiri. B. Quid dubitas? Q. Vereor, ut hoc parùm succedat. B. Rei exitus in manu Domini: sed quid tentare nocebit? Q. Tentemus sanè. Nihil enim mali (ut confido) indè potest accidere. At ego nescio quâ ratione hîc utendum sit. B. Dic mihi, non expectas ut brevi pater in hanc urbem veniat? Q. Spero venturum propediem.

B. Quan-

B. Quando igitur? Q. Ad calendas *Quintiles*. B. Optimè, est. Scin' igitur quid sit opus facto? Q. Doce, quæso. B. Fac singulatim convenias duos autores ex paternis amicis, præcipuis, qui sunt viri graves & honorati: nempe, ut plùs valeat eorum auctoritas apud patrem tuum. Q. Bene mones: quid illis dicam? B. Narrabis diligenter omnes incommoditates studiorum tuorum. Q. Nihilne amplius? B. Docebis insuper quoniam modo tibi provideri possit, ut tempus redimas, quod apud istum hospitem tam miserè hactenus perdidisti; & nisi eo remedio tibi maturè consulatur, actū esse de studiis tuis & eorum progressu. Deniq; nè antè destiteris monere orare, obsecrare, donec persuaseris, ut tibi promittant se acturos esse seriò cum patre tuo negotium. Q. Quid si recusabunt? B. Vix fieri potest, ut recusent omnes. Q. Non est verisimile, præsertim cùm sint mei amantissimi, & mihi patris nomine gratificentur adeò libenter. B. Ad hæc res ipsa urgebit eos, nempe tanta studiorum tuorum jactura. Q. Plurib⁹ verbis opus non est. Auxilio Dei fretus aggrediar primo quoque tempore. B. Sed interim memor esto, ut in divinas preces dies noctésque incumbas. Q. Ipso volente Deo, id curabo pro viribus. Satis enim scio nullum consilium mihi esse profuturū nisi quoad ille juverit. B. Sed jam tempus est ut domum te recipias, nè fortè hospes offendatur. Quid cessas? Q. Cogito nè quid prætermiserim, de quo esses admonendus. B. Si quid alterutri nostrûm præterea occurrerit, cras otiosè tractabimus. Q. Vale igitur, mi *Benigne*, & perge, quæso, me tuis precibus adjuvare, quemadmodum juvisti optimo consilio. B. A Domino Deo profecta sunt omnia, qui ut consilium dedit, sic dabit effectum. Q. Ità fore confido. Iterum vale, B. Vale, *Quæstor* suavissime.

COLL. 37.

Athanasius, *Benjaminus*.

SIccine, me insciente, abiit pater tuus, ut mihi non licuerit eum convenire? B. Cur à prandio non venisti in diversorium ejus? A. Quia putabam tantùm cras illum esse dis-

discessurum. *B.* Ego quoque idem arbitrabar; sed noluit occasionem prætermittere, quæ se extempore obtulerat. *A.* Adhuc ille meminit *Catonis* distichon illud,

Quamprimum captanda tibi est occasio prima;
Ne rursus quæras, quæ jam neglexeris antè.

B. Illud opusculum sic memoriâ tenet, ut in eo videatur ætatem contrivisse. *A.* Vide quanta vis sit memoriæ in iis, quæ rudibus annis didicimus. *B.* Ea est *Quintiliani* super hac re sententia; cujus verba (ut opinor) meministi. *A.* Memini; sed (ut ad rem) quæ fuit patri occasio, ut antè discesserit quàm instituerat? *B.* Quidam *Lugdunenses*, quibuscum ad mercatum huc venerat. *A.* Aderásne, cùm profectus est? *B.* Præstolabar illum in diversorio. *A.* Unde scieras mutâsse consilium de profectione? *B.* Eram in prandio, cùm inter ipsos convenerat, ut (expeditis quibusdam reliquis in urbe negotiis) equos sub horam secundam conscenderent. *A.* Quod supereſt, satísne ex animi sententia rem suam fecit? *B.* Ità feliciter, ut me ob eam rem ad divinas laudes vehementer hortatus fuerit. *A.* Tu nunc igitur (opinor) bene nũmatus redis. *B.* Méne rides? *A.* Cur ego id facerem? *B.* Pro tua libidine. *A.* Quasi verò animi gratiâ soleam irridere cæteros. *B.* Atqui ità putabam. *A.* Longè aberras. Nam aliud est *jocari*, aliud *irridere*. Alterum caret vitio, éstque inter amicos satis frequens: alterum est vitiosum, atque odio dignum; utpote quod ex contemptu ferè proficiscitur. *B.* Ignoſce igitur mihi. *A.* Non gravis est culpa. Sed dic, rogo; nihil tibi pecuniæ dedit pater? *B.* Nè petivi quidem. *A.* Tamen sponte dedit. *B.* Aliquantulum. *A.* Quantum igitur? *B.* Perpusillum. *A.* Dic, sodes. *B.* Cur tam avidè inquiris? *A.* Ut amicorum more tibi gratuler. *B.* Nihil est gratulatione dignum. *A.* Fatere tandem quid sit. *B.* Soli asses quinque. *A.* Hui! tantillum? O stulte, qui non petieris duos aut tres decussis argenteos! *B.* Non ausus sum. *A.* Quid verebare? *B.* Ut planè denegaret, atque ægrè ferret quòd pete-

peterem. A. Nunquam id feciſſet, modò petendi cauſ addidiſſes. B. Credo equidem, ſed quid cauſæ attuliſſe A. Rogas? nonne ſunt res ſexcentæ, quibus indiget uſus ſcholaſticus? B. Multæ ſunt, fateor. A. Tu vero adeóne abundas rebus omnibus, ut tibi deſit nihil? B. Imò deſunt plurima; ſed quibus facilè caream. Præterea, ſatis novit pater quæ mihi opus ſunt, cùm ſtudiorum cauſa, tum ad victum cultúmque corporis. A. Novit quidem, ſed alia multa ſunt illi & curanda & cogitanda. B. Credo eſſe illi præcipuam liberorum curam. A. Sed nimis ab eo remotus es. B. Sine me pervenire quò volo. A. Agè ſino. B. Novit etiam pater me nondum eſſe idoneum ad rectè tractandam pecuniam. A. Cur non? An tu ad eam rem non ſatis ætatis habes atque prudentiæ? B. Iſthinc abſum longiſſimè. Itaq; pater dedit præceptori in mandatis, ut omnia mihi ſuppeditet ad uſus vitæ & ſtudiorum neceſſaria: ad quam rem præbet illi quantum ſatis eſt pecuniæ. A. Eſto. B. Ergò ſi quid à patre peterem, me ſtatim ad præceptorem remitteret; fortaſſis etiam irafceretur, & me graviter objurgaret. A. Facilè eſt objurgationem patimodò nè ſequantur verbera. B. Facilè eſt, credo; ſed iis duntaxat, quos neq; pudor movet, neque ulla parentum reverentia. Ego autem ipſa verbera ferre malim, quàm patris irati objurgationem. Ex quo fit, ut ſedulò caveam, nè quid illi præbeam cauſæ ad iraſcendum; id enim ſub quinto præcepto Divinæ Legis continetur. A. Facis, ut pium decet adoleſcentem. B. Ejus rei laus non mihi, ſed ſoli Deo tribuenda eſt. A. Nempe à quo proficiſcitur quicquid nobis inest boni. B. Faxit ille, ut quæ bona inſpirat nobis, ea ſequamur animo promptiſſimo. Sed, ut ad te redeam, ſerióne reprehendebas quòd nullam pecuniam à patre rogâſſem? A. An ego te vellem ad fallendum patrem inducere? B. Mihi quidem non fit veriſimile; me tamen ipſum fefelliſti. A. Quomodo? B. Quia ſeriò loqui videbaris, adeò aptè vultum verbis ipſis accommodabas. A. Sed quid cenſes de hac nobis confabulatione? B. Argumentum ſatis apertum dediſti

nobis

nobis in hoc otio noſtro veſpertino. *A.* Ecquid Habuit ſermo noſter quod reprehendiſſet obſervator, ſi forte (ut ſolet) nos obſervâſſet ex inſidiis! *B.* Nihil, ut opinor. *A.* Profectò verum eſt, quod ſæpe nobis præceptor inculcat. *B.* Quid illud eſt? *A.* *Latinæ* linguæ copiam & facultatem comparari his potiſſimùm rebus, ſæpe ſcribendo, confabulando, legendis auctoribus, *Anglica Latinè*, aut *Latina Anglicè* convertendo. *B.* Ergò his rebus diligenter nos exerceamus, adjutore Domino Deo, in cujus manu ſita ſunt ſtudia noſtra omnia. *A.* Idem faxit, ut ejus erga nos beneficia vero cultu digniſque laudibus perpetuò celebremus.

B. *Hoc opus hoc ſtudium parvi properemus & ampli:*
Hæc ſit votorum ſumma ſuprema, precor.

A. Sed audi horologium. *B.* Nos opportunè admonet: itaque deſiſtamus. *A.* Alioqui Solis occaſus nos hîc opprimet.

COLL. 38.

Honoratus, Vivianus, Pratenſis, Pædagogus.

Quod caret alternâ requie, durabile non eſt?
Hæc reparat vires, feſſaque membra levat. Ovid.

V. *Nec me offenderit luſus in pueris, eſt & hoc alacritatis ſignum.* Quintilianus.

Pr. *Nulla res eſt, quæ perferre poſſit continuum laborem.* Quintilianus.

Pæ. Video quorſum ſpectant iſta; nimirum ut vos ambulatum ducam: ſed eandem cantilenam ſemper ferè recantatis, ut ſolent noſtræ aviculæ. *H.* Quid ergò vis dicamus, præceptor? *Pæ.* Dicite poſthac ſuam quiſque ſententiam ex *Novo Teſtamento*. *V.* Eugè! nihil erit nobis facilius: habemus enim in promptu multam earum copiam. Vis ergò, præceptor, ut jam nunc incipiamus? *Pæ.* Sanè velim; quando (ut ais) tanta eſt vobis copia. *V.* Quis incipiet? *P.* Tùne, *Honorate*, vis honoris tui cauſâ hujus rei ſpeciem edere? *H.* Id ego libenter faciam, ſed Dei honoris cauſâ, *Pæ.* Laudo iſtud verbum. Divinis enim

enim honor & gloria omnibus in rebus est præferenda. Eia incipe, si quid habes. *H. Nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non poteſtis ingredi in regnum cœlorum.* Matth. quinto capite.

V. *Depoſito mendacio, loquimini veritatem quiſque proximo ſuo.* Ad *Epheſ.* capite quarto.

Pr. *Filii, obedite parentibus in omnibus, hoc enim placet Domino.* Ad *Coloſſenſes* tertio.

Pæ. Euge! bonam ſpeciem: videte ut progreſſus reſpondeat; hoc eſt, ut pergatis in poſterum diligenter. *H.* Qui nobis principium dedit, dabit idem ſucceſſus proſperos. *Pæ.* Ità ſperandum eſt. Parate vos, ut prodire maturemus. *H.* Mox aderimus paratiſſimi. *Pæ.* Sumite ſuum quiſque pallium, ut prodeatis honeſtiùs. Sed heus, pueri! *Pr.* Quid vis, præceptor? *Pæ.* Videte ut *Pſalmos* etiam adferatis: alicubi in umbra cantabimus. *Pr.* Ità fiet ambulatio noſtra jucundior.

COL. 39.

V. M.

FUiſtine hodie in Gymnaſio? *M.* Ubi ergo fuiſſem? tu verò quid agebas? *V.* Eram domi occupatus. *M.* Id evenit præter morem tuum: ſoles enim abeſſe rariùs. *V.* Quàm poſſum rariſſimè: quid autem actum eſt? *M.* Nihil prorſus. *V.* Ergóne remiſſionem habemus? *M.* Certó. *V.* Quamobrē? *M.* Propter mercatum hodiernum. *V.* Quis dedit? *M.* Ludimagiſter; permiſſu tamen Rectoris. *V.* Quid conceſſit? *M.* Vacationem ab omni munere ſcholaſtico. *V.* An in totum diem? *M.* A mane ad occaſum uſque Solis; tametſi diligenter & multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitaremus, nè cras in ludum veniremus imparati. *V.* Quid igitur nos? hóccine abutemur otio? *M.* Id verò ætatem noſtram decet minimé. *V.* Tu ergò quid putas facere? *M.* Me recipere in muſæolum, niſi fortè tibi magis placet in ſeſquihoram aliquò, prodeamus ambulatum. *V.* Egóne recuſarem? imò nihil eſt, quod nunc magis velim. Nam & nos interea tractabimus aliquem ſermonem literarum,

&

& simul corpus exerceamus. *M.* Eamus igitur extra muros. *V.* Quónam? *M.* Usq; ad ripam lacûs. *V.* Valde istud mihi arridet, sed tu (si placet) me expectabis. *M.* Quamdiu? *V.* Tantùm per, dum crepidas eo mutatum calceis. *M.* Ubi vis expectari? *V.* Ad *portam Franciscanam.* *M.* At vide nè me fallas. *V.* An ego amicum fallerem, cùm sciam etiam *inimico servandam* esse *fidem*? *M.* Abi, festina; ego dum te opperior, aliquid interim legam. *V.* Salve, *Marcelle.* *M.* Quis iste salutator? *V.* Ecce! redii. *M.* Eho: tam citò? mihi videris volâsse. *V.* Nimirum *affectus* ipse *pedibus alas addidit.* *M.* Eamus nunc, ducente Deo. *Solus Deus est qui suos ducit ac reducit.* *M.* Maturemus; satis longè hinc lacus abest. *V.* Tantò meliùs prandebimus, perge.